TĖVYNĖS SARGAS

La

★

Jaunimo nusiteikimai kelia abejonių dėl jo veiklos ateityje.

Kad Lietuvių Bendruomenė būtų visuotinė, ji turėtų apjungti visų srovių lietuvius.

Laisvinimo klausimai turėtų būti taikingi ir vieningai išsiaiškinti.

Europos parlamentas, keldamas Lietuvos bylą, mums duoda naujų vilčių.

Tautinė ir religinė rezistencija pavergtoje Lietuvoje beveik sutampa.

★

1982 Nr. 3 (53)

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Petras Maldeikis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas 71901 Tel. (501) 624-6659.

Administracija: Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., 60629

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, IL. 60480. Tel. (312) 839-5874.

Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL. 60632. Tel. (312) LA 3-8330.

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

TĖVYNĖS SARGO BENDRADARBIAI

M. J. Adomaitis, P. Alšėnas, P. Bagdanavičius, kun. V. Bagdanavičius, MIC, P. Balčiūnas, dr. J. Balys, O. Baršketytė, dr. K. Bobelis, vysk. V. Brizgys, dr. A. M. Budreckis, St. Dzikas, prof. dr. J. Eretas, P. Gaučys, M. Gelžinis, L. Grinius, kun. St. Yla, dr. P. Kaladė, J. Kairys, A. J. Kasulaitis, B. Kemežaitė, dr. A. Kučas, dr. O. Labanauskaitė, M. Liulevičienė, A. Lymantas, M. Mackevičius, P. Maldeikis, Č. Masaitis, prof. dr. J. Meškauskas, M. Peteraitienė, prel. P. Ragažinskas, S. Rauckinas, A. Rinkūnas, A. Rugytė, J. Sakas-Sakevičius, P. Spetyla, dr. V. Sruogienė, P. Stravinskas, S. Sužiedėlis, dr. K. Šidlauskas, dr. A. Škėrys, Vl. Šoliūnas, dr. D. Tamulionytė, K. Tautkus, prel. L. Tulaba, kun. dr. Ig Urbonas, dr. J. Vaišnora, MIC, dr. J. K. Valiūnas, A. Venckus, A. Viliušis, kun. V. Zakarauskas, V. Žemaitis, dr. T. Žiūraitis, O.P., B. Žukauskas.

TĖVYNĖS SARGAS

1982 ĮSTEIGTAS 1896 Nr. 3 (53)

DABARTIS BE ATEITIES?
Laisvojo lietuvių jaunimo klausimais

J. VIRPŠA

Įvadas

Pagyrimas nėra šio rašinio tikslas. Kas ieškos jo — čia neras. Išeivijos jaunimo gyvenime ir darbuose yra daug gero, pasiaukojančio — daug prošvaisčių. Tačiau šiuo atveju mūsų žvilgsnis nukreiptas ne į šviesulius, bet į šešėlius. Jų irgi nemaža. Ir nors daug mieliau žavėtis prošvaistėmis bei džiaugtis vaivorykštėmis, daug išmintingiau ir drąsiau kovoti su šešėliais.

Saldus žodis nėra šio rašinio priemonė. Sparnuota frazė turi savo vietą poezijoje ar prakalboje, tačiau, išeivių vingiuotą kelią aptariant, geriau tinka besparnis, nedažytas, bet nemeluotas ir tiesus, nors kartais šiurkštokas žodis.

Kokį tikslą yra šis rašinys užsimojęs? Ką jis nori iškelti? Į ką atkreipti dėmesį? Trumpai — į išeivijos kai kurį jaunimą. Kad tema yra svarbi — įrodinėjimų nereikia. Nežiūrint, kiek nuvalkiota yra mintis, jog jaunimas yra tautos ateitis — ji teisinga. Nuo išeivijos jaunimo gi pareis pati išeivijos gyvybė. Galima su tuo nesutikti, galima filosofuoti, galima viltis, tikėtis ar priešintis — tas negelbės. Po dvidešimties metų šiandienos gimnazistas užims vyresniųjų vietą gyvenimo tekmėje. Jei normaliomis sąlygomis kiltų tik klausimas, koks jis, kokią pasaulėžiūrą jis turės, kokiomis idėjomis jis gyvens, kokius metodus naudos, tai išeivijos sąlygomis yra dar vienas klausimas, kuris iš tikrųjų turi pirmenybę prieš kitus: ar iš viso jis ateis į išeiviją? Jaunimas tikrai užims vyresniųjų vietą. Bet *kokių* vyresniųjų? Lietuvių ar amerikiečių? Štai kur glūdi atsaky-

Lietuvos Nacionalinė

mas į išeivijos gyvybės problemą. Štai kodėl jaunimo temos niekuomet nėra beprasmės. Štai kodėl jaunimo klausimai spręstini visuomet su deramu rimtumu, išmintingumu ir drąsumu — jie savyje kaupia tų problemų sprendėjų, auklėtojų, kritikų ir vadų *tautinę gyvybę.*

Kalbama ne apie visą jaunimą, bet daugiausia apie *studentiškąjį (ar studentiško amžiaus) ir jau subrendusįjį, kuriam anglų kalba turi gražų ir tikslų terminą "young adult".* Kaip nekalbėsime apie visą jaunimą, taip lygiai neliesime visos jaunimo problematikos. Stengsimės tik paliesti kai kuriuos aspektus, susiliečiančius ne tiek su moraline psichologine problemos puse, kiek su kasdienio gyvenimo ar veiklos sritimi.

Pagaliau, šį klausimą svarstant, visą laiką prieš mūsų akis stovi pavergtasis Lietuvos jaunimas. Stovi visoje savo fizinėje ir dvasinėje kančioje, išprievartautas, suniekintas, laužomas, pamažu nutautinamas, nužmoginamas. Mes šventai tikime, jog kiekvienas pasaulio žmogus yra atsakingas už dalelę ano jaunimo kančios, nes vieno žmogaus pavergimas yra viso pasaulio pavergimas, ir vieno žmogaus kova yra visos žmonijos kova. Mes lygiai šventai tikime, jog kaip lietuviai ir ano jaunimo broliai mes nešiojamės širdyje daug didesnę anos atsakomybės dalį. Argi tai nelogiška? Mes turime visko, ko jie neturi: laisvę, sąlygas, šaltinius, įrankius ir svarbiausia — teisę kurti. Kurti naują gyvenimą ir šiuo kūrybiniu procesu atšviesti Kūrėjo mintį. Kurti Lietuvą savyje, kad ji išliktų nemirtinga per amžius, nežiūrint, kiek lietuvių bus dvasiškai ir fiziškai išnaikinta. Štai šitos atsakomybės turinys, kuris lygiai įprasmina mūsų kovą su nutautimu ir pasimetimu senime ar jaunime. Gi kas šios atsakomybės savyje jau nejaučia, veltui ir šis rašinys — to neįtikins ir kiti argumentai, nes jame tautybės problema jau išspręsta, vertybės sumaišytos ir nauja jų gradacija įtikėta. Jo problema yra lietuviškųjų tautinių misijų ir rekolekcijų problema, nes jo problema — jam neproblema. Jis yra jau tobulai nutautėjęs ir kaip toks neįeina į šio rašinio rėmus.

Padėtis

Nutautimo briaunomis. Vedė ir...dingo. Kalba nebranginama. Dėmesys lietuviškam gyvenimui mažta. Kelią kritikai. Atskilimas. Realizmas. Noras nutautėti.

Pažvelgus blaiviomis akimis į šiandienos lietuvių išeivijos jaunimą, koks susidaro vaizdas? Į ką šis jaunimas panašus? Kokiomis idėjomis jis gyvena, kokiu keliu eina? Prieš

eilę metų praeitosios kartos "Studentų gairės" (1960 m. Nr. 2-3) paskelbė ir tokį ketureilį: "Vivat barzdos ir plaukai, vivat individai, vivat opijumo dūmeliai / visos katės ir sandaliai/, Alma mater primušta". Jei šis posmas būtų būdingas šiandienos studentijai, nebereikėtų daugiau nei rūpintis. Bet taip toli dar nenueita, taip blogai dar nėra. Betgi nemažos dalies einama. Einama dažnai ne tuo keliu, kuris daugeliui atrodo lietuviškas. Einama keliu, kuris raitosi nutautimo ir prarajos briaunomis.

Nutautimo liga yra iš tikrųjų pagraužus nemaža lietuviškojo jaunimo. Tai liudija užtektini faktai. Lietuvių kalba yra nebranginama, ir jos ne tik geriau išmokti nesistengiama, bet vengiama net pramokti (ypač gimnazistuose). Studentija gi dažnai aukštu tonu kalba apie lietuvių kalbos paprastumą ir nepraktiškumą. Taria, jog lietuvių kalba neturinti specifinės terminijos įvairių disciplinų reikalams. Tačiau jie nesistengia net pasiklausti geriau žinančių ir taip randa priežastį nusisukti nuo lietuvių kalbos. Ir koks būtų jų nustebimas, jei jie žinotų, kad nuo lietuviškų terminų juos sulaiko ne terminų stoka, bet studentų ignoracija. Tiesa, terminijos reikalai nėra absoliučiai išspręsti, tačiau taip blogai, kaip kai kurie jaunieji teigia, toli gražu nėra.

Kitas neraminantis faktas yra jaunimo atsiribojimas nuo vyresniųjų. Ne minčių išsiskyrimas, ne normali įtampa tarp kartų, o jaunųjų pastangos visiškai atsiriboti nuo vyresniųjų, jų problemų, darbų, net tikslų. Nepadeda čia ir kai kurių vyresniųjų gundymas.

Labai glaudžiai su faktu yra susijęs jaunimo superkritiškumas. Pats savyje tas kritiškumas (ar net superkritiškumas) nėra blogas, dargi net geras, jei jis yra palenktas geram tikslui, reiškiamas doromis priemonėmis ir nuoširdus. Tačiau mūsuose jaunimo kritika dažnai yra tik dar vienas "arkliukas"— priežastis, išjoti iš lietuviškosios bendruomenės. Kai kurie jaunesnieji yra susidarę tokią plačią neigiamybių skalę, jog sunku tikėti net jų gera valia. Nežiūrint ką senimas daro — viskas negerai. Negerai dirba, netokiais metodais, ne tose srityse, neužtenka pinigų, neranda pritarėjų, neduoda paramos, nemoka rašyti ir taip ad infinitum. Paprašyti ateiti ir talkininkauti, net vadovauti — atsisako, nes esą nėra jokios prasmės taip dirbti. Tai pačios *neigiamiausios* rūšies kritika — iš vienos pusės suniekinti pozityvų darbą, iš kitos — teikianti neva pateisi-

namą priežastį išsisukti iš visuomeninio ar kitokio bendrinio įsipareigojimo.

Tas atskilimas ir kritiškumas pasireiškia kartais ir visai nerimtu pseudoieškojimu kažkokių "naujų vertybių", "šviežių metodų", "nebandytų kelių". Kartais jis vadinamas "'gyvąja lietuvybe", kartais realizmu, kartais išsilaisvinimu iš krikščioniškosios lietuvybės tariamų žabangų, etc. Iš tikrųjų šiuose "ieškojimuose" yra daugiau manieros bei nenuoširdumo, negu nemeluoto, nuoširdaus rūpesčio lietuvybe.

Kitas šio atsiskyrimo aspektas yra nesidomėjimas lietuviškąja politika ir jos gausiomis bei įvairiomis apraiškomis. (Tačiau didžiausias dėmesys amerikietiškajai politikai!). Lietuviškoji politika yra patapusi kažkokia nelogiška, neprasminga ir net nedora sritimi, kurios pati egzistencija yra traktuojama tarsi romansas, apie kurį tegalima tik puritoniška kritika atsiliepti. Tačiau tie patys kritikai visai neslepia savo dėmesio vietinei politikai ir jos apraiškoms. Ir kas keisčiausia, kad daugelio tokių jaunųjų dėmesys neprašoka rinkimų propagandos, kuri pastatoma aukčiau lietuviškosios politikos reikalų ir svarstymų, kurie paprastai yra aukštesnės plotmės ir turintys atitinkmenį inteligentinėje amerikiečių visuomenėje, panašiai ir panašias problemas svarstančioje.

Dar vienas minėtinas arkliukas yra vadinamas *realizmas*. Pvz. "kam man aukoti savo penkinę Tautos Fondui. Juk tarp kelių tūkstančių ji jokios vertės neturi." "Kam gi man eiti į minėjimą. Juk tarp kelių šimtų žmonių manęs niekas nepasiges". "Kam gi kurti lietuvišką šeimą. Žmonės visi lygūs". "Kam gi būti lietuviu, gyvenant Amerikoje. Juk visos tautos lygios. Užsispyrimas lietuvybėje juk yra tikras šovinizmas." "Kuo aš kaltas, kad tie partizanai žuvo ar lietuvių tauta kenčia. Aš jų nevariau į mirtį. Prezidentu ir ministeriu nebuvau — kokia mano atsakomybė?" ir t.t.

Šitos realizmo kazuistikos vienas aspektas yra itin įdomus. Tai *noras nutautėti*. Dar daugiau — noras *teisėtai* nutautėti. Kad sąžinė negraužtų ir tėvai neprikaištautų. Jis pasireiškia įvairiomis formomis. Visa eilė savanoriškų potencialių nutautėlių motyvuoja taip: "Aš nenutaustu giliai širdyje, bet tik keičiu kalbą, visuomeninės ir kultūrinės veiklos plotmę, pavardę, širdyje gi esu lietuvis". Kitas dar prideda, kad tuo būdu, sutapęs su amerikiečiais, jis galės daugiau Lietuvai padėti, negu išlaikydamas lietuviškas savybes. Iš paviršiaus tai valenrodiškas apsisprendimas — paaukoti save tautos gerovei. Deja, šiandie-

ninėse sąlygose būriais praktikuojamas toks apsisprendimas neįtikina. Quod licit Iovi, non licit bovi . . .

Kiti savo nutautimui pateisinti geba naudoti bendrines vertybes, jas sofistiškai interpretuodami ir kitaip, jau labai savanaudiškai, manipuliuodami. Štai jauni inteligentai nekrikštija vaikus lietuviškais vardais, nes esą vaikai kentės visą gyvenimą su neištariamais vardais. Įdomu, kiek "kentėjo" Bandereneike, Eisenhoweris, Kistiakowskis, Chavez, Dworshak, Neuberger ir gausybė kitų įžymybių dėl savo vardų ir pavardžių (Beje, tos pavardės nėra iš oro pagautos — tai žinomų žmonių pavardės). Čia nutautimo kelias prasideda dėl vaikų "meilės".

Dar kiti pasirenka slidų kelią dėl šeimos "meilės". Paprastai argumentuojama taip: "Aš pirmiausiai turiu dirbti savo šeimai, o po to jau neįstengsiu griebtis ko kito". Iš paviršiaus tai logiškas argumentas. Bet kas verčia dirbti po 16 valandų per parą? Iš antros pusės šeima gali gražiai pragyventi su $2,000 per mėnesį; taigi ar jau gyvybinis reikalas dirbti dvigubai už $4,000.Trečia, kur yra noro ir pasiaukojimo, ten atsiranda laiko ir jėgų. Vincas Kudirka dirbo tautai, jau mirties patale gulėdamas. Dr. Thomas Dooley, vėžio ėdamas, dirbo karitatyvinį darbą. Ir Eisenhoweris ir Johnsonas buvo širdininkai, bet dirbo, nes norėjo. J. F. Kennedis turėjo labai rimtą ir skausmingą nugarkaulio ligą, bet dirbo. Tūkstančiai aklų, kurčių, berankių ir bekojų sugeba užsidirbti sau duoną ir net pasiekia žavėtinų tikslų. O mūsų jaunosios inteligentijos dalis, varge, negali kartais paskirti net valandos per savaitę savo tautai ir jos reikalams!

Gausėja eilės mūsų subrendusiojo jaunimo, kuris "išsiperka" iš pareigos pinigais. Gėdindamasis nešti plakatą lietuviškoje demonstracijoje, jausdamasis per "poniškas" dalyvauti lietuviškuose parengimuose tariamai aprūkusiose parapijų salėse, jausdamas šiokį tokį sąžinės graužimą, toks "inteligentas", nutaikęs psichologiškai gerą progą, aukoja 25 dolerius. Pinigų gavėjai jaučia pareigą tą faktą išreklamuoti — gimsta patriotas. Kad jo knygų spindoje su žiburiu reikia ieškoti lietuviškos knygos, tą mažai kas žino. Kai jis amerikietiškam "country club" moka šimtus nario mokesčio, o ALTui per Vasario 16-ją paaukoja tris dolerius, apie tai taip pat laikraščiai nerašo.

Šiurpu krečia kai kurių jaunųjų galvojimas apskritai apie tėvynę. Yra tokių (tiesa, nedaug, bet jų eilės didėja), kuriems

Lietuvos nepriklausomybė yra *kvailystė*, nevertas dalykas. Pasak jų, bolševizmas lietuviams ir Lietuvai atnešė daug naudos. Kiek žmonių išskerdė ir kitokio blogio pridarė — nesvarbu, svarbu keli nauji fabrikai, kurie irgi iš tikrųjų pačių lietuvių pastatyti.

Neturėjome intencijos pateikti psichologinį nutautėjimo pagrindimą ar statistiką. Mūsų pagrindinis siekimas yra atviru žvilgsniu apžvelgti visą plotą. Vaizdas galėtų būti šviesesnis. Gausu šešėlių. Juos pastebėjome ir iškėlėme. Jie kelią rūpestį, didelį rūpestį.

Savaime kyla du klausimai: kur glūdi tokių negeistinų apraiškų priežastys. Ir kaip tos priežastys naikintinos?

Iš tikrųjų kažin ar yra viena ar kelios priežastys, kurių sąveikoje mūsų jaunimo nemaža dalis eina tokiais slidžiais keliais. Greičiausiai jų yra labai daug, ir jos margos kaip pats gyvenimas. Atrodo tačiau, kad svarbiausios yra trys: *tėvynės meilės esmės nesupratimas, idealistinio nusiteikimo trūkumas ir plačiosios visuomenės pareigų neatlikimas jaunimo atžvilgiu.*

Patriotizmas

Matematinė lietuvybė. Sentimentas ar moralinė vertybė. Atsakomybė ir pareiga. Tas ne lietuvis . . .

Mūsų jaunime, ypač gi akademiniame, vyrauja kažkoks keistas noras tėvynės meilę, tautiškumą, atsakomybę prieš tautą suvesti į apibrėžtus rėmus ir griežtą, šaltą logiką. Jie nori lietuvybę paversti matematine ar chemine formule ir tuomet save pagal ją matuoti. Gal tai suprantamas dalykas (jaunimui eksperimentacija būdinga), tačiau tik kaip laikinis neesminis reiškinys. Kai patriotizmas ilgesnį laiką buvo spraudžiamas į gamtos mokslams pritaikintus laboratorinius metodus — visas procesas tampa beviltiškai sujauktas. Tėvynės meilė nėra įspraudžiama į jokias formules ar rėmus. Kaip gali matematiškai įrodyti malonu kvapsnį kiekvienam atskiram žmogui ar paneigti vaivorykštės grožį tik dėl to, kad tas fenomenas gali būti moksliškai išaiškintas? Iš kitos pusės, ar yra formulė, kuria išmatuosi našlaičio skausmą prie motinos karsto? Ar galima formule išreikšti ar chemijos laboratorijoj išnagrinėti vieno vyro meilę mergaitei, kuri kitam yra nei graži, nei gera? Kaip šie reiškiniai netelpa daugybos lentelėje ir laboratorijos bonkutėje, taip ir tėvynės meilė netelpa juose, nes ji yra daug daugiau negu protas, negu logika, teisė ar noras.

Iš esmės tėvynės meilė yra Kūrėjo dovana, moralinė, etinė vertybė. Ji yra religinės prigimties vartybė. Prel. M. Krupavičius savo veikale "Lietuviškoji išeivija" sako: "Patriotizmas tai ne filosofinė sistema . . . Patriotizmas tai moralinis asmens santykis su savo visuomene, tauta ir savo tėvyne". Ir toliau: "Tauta yra moralinė samprata. Priklausymas tautai yra moralinė pareiga, sąžinės klausimas".

Kad tėvynė ir meilė jai yra daugiau negu paprastutis sentimentas, daugiau negu eilinis jausmas ar nebūtina, lengvutė pareiga, pabrėžė šv. Augustinas, pastatydamas ją net prieš tėvus: "Pirmieji tau yra tėvas ir motina, bet virš jų tebūnie tėvynė" (Sermo 82, 5, 8, cit. iš Lietuviškosios išeivijos, 93 psl.). Prel. M. Krupavičius tėvynės meilę pakelia į dorybės laipsnį: "Tėvynės meilė yra kiekvieno civilizuoto žmogaus pirmaeilė privaloma dorybė" (op. cit.). Dar daugiau: "Tėvynės meilė yra tos didžiosios Dievo meilės atžala ar atspindys" (op. cit.).

Pagaliau štai kaip apie patriotizmą atsiliepia Nobelio laureatas Pasternakas. Paklaustas "ar patriotizmas jau išėjo iš mados?" jis atsakė: "Aš sakau, ne. Dabartinėje eroje daugumas problemų šaukiasi tarptautinių sprendimų. Nežiūrint to, krašto meilė yra vienas iš aukščiausiu ir daugiausia virpinančių žmogiškų jausmų . . . Patriotizmas, žinoma, neturi būti aklas. Motina pataiso savo vaiko klaidas; sūnus mato savo tėvo silpnybes. Bet meilė nenusisuka nuo biaurumo ir klaidos. Ištikimybė kraštui, kuriame tu gimei, ir žmonėms, iš kurių įsčios tu atsiradai, yra internacionalizmo pradžia, bet ne pabaiga" (This Week).

Šios citatos yra pakankamai aiškios susidaryti teisingai tėvynės meilės sampratai. Jos paryškina geriau negu mes ankstesnį teigimą. Jog tėvynės meilė nėra tik malonumas, žaislas, privilegija ar dar kas paprastesnio. Paryškina ir klaidingumą to mūsų jaunimo dalies, kuris tėvynės meilės — patriotizmo pateisinimo (šaknų) ieško visur, tik ne ten, kur reikia: *Dievo valioje ir moraliniuose preceptuose; pačioje žmogaus prigimtyje*. Jei kas tėvynės meilės šaknis ir suranda kitose dirvose, ji ilgai neišsilaiko. Jos nemaitina tie syvai, kuriais normaliai tėvynės meilė minta: savęs atsižadėjimu, darbu, auka, net gyvybės atidavimu. Argi ne tą taip gražiai pabrėžė Pasternakas, tardamas, jog nenusisuka nuo biaurumo ir klaidos.

Kad tėvynės meilė yra gili ir šventa pareiga, apsireiškianti minėtomis savęs atsižadėjimo, pasiaukojimo ir net gyvybės

aukos dorybėmis, kalba visi, kurie tik kalba apie tėvynės meilę. Iš tikrųjų patriotizmas visuomet suponuoja ne tik tėvynės meilę, bet ir *tėvynei visišką atsidavimą.* Tas faktas ne tik pabrėžia pareiginį tėvynės meilės charakterį, bet kartu dar daugiau išryškina pačios tėvynės meilės kilnią religinę prigimtį. Juk iš tikrųjų niekas nemiršta dėl kokios paprastutės vertybės, net nedirba dėl jos bei nesirūpina ja. Tačiau dėl tėvynės ir jos reikalų žmonės mirė, miršta ir mirs. Jau Horacijus taip kukliais žodžiais išreiškė šią didžią tiesą: "Yra gražu mirti dėl tėvynės". Amerikietis Nathan Halė, gi, 1776 m. rugsėjo 22 d. — savo egzekucijos dieną — liūdėjo ne dėl artimos mirties, bet kad "teturiu tik vieną gyvybę atiduoti už savo kraštą".

Apie tėvynės meilės beribiškumą bei visuotinumą gražiai kalba ir L. Boerne: "Tėvynės meilė neturi jokių pakopų ar laipsnių: kas visko nepadaro, tas nieko nepadaro: kas visko neatiduoda, tas nieko neatiduoda". Ar ne tą pačią mintį žėrė Šekspyras, tardamas, jog "meilė nėra meilė, jei su ja neina atsižadėjimas".

Pagaliau tėvynės meilės pobūdį išryškina jos antitezė — tėvynės neapykanta, jos išdavimas, kuris jau nuo neatmenamų laikų buvo bene pats biauriausias nusikaltimas, kokį tik žmogus galėjo padaryti. Jei tėvynė ir jos meilė būtų tik kas nors pasirinktinio, nesvarbaus, ar būtų jos išdavimas tokiu pasibaisėtinu nusikaltimu laikomas net primityviose tautose.

Nuoširdus Amerikos lietuvių patriotas kun. dr. A. Vaškas, MIC sako: "Žmogus, kuris gėdisi būti tuo, kuo Dievas jį sukūrė, nėra vertas būti tuo, kuo jis yra" (Tėvynės Sargas, 1949 m. Nr. 3-4). Italijos valstybininkas Fanfani gi rašo: "Visada būtų negarbinga užmiršti savo kilmės tėvynę arba kuo nors jai kenkti ar daryti, kas darytų bjauraus išsigynimo arba jos išdavimo įspūdį. Taip besielgiantys žmonės teisingai vadinami negarbingu tėvynės išdavikų vardu". (Cit. iš Lietuviškoji išeivija", 118 psl.). F.W. Foersteris gi sako: "Išdavimas yra visų židinių užgesinimas, visų dangaus žiburių užtemdymas. Išdavimas yra naktis, ledas ir mirtis". Argi neteisingai sako mūsų nemirštantis dainius Maironis: "Tas ne lietuvis, kurs tėvynę bailiai kaip kūdikis apleis".

Anksčiau teigėme, jog keistų mūsų kai kurio jaunimo kelių viena priežasčių yra nepakankamas tėvynės meilės esmės suvokimas ir jos neturėjimas. Mes tikime, jog šis skirsnis tai įrodė. Juk iš tikrųjų, jei jaunimas nutausta ir dingsta amerikonizmo

katile, visų pirmiausia jam trūksta tėvynės meilės, kuri jį inspiruotų, uždegtų, negi pavergtų dideliems ir kilniems darbams.

Idealizmas

Materialistinio pragmatizmo ataudai. Istorija — idealistinio lietuvių būdo liūdininkas. Jaunystė sukurta heroizmui. Žmogaus didybė — pareigų atlikimas. Pasiaukojimas ir atsižadėjimas.

Idealizmas nėra visuotinai praktikuojama vertybė, kaip mes dažnai manome. Materialistinės filosofijos ir pasaulėžiūros pergautose bendruomenėse idealizmui paprastai maža vietos. Ten daug daugiau vertinamas pragmatizmas, kaip "atitinkantis" moderniosios civilizacijos kryptį ir standartus. Idealizmas ten dažnai vertinamas su šypsniu, suponuojančiu lakstymą padangėmis, nerealumą, tikrovės nesuvokimą. Ir tas suprantama. Kur vyrauja kapitalistinis liberalizmas, ataustas ateistinės ideologijos atsaudais ir pagrįstas utilitaristiniu naudos ir pelno principu, ten iš tikrųjų idealizmui yra akmenuota dirva (jau nekalbant apie komunizmą ir panašius izmus).

Amerikinė civilizacija, į kurią esam atsviesti, yra tokia dirva, apie kurią kalbėjom. Tiesa, nors ir labai pamažu, Amerikos pasaulėžiūra pamažu kinta. Tačiau iš esmės amerikietiška bendruomenė yra gerokai utilitaristinė, materialistinių polinkių ir pragmatinės dvasios.

Lietuvio asmenybė gi iš esmės yra sukurta ant idealistinių pagrindų. Pats būdingiausias lietuvių dvasios bruožas, mums atrodo, kaip tik ir yra idealizmas, humaniškumas, nesavanaudiškumas. Iš tikrųjų šį teiginį patvirtina visa eilė aiškiai prasikišančių istorinių faktų. Senovės lietuvių religijos principai, politinė lietuviškosios senosios valstybės tolerancija valdomų bendruomenių religiniuose, kultūriniuose ir administraciniuose reikaluose, svetingumas, atvirumas, dvasinių vertybių primatas — tai vis būdingi lietuviško idealistinio nusiteikimo bruožai. Šisai idealistinis nusiteikimas juk vaidino patį pagrindinį vaidmenį ir laisvės kovose, ar jos buvo konferencijų salėse, ar karo frontuose tiek po Pirmojo, tiek ir po Antrojo pasaulinio karo.

Tokio lietuviško idealizmo, gimdančio skaidrų, pozityvų optimizmą, kaip tik ir pradeda trūkti dalyje išeivijos jaunimo. Vieton proto, širdies, jausmo ir valios žmogaus vis daugiau rendamas formulės bei rėmo žmogus. Lietuvoje rusai jaunimą nori padaryti mašinos rateliu, o čia — laisvajame pasaulyje — pats

jaunimas nori patapti matematine formule, elektronine skaičiavimo mašina ar metalurgijos vadovėliu.

Tiesiog pastebimai kai kuriuose jaunuosiuose dygsta materializmo ir pragmatizmo atžalos. Atsiranda logika ir motyvacija, kuri vertinimo masteliu pasirenka naudą ir pelną. Kas nepelninga, kas neneša materialinės naudos, tas stovi vertybių skalės apačioje, tas nelabai "logiška". Jiems jau darosi sunku suprasti, kodėl gailestingasis samarietis gelbėjo anam Evangelijos ligoniui. Daug "logiškesnis" praėjusių pro jį elgesys — juk visų pasaulio skurdžių neišgydysi, tai kam dar blaškytis. Sunkiai suvokiamas ir pirmųjų krikščionių leidimasis susideginti ar liūtams suėsti. Juk saujelė smilkalo prieš stabą būtų išgelbėjusi gyvybę, tad koks čia didvyriškumas mirti. Tas pats ir su kunigaikščiu Margeriu ir su miško broliais — partizanais. Jų mirties pasirinkimas vieton vergijos ar išdavimo yra jau ne vieno laikomas per daug romantišku elgesiu, nelabai prasmingu ir nelabai logišku. Būdinga amerikietiška, gal apskritai anglo-saksiška analogija. Jau kalbamas Nathan Hale, besigailintis, kad teturįs tik vieną gyvybę atiduoti už kraštą. Patrick Henry šaukė — duok man laisvę arba duok mirtį. Legendarinis admirolas John Paul Jones iš ko neskęstančio laivo daug stipresniam priešui atsakė, jog dar net nepradėjęs kovoti. Net Winstonas Churchillis tarė, kad, kol nors vienas anglas bus gyvas, jis kovos dėl Anglijos ir laisvės. Tuo tarpu šiandien toj pačioj Anglijoj minios žmonių aktyviai kovoja už neutralumą ir pasidavimą. Amerikoje viena po kitos kuriasi organizacijos, kurioms aukščiausiu principu patapo pacifizmas ir neutralumas. Ne garbė, ne gerovė, ne tėvynė, ne laisvė, bet ramybė, nežiūrint kokia, nors ji būtų kapų ar kalėjimų ramybė. Svarbu, kad tik būtų pakankamai duonos, pinigų ir žaidimų. Argi tad nenuostabu, kad toks kelias nuostabiu tikslumu veda į Aldous Huxley "Drąsųjį naująjį pasaulį", Arthuro Koestlerio "Vidudienio tamsą" ir George Orwllio "1984" ar "Gyvulių farmą".

Ši kelių sakinių nuokrypa į anglo-saksiškąją dirvą gal padės suprasti, kodėl mūsų jaunime idealizmas iš dalies blėsta. Iš tikrųjų gyventi tokių milžiniškų įtampų įtakoje ir joms nepasiduoti yra nepaprastai sunku. Ir vis tik tai yra būtina. Mes turime išlaikyti aną idealistinę dvasią, kuri, nors ir nepajėgia sujudinti masės jaunimo čia Amerikoje, dar uždega Europos ir Azijos jaunuosius. Mes turime stiprinti jaunimo sielose šventosios avantiuros džiaugsmą, kuris veda į laimėjimus ir kuris neleidžia žmonijai sustoti jos istoriniame kelyje. Paul Claudelis

sako, jog jaunystė nesukurta klegesiui ar malonumui, ji sukurta heroizmui. Šalia proto logikos, stiprinkime jaunime meilės logiką. Bernardas Baruchas, kuris toli gražu nebuvo svajotojas, sako: "Kai protas neišsprendžia problemų, duok širdžiai kalbėti. Ji daro mažiau klaidų". Dažniau nukreipkime jaunimo akis į tikrąsias vertybes, į tikrąją žmogaus didybę. R. D. Brightonas rašo: "Tikros žmogaus didybės nesudaro nei užsiėmimas malonumais, nei garbės ar aukštų pareigų siekimas, o tik savo pareigų atlikimas". Koks teisingas žvilgsnis į žmogų! Argi ne pats Viešpats žmoniją mokė išnaudoti visus talentus ir jų nepakasti.

Mes irgi turime pareigų. Milžiniškų pareigų. Kartais atrodo gal nepakeliamų. O vis tik idealistams juk nieko negali būti nepakeliamo.

Dizraelis moko, jog "pasisekimo paslaptis yra ištvermingume ir nusistatyme". Argi ne tą patį tarė vysk. Baranauskas anuo vyrišku "Kad tu, gude, nesulauktum, nebus kaip tu nori!" Truputį daugiau drąsos, valios, optimizmo. Anot šviesiojo, didžiojo nuotykininko Pakšto: "Esame stumdomi ir paniekinti. Toks žmogus neturi prarasti pusiausvyros, toks žmogus turi kovoti". Jis nesileido apnešamas materializmo dulkėmis. Jam nereikėjo matematinių formulių kovai dėl lietuvybės. Jo šauksmą ir šiandien girdime: "Mes skrendame kaip angelas su kovos kalaviju ir kovoj dėl lietuvybės esama palaiminti, bet ne kankiniai."

Pagaliau pilnutinės asmenybės išsiskleidimui reikalinga pasiaukojimo ir savęs išsižadėjimo ugdymas. "Egoizmas yra alfabetas iš vienos raidės", sako London Truth. Iš kitos pusės pagal vysk. Fultoną J. Shean, "jei kas išsižada savo turto, savo laiko ir energijos kitų gerovei, bet neišsižada savęs, tas nieko neišsižada ir nieko nepaaukoja". Iš tikrųjų mūsuose daug kalbos apie pasiaukojimą, tik taip mažai tikro atsižadėjimo. Pasiaukojimas yra netekęs našlės skatiko prasmės. Idealistinės dvasios sustiprinimas grąžins ir pasiaukojimui naują tikrąją prasmę ir žavėsį.

Pareigos

Vyresniųjų pavyzdys. Kaitos baimė. Visuomeninė drausmė. Perdėtos pagyros. Lepinimas. Standartų trūkumas. Žvilgsnis tik į dabartį.

Šalia patriotizmo ir idealizmo stokos ženklų, mūsų jaunimui dažnai trūksta vyresniųjų pavyzdžio ir disciplinos. Pavyzdys

ir disciplina yra dvi pačios svarbiausios vyresnės kartos pareigos jaunimo atžvilgiu. Pareigos pilnąja to žodžio prasme, nes, jei iš jaunimo reikalaujama to ar kito, visų pirmiausia jam turime ką nors duoti. Negalime iš jaunimo reikalauti visuomeninio subrendimo, jei jis auga visuomenėje, kuri pati yra pasimetusi. Negalima reikalauti aukšto kultūrinio lygio, jei pati visuomenė nėra tokiame lygyje, kokiame privalėtų būti. Negalime reikalauti politinės išminties, jei nėra sąlygų tai išminčiai augti, ugdytis, tarpti. Pagaliau kaip galima kalbėti apie tautinę ištikimybę, ištvermę ar bendruomeninę drausmę jaunuosiuose, jei tų dorybių nesilaikoma bendruomenėje.

Apie vyresniųjų pavyzdį ir tą bendruomenę, į kurią jaunimas ateina, norime čia užsiminti tik prabėgomis, nes tai vėl visai atskiras ir platus klausimas. Viena norime tik pabrėžti: šioje srityje yra daug kas taisytina, modernintina, keistina. Kaitos baimė ar nenoras turbūt ar tik nebus pats didžiausias minusas, įnešantis į mūsų visuomenę daugiausia disonanso ir neigiamai veikiantis jaunimą. Gyvenimas eina savo keliu, ir mes esame verčiami su juo eiti. Papročiai, tradicijos, senolių garbinimas yra gražūs ir svarbūs dalykai, tačiau jų suabsoliutinimas ir pavertimas fetišais yra nepateisinamas, dažnai nuostolingas. O mes daug ką darome iš įpratimo, nors žinome, kad galime padaryti geriau ir turime nuovoką kaip. Trūksta valios, drąsos, polėkio, įžvalgos.

Iš kitos pusės svarbus visuomeninės disciplinos klausimas. Jaunimo disciplinos. Mūsų jaunimas lepinamas tiek pozityvia, tiek ir negatyvia prasme. Iš vienos pusės per mažai atsakomybės kraunama jam ant pečių. Kalbos apie jaunimą daug, bet praktiškai jam durys uždarytos į viršūnes. Oficialiai — ne, bet praktiškai — taip.

Nieko gero nežada ir kitas kraštutinumas. Nežiūrint, ką jaunimas padarė, būtinai reikia jį girti. Peršoko per virvutę — istorinis laimėjimas. Gavo iš psichologijos geresnį pažymį, — Freudo įpėdinis. Dainuoja chore — aukščiausios klasės kultūrininkas. Gavo inžinieriaus darbą fabrike — įkopė į Amerikos pramonės viršūnes. Pasisveikino su Kongreso nariu — išlaisvino tris Lietuvos apskritis. Ir taip be galo ir be saiko. Iš tikrųjų visi tie "nuopelnai" yra geri patys savyje. Girti irgi daug maloniau, negu peikti. Tačiau viskam yra riba. Pedagogika žino apie išlepintus ir ištižusius mamų vaikelius.

Ir čia prieiname prie visuomeninės disciplinos klausimo. Drausmės klausimas visada yra nepopuliarus, bet be drausmės

— palaidumas. Trūksta drausmės-disciplinos ir mūsų visuomenėje jaunimo atžvilgiu. Visuomeninės drausmės. Tai reiškia tam tikrų iš patis gyvenimo, tautinės filosofijos ir tradiciju kilusių standartų, ribų, nuotaikų. Tai reikalinga, nes jaunimas turi formuotis pozityvių vertybių puoselėjimo sąlygose. Turi būti gelbstimas savo apsisprendimuose, pagaliau privalo turėti tautinės-bendruomeninės atsakomybės jausmą.

Deja, čia lygiai nusikalstama. Girti dažnai gebame, net perdėdami. Tačiau dar labiau peiktinas kitas kraštutinumas. Nežiūrint ką jaunimas daro — pateisinimai byra kaip iš gausybės rago. Kai jis, atvykęs į suvažiavimą, tris naktis girtuokliauja, kad net policija turi įsikišti, visuomenė tyli. Gėda prisipažinti, tad geriau nutylėti. Jei jau kas užsimena, taria, jog tai jaunatviškas entuziazmas. Kai studijų dienose ar suvažiavime iš 250 kolegų tik 10—20 klauso paskaitų, tai tariame, kad paskaitos buvo blogos, nors jos dažnai tiktų bet tokio universiteto katedroms. Kai iš arti tūkstančio kolonijos į specialų jaunimo vakarą teateina tik kažin ar dešimta dalis — kaltiname rengėjus. Kai studentų skyrius kvietimus siunčia į šokius ir pažymi, kad pertraukos metu bus susirinkimas — tariame taip moderniška. Šie tik keli pavyzdėliai akivaizdžiai rodo visuomenės pataikavimą. Visuomenę apėmusi kažkokia baimė, kad jaunimas nuo jos nepabėgtų. Mums gi atrodo atvirkščiai: jaunimas pabėgs nuo visuomenės, kai ši nesugebės tapti jam stimuliuojančia dirva.

Iš tikrųjų mes išeiviai net neturime pasirinkimo. Jei mes norime išlikti stipri, kultūringa, progresyvi tautinė mažuma, mes turime savo gyvenimą tvarkyti tikrovės, tiesos ir išminties dėsniais, o ne jausmais ir viltimis. Velionis dr. A. Baltinis rašė: "Jaunoji karta visą savo žvilgsnį yra sutelkusi į dabartį, ji mato tik šią dieną, ir jos sprendimams neturi įtakos nei praeities vertybės, nei ateities tikslai". ("Aidai", 1957, Nr. 7). Štai trumpai vyresniųjų pareigos jaunimui: padaryti gyvomis anas praeities vertybes dabarties jaunimui ir uždegti jį ateities tikslams, kurie gi visai tautai yra bendri. Išsisukti išeivija negali; ji gali tik laimėti ar pralaimiti.

Darbai

Klaidingos pažiūros. Nepaisymas institucijų. Prasmės klausimas. Laisvinimo darbas "nereikalingas". Laiškai, ALTas, vietos politikai, nepolitinės organizacijos. Politinės grupės,

tarptautiniai sambūriai. Su meile, bet tiesa. Arkivysk. Reinio testamentinis palikimas.

Trumpai užsiminę šio meto jaunimo problemas, jų priežastis ir galimus jų pašalinimus, grįžtame prie kito aktualaus, rašinio pradžioje užsiminto klausimo, būtent, jaunimo darbo Lietuvos laisvinimo srityje.

Jau anksčiau tarėme, jog jaunimas privalo jausti tam tikrą atsakomybę prieš savo pavergtuosius brolius, kuri privalo pasireikšti konkrečiais darbais ypač toje srityje, kurioje negali reikštis pavergtasis krašto jaunimas ir kuri iš tikrųjų yra pati svarbiausia šiandien — Lietuvos laisvinimas.

Šiandieninis jaunimo dalyvavimas laisvinimo darbe yra labai ribotas, toli gražu neišemiantis visos jaunimo potencijos. Taip yra dėl tų pačių mūsų minėtų priežasčių, kurios iš viso jaunimą veda ne tokiais keliais, kuriais jis turėtų eiti. Tačiau, jei jaunimas ir būtų toks, kokį mes svajojome turėti, dar liktų klausimas, ką jaunimas gali laisvinimo srityje konkrečiai padaryti, kokius darbus atlikti ir kokius barus užimti. Net ir tie, kurie domisi šiuo klausimu, randa, jog jaunimas iš tikrųjų neturi kur "sparnų" išskleisti". Tai tėra tik dalinė tiesa. Toks pesimistinis nusiteikimas atsirado daugiau dėl klaidingo priėjimo prie klausimo, negu dėl jo esmės.

Daug neaiškumo sudaro ir į bendrą darbą įsijungimą trukdo klaidingos pažiūros į politinius laisvinimo darbo aspektus. Teigiama, kad politinis laisvinimo darbas reikalingas, tačiau neigiamos bei nuvertinamos visos jo formos ir institucijos. Juk tai, švelniai tariant, yra nesusipratimas. Tiek sveikas protas, tiek šiandienos politinė-sociologinė tradicija, tiek istorinė patirtis kalba už politines priemones ir institucijas laisvinimo darbe. Juk iš tikrųjų ne pavadinime ar formoje, bet pačių dalykų ir veiksmų esmėje glūdi svarba. Jei revoliucinė draugija, laisvinimo sąjunga, komitetas ar taryba užsiiminės knygų leidimu, niekas gi nelaikys to politiniu darbu. Iš kitos pusės, jei koks nors sambūris vadinsis literatūros klubu, bet dirbs atsakingą politinį darbą, jis bus politinis veiksnys. Čia juk iš tikrųjų savaime suprantamas dalykas.

Iš čia ir mūsų susirūpinimas kai kuriomis iliuzijomis. Turime vyriausiąjį politinį organą — VLIKą, kuris jau daug metų aktyviai vadovauja laisvinimo darbui, labai sumaniai ir galimai taupiai suorganizavęs visas gyvąsias politines jėgas. Tačiau daug jaunimo jam oponuoja arba laikosi pasyviai, nes tas politinis organas jiems nepatinka. Vienintelė priežastis — kad jis

užsiima politika. Esą tą darbą turėtų dirbti jaunimas, redaktoriai, bendruomeniniai vienetai ar dar kažin kas. Kur logika? Juk jei, kaip tarta, kokia nors jaunimo organizacija pasiims dirbti VLIKo darbą, tai jis pataps politine institucija. Argi tuomet ją vėl griausime tik dėl to, kad ji politinė institucija? Jei taip, tai kur nueisime? Kažkas nerimta čia glūdi.

Jaunimas iš viso neretai kvestijonuoja politinės laisvinimo kovos pačią prasmę. Esą politikavimas emigracijoje yra beprasmiškas. Su politiniais organais esą niekas nesiskaito, svetimieji nepripažįsta, savieji neklauso ir neremia. Ir vėl visiškai klaidinga, faktais neparemta pažiūra. Jei savųjų parama priklauso nuo jų politinio ar tautinio subrendimo, tai svetimieji oficialiai retai, o praktiškai visuomet pripažįsta tik politinius organus. Ne visi prancūzai pakluso De Gaullo komitetui Antrojo pasaulinio karo metu, bet sąjungininkai jį pripažino kaip kalbantį tautos vardu. Kitų dar toliau einama. Skelbiama mintis, jog iš viso laisvinimo darbas nereikalingas. Esą tą atliks patys lietuviai pavergtoje Lietuvoje. Pagaliau ne ką mes čia ir galime padaryti, nes be karo nieko nebus, o karo tikrai nebus, etc. Tokioms mintims replikuoti nėra prasmės. Viena, anksčiau pateiktos mintys aiškiai įrodo laisvinimo galimybes ir svarbą, antra, kam tas neaišku, nebus aišku ir po kelių tomų įrodinėjimo.

Šių klaidingų pažiūrų pakeitimas teisingomis, išstudijavimas analoginių istorinių situacijų, supratimas teorinių ir praktinių laisvinimo darbo aspektų ir pozityvus nusistatymas atvertų jaunimui tiesiog neišsemiamas galimybes prisidėti prie laisvinimo darbo ir atlikti tai, ko jaunieji broliai Lietuvoje negali, o mūsų vyresnieji dėl įvairių priežasčių negeba ar neįstengia.

Lietuvos Vyčiai šalia visų kitų savo darbų Lietuvai ir lietuvybei savo laiškų rašymo akcija turbūt yra toje srityje patys aktyviausi. Iš jų mes visi galime pasimokyti daug ko. Kai kurie jų Lietuvos reikalais parašo po keliasdešimt, kartais kelis šimtus laiškų per metus. Tiesa, laiškų rašymas ypač politikams nėra vienintelis, gal net nei efektyviausias tikslui siekti. Tačiau ir jis yra reikalingas ir didžiai vertingas darbas. Tad ar nebūtų prasmingas jaunimo darbas šiai akcijai suintensyvinti ir suorganizuoti biurą jai koordinuoti. Šis darbas galėtų būti dirbamas su ALTu ir Vyčiais kartu. Išmintingiems vyrams ir mergaitėms čia yra didelių galimybių. Viešosios opinijos formavimas, "lobbying", viešieji santykiai JAV yra bilioninis verslas, rafinuotas menas. Lietuviai šioje srityje tik kūdikiai". Tai nedovanotinas apsileidimas. Jaunimas čia gali pasireikšti

(ir privalo) visu savo kūrybiniu talentu ir energija.

Laisvinimo darbas daugiausia tik tiek įmanomas, kiek jo fifansavimas. Tai turėtų būti aišku ypač mums, čia gyvenantiems, nes pinigas čia yra didesnė aktualybė negu kur kitur. Daugiausia šį svarbų darbą šiandien dirba ALTas ir Tautos Fondas. Tačiau nepaslaptis, kad aukų rinkimo darbas galėtų būti suaktyvintas ir tuo pačiu aukos pagausintos. Juk iš tikrųjų kažin ar trečiadalis šeimų per metus yra bet kokiu būdu tiesiogiai kontaktuojamos šiuo reikalu. Ar ne puiki dirva čia mūsų jaunimui prisidėti labai konkrečiai prie Lietuvos laisvinimo darbo? Mes didžiuojamės anų laikų milijonais litų, persiųstų į Lietuvą, ir milijonų parašų. Bet juk tie milijonai neatsirado savaime. Kas nors juos turėjo rinkti ir rinko.

Pagaliau jaunimas per daug mažai dirba apskritai ALTo skyriuose. Čia įsidėmėtini du faktai: ALTas yra vieninga tos rūšies organizacija (jaunieji vis kaltina politines organizacijas nevieningumu), ir jo kritikavimas bus beprasmis, be jame dalyvavimo. Darbas gi ALTe atveria vėl naujų galimybių jauniesiems visuomenininkams. Bendradarbiavimas su vyresniaisiais teikia galimybių išlyginti su jais santykius, dažnai pasireiškiančius įvairiais keblumais ir nesutikimais. Alto darbas yra labai gera visuomeninio ir politinio darbo praktika. Bendradarbiavimas su įvairių politinių bei pasaulėžiūrinių grupių žmonėmis atneša daug naudos jauniesiems, kurie dažniausiai tebūva visuomeninį darbą dirbę tik savo pasaulėžiūrinėje grupėje. Labai naudingas iš ALTo darbo išplaukiantis kontaktas su kitomis tautybėmis. Ta sritis ypač atskirose kolonijose yra perdaug apleista (ne tik dėl lietuvių kaltės) ir jaunimo vienas tikslų turėtų būti tokių kontaktų tvirtas užmezgimas, bendravimo metodų išdirbimas ir konkretus bendras tarptautinis darbas.

Kita labai plati ir mažai purenta dirva yra taip vadinamas "užsieninis" darbas. Konkretizuojant, pirmiausia į akis krenta neišnaudojamos galimybės Lietuvai gelbėti per amerikiečių partijų vietos padalinius bei amerikiečių organizacijas ir institucijas. Jei vyresniesiems čia didžiausia kliūtis yra nepakankamas kalbos mokėjimas, tai jaunimui jokių kliūčių nėra. Per aktyvesnį veikimą vietos politikoje daug lengviau yra prieiti prie politikų, su kuriais gerų asmeninių santykių palaikymas anksčiau ar vėliau daug padeda bendriniams mūsų reikalams. Daugeliu atveju gali trukti eilė metų, kol tokių politikų prireikia vienam ar kitam Lietuvos reikalui; tačiau, kada prireikia, jų asmeninė pažintis pasidaro vartai į sėkmingą darbą.

Taip pat pasakytina ir apie nepolitines tam tikras organizacijas, pvz. laikraščius, užsienio politikos klubus (dažnai jų nariais būna įtakingiausi miesto žmonės) ir kt. Tie kanalai yra mažai mūsuose naudojami laisvės darbe.

Kita sritis, kurioje jaunimas gali labai naudingai ir prasmingai pasidarbuoti, yra informacija svetimomis kalbomis. Čia pat reikia teigiamai vertinti LITUANUS leidimą, kuriuo lietuviškoji studentija tikrai gali didžiuotis.

Didelį informacijos barą yra užėmusi prancūziškoji, itališkoji ir angliškoji ELTa. Iš tikrųjų ji tik iš dalies patenkina mūsų laisvinimo kovos interesus. Galimybių šioje srityje dar labai gausu. Kad ir toji pati Elta. Neabejojame, jog jai talkininkų, ypač kalbų specialistų, niekad nebus per daug. Koks gražus būdas visai eilei jaunų žmonių įsijungti per šią sritį į Lietuvos laisvinimo darbą. Mums nekyla abejonės, jog, esant geram norui, nesunku būtų išspręsti ir bendradarbiavimo metodus, kurie būtų naudingi ir veiksniams ir jaunimui.

Mums menasi, jog mūsų laisvinimo darbe trūksta ir daugeliui sprendimu reikalingo elemento: duomenų, faktų statistikos analizės. Argi nebūtų įmanoma jaunimui šioje srityje prasmingai reikštis, sudarius mažus kolektyvus. Šiandien pasaulis apipilamas tūkstančiais puslapių informacijų, dokumentų ir t.t. Amerikos kongresui talkinti veikia Kongreso biblioteka. Argi nebūtų galima nors ir daug mažesne skale bandyti organizuoti tokį analizės, studijų biurą, kurio tikslas būtų paieškoti ir sutraukti faktų rinkinėlius mūsų reikalams.

Trečia jaunimo produktingo darbo sritis yra mūsų politinės grupės. Labai sutrauktus motyvus už politinį veikimą pateikėme anksčiau. Jie iš esmės kalba už politines grupes išeivijoje. Tai tvirtina ir politinė filosofija, politinės bendruomenės prigimtis, istorinis precedentas. Deja, šis klausimas mūsuose dar nėra tinkamai išspręstas. Gaila, nes jis praktikoje atveria jaunimui (kalbame apie subrendusį jaunimą) įvairių dėkingų galimybių.

Savo politiniu-pilietiniu švietimu ir auklėjimu, glaudžiu bendrų idėjų ryšiu, intelektualine stimuliacija, sveiku rungtyniavimu jos gali turėti jų eilėse esančiam jaunimui labai teigiamos įtakos. Tačiau ryšium su tuo pabrėžtini du dalykai. Vienas — sveika, išmintinga, ant tinkamų pagrindų pastatyta politinė jaunimo veikla yra gera mokykla būsimiesiems politikams, valstybininkams ir visuomenininkams. (Mažų mažiausia šviesiems, pareigingiem piliečiams). Antra — politinių grupių

...s Nacionalinė
... Biblioteka

dalyvavimas tarptautiniuose sambūriuose ir sąjūdžiuose yra plati ir nepaprastai svarbi dirva mūsų interesams pateikti, puoselėti ir ginti. Tai nėra tik teorinės svajonės, bet praktikoje patvirtintos galimybės.

Panašios vertės ir prasmės turi ir jaunimo dalyvavimas nepolitinėse tarptautinėse organizacijose bei įvairiose specialiose studijų dienose, suvažiavimuose, kongresuose ar konferencijose. Jų daug ir visokių: tarptautiniai studentų sąjūdžiai, religinės ir profesinės jaunimo organizacijos, specifiniai sambūriai (jaunieji Europos federalistai) ir eilė kitų.

Šioje apžvalgoje bandėme pažvelgti į jaunimo problemas kiek plačiau. Tikime, kad bent pagrindinės tezės pasidarė aiškesnės. Išeivija yra visuomet nenormalus fenomenas. A. Toynbee net mano, jog pabėgeliuose-išeiviuose glūdi vaisingosios civilizacijų progreso šaknys ir sėklos. Savo "Civilization on Trial" jis sako: "Galimas dalykas, kad pagrindinė pažangos priemonė buvo kančios patyrimas, žlugant civilizacijoms. Abraomas buvo mirštančios civilizacijos emigrantas. Pranašai buvo kitos bemirštančios civilizacijos vaikai. Krikščionybė gimė bemirštančio graikų-romėnų pasaulio skausmuose. Ar panašus dvasios atgimimas sužibės pabėgėliuose?

Koks prasmingas klausimas! Ar sužibės atgimimo švyturiai nukrikščionėjusiame Vakarų pasaulyje, ar sužibės jie tose diasporose, kurioms Dievas leido išsirauti iš gimtos dirvos ir apvaisinti mases. Jei Toynbee yra teisus ir pabėgėlio kančia yra pažangos priemonė — Dievas žino, jos yra daug mūsų gyvenime. Jos gausa tenenuliūdina mūsų. Kankinys arkivyskupas Mečislovas Reinys Vladimiro kalėjimo sienoje paliko mums įrėžtą testamentą: "Neliūdėkime. Nukankintieji kovoja kartu su mumis. Jie nėra mirę. Jie stiprina mūsų gretas. Tebus pašlovinti nenusilenkę prieš netiesą. Jie gyvena amžinai".

"Pagrindinis jaunosios inteligentijos vaidmuo politiniame gyvenime — perimti laisvės sąjūdžio žibintą iš rankų į rankas ir nešti jį iki galutinės pergalės".

Dr. Antanas Ramūnas

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS VISUOTINUMO KLAUSIMAS

J. VARNAS

Kada 1949 metais VLIKas, įkurdamas Lietuvių Bendruomenę, priėmė jos statutą ir Lietuvių Chartą ir pavedė savo pirmininkui prel. Mykolui Krupavičiui ją suorganizuoti visur, kur tik buvo apsigyvenusių lietuvių, — mes tikėjome, kad lietuviškoji išeivija, susijungusi į tvirtą tautinę bendruomenę, bus saugesnė nuo išsisklaidymo nelietuvių tarpe ir nuo nutautimo. Pagal tada VLIKo paskelbtą Lietuvių Chartą, visi lietuviai jungiasi į ją ir vieningai kovoja dėl lietuvybės išlikimo. Tuo būdu Lietuvių Bendruomenė turėjo tapti visuotine ir visų įsitikinimų bei visų politinių srovių lietuvius išeivius apimančia organizacija. Tam ji tada buvo lietuvių tautos pašaukta, ir mes tikėjome, kad ji galės tą uždavinį atlikti.

Kad lietuviai išeiviai nebūtų Lietuvių Bendruomenės veikloje skaldomi pagal politines sroves, buvo numatyta neleisti joje pasireikšti jokioms partinėms įtakoms bei tendencijoms. Nors ir apimdama visų politinių srovių lietuvius, LB savo darbuose turėjo būti nešališka, nepartinė. Buvo tikima, kad nė viena politinė partija nedrįs siekti egoistinio dominavimo ir tuo būdu pakenkti tokiam svarbiam tautos reikalui. Tam užtikrinti, greta kitų tuo klausimų nurodymų, jos organizatoriaus buvo įsakmiai pasakyta, kad PLB organai negali pasidaryti tos ar kitos partijos ekspozitūra ir kad PLB organai negali reikštis nei partinėmis tendencijomis, nei diktatūriniais polinkiais (aplinkraštis, Nr. 3). Taigi jos veikla turėjo būti politiškai neutrali.

Nuo LB nešališkumo įgyvendinimo priklausė ir jos visuotinumas, nes bet kur jos veikloje pasireiškęs šališkumas bei partiškumas galėjo sulaikyti nuo dalyvavimo joje tokiam partiškumui nepritariančius lietuvius. Bet kur Bendruomenėje partiškumo įsigalėjimas naikina jos visuotinumo idėją ir į ją įneša daugiau ar mažiau partinės dvasios.

Siekdamas apsaugoti LB nuo partinių įtakų, jos kūrėjas prel. M. Krupavičius itin pabrėžė jos vadovaujamų organų nepartiškumo reikalavimą, įspėdamas, kad, kas su savo partiniais nusistatymais eis į LB vadovaujamus organus ir juose mėgins vesti siaurą partinę politiką, tas ją griaus ir bus jai kenksmingas. Tur būt visi sutiksime, kad bet kurios srovės žmonių savo

partinės įtakos nešimas į LB organus ar jos skleidimas bendruomenėje griauna jos visuotinumo reikalavimą. Bet kur jos veikloje įsigalėjęs partiškumas atstumia tai partijai nepriklausančius lietuvius nuo dalyvavimo joje ir tuo būdu padaro ją jau nebe visuotine. O patekusi į kurią nors partinę įtaką ir tuo pačiu nebegalėdama būti visuotine, ji kartu nebegali būti ir vienatinė, nes partiškumas anksčiau ar vėliau ją prives prie skilimų.

Kad LB galėtų išlikti visuotine lietuvių išeivių institucija, ji turi išvengti bet kurios politinės srovės įtakų ir išlikti tokia, kad visi lietuviai išeiviai galėtų joje lygiai dalyvauti ir lygiai joje jaustis lygūs ir savi, nejausdami joje vieni kitiems iš šalies atnešamo svetimumo. Kad LB galėtų suvaidinti jai skirtą likiminį vaidmenį ir įvykdyti jai pavestą uždavinį, joje turi būti galimumai visiems lietuviams būti lygiai aktyviems ir visiems jausti bendrą atsakingumą už jos veiklą bei jos uždavinių įvykdymą.

Be to, buvo aišku, kad, patekusi į vienos partijos kontrolę, LB neišvengiamai pasidarys priklausoma nuo jos vadų, kurie, siekdami įsitvirtinti ir dominuoti, ją panaudos kovoje prieš kitas politines grupes kaip partinį įrankį politinėje kovoje ir tuo pačią Bendruomenę padarys partinių kovų objektu, ir įrankiu.

Taip siekiant Lietuvių Bendruomenėje išlaikyti nepartiškumą, buvo sprendžiamas jos likimas. Juk nuo to turėjo priklausyti, kiek išeiviai pozityviai vertins LB ir kiek jų jungsis į ją tikslu išlaikyti lietuvybę išeivijoje.

Pirmąjį lietuviškos bendruomenės gyvenimo patyrimą lietuviai išeiviai turėjo Lietuvių Tremtinių Bendruomenėje Vokietijoje. Ten beveik visi lietuviai jai priklausė. Ten jie mokėjo išrinkti vadovaujamus organus iš visų srovių veikėjų, nė vienai srovei nedemonstruojant savo apetito viską suimti į vienas savo rankas, kitus atstumiant.

Tačiau, atvykę į Ameriką, lietuviai tremtiniai čia nerado sąlygų iš karto sukurti visus čia gyvenančius išeivius apimančią Lietuvių Bendruomenę. Ankstesnieji ateiviai turėjo savo seniau veikusias dideles organizacijas ir nepasitikėjo naujai atvykusių ateivių kuriama organizacija, ir jų didelė dauguma į ją nesidėjo. Todėl iš lėto naujieji ateiviai sukūrė Lietuvių Bendruomenę. Ir kada ji iš organizacinės stadijos perėjo į normalų veikimą, ją ištiko kita nesėkmė, teisingiau nelaimė: ji neišvengė vienos politinės srovės dominavimo, kas sukliudė jos visuotinumą ir jos pilnutinį įsigalėjimą šiame krašte. Tiesa, iš pra-

džios dar ir čia LB vaddovaujamuose organuose dalyvavo įvairių srovių veikėjai. Tačiau per ilgesnį laiką JAV vadovaujamuose organuose įsigalėjo Lietuvių Fronto Bičiuliai ir jiems artimi žmonės, o kitų srovių žmonės pradėjo iš jos iškristi. Visi matėme, kad JAV LB buvo pastoviai vairuojama į frontininkų pusę. Visi JAV LB krašto valdybos pirmininkai buvo tos srovės žmonės. Vėliau neišsilaikė kitoms srovėms priklausantys veikėjai ir LB apygardų ir apylinkių valdybose. Planingai viskas atsidūrė vienos partijos rankose. Pagrindinis LB tikslas — lietuvybės išlaikymas — atsidūrė lyg ir antroje vietoje. Aktualiausiu klausimu praktiškai pasidarė vienos partijos dominavimo klausimas, ne lietuvybės išlaikymo rūpestis. Todėl ir lietuviškąjį švietimą parapijose suorganizavo ne lietuvybę išlaikyti įpareigota LB, o nepriklausomoje Lietuvoje mokyklose dirbę mokytojai, o joms išlaikymą parūpino mokinių tėvai.. Ir jų vadovavimas ilgesnį laiką priklausė ne LB vienetams, o pačių mokytojų sudarytoms apylinkių ir apygardų švietimo komisijoms arba vadinamoms švietimo taryboms. Tik gerokai vėliau čia jau veikiančių lituanistinėmis pavadintų lietuviškųjų mokyklų vadovavimas perėjo į JAV LB krašto valdybos skirto švietimo tarybos pirmininko kompetenciją. Tačiau, suimdami visą LB gyvenimą į savo rankas ir jų kontrolę, frontininkai kartu pasiėmė vėliau netęsėtą atsakomybę už vėlesnį lituanistinių mokyklų darbo bei mokytojų ir mokinių skaičiaus nuolatinį mažėjimą ir apskritai už visos kultūrinės veiklos siaurėjimą, ir už lietuvybės išlaikymo veiklos išeivijoje nesėkmingumą, dėl kurio vis dažniau nusiskundžiama išeivių spaudoje.

Be pagrindinio uždavinio — lietuvybės išlaikymo — LB kūrėjai jai skyrė dar ir antrinį — dirbti ir Lietuvos laisvinimo darbą. Bet antrinis jos uždavinys, kaip tai atsispindi spaudoje, išvirto į jos vadų veržimąsi į politiką ir jų pastangas visą Lietuvos laisvinimo darbą paimti į savo rankas arba, kaip kai kas aptarė, į vienų rankų politiką.

Kaip LB kuriant buvo numatyta, ji, vykdydama savo antrąjį uždavinį, turėjo bendradarbiauti su VLIKu ir ALTu, kuriems tas uždavinys yra pagrindinis. Vykdydama šį uždavinį, LB turėjo remti Lietuvos laisvinimo veiksnių darbą ir rūpintis Lietuvos laisvinimo reikalais ten, kur VLIKo ir ALTo veikla nebesiekia. Taip ilgokai ir buvo dirbama. Bet Bendruomenės organuose įsigalėjusi kalbamoji politinė srovė pradėjo rodytis su tendencija imti į savo rankas visą laisvinimo darbą, siekdama jį paveržti iš VLIKo ir ALTo ir tuo

pačiu griauti anas 30 metų veikusias laisvinimo institucijas ir užimti jų vietą. Taip į Lietuvos laisvinimo veiksnių vietą braunasi chaosas, skirtas kenkti planingai vykdomoms laisvinimo veiksnių pastangoms ir nušalinti patiems laisvinimo veiksniams.

Ryšium su frontininkų pastangomis suimti į savo rankas visą Lietuvos laisvinimo darbą atsirado naujas kontroversinis objektas — JAV LB Visuomeninių Reikalų taryba, siekianti pakeisti VLIKą ir ALTą. Taip viena politinė grupė ir jos sudaryta bei jos kontrolėje esanti taryba pasišovė sunaikinti visų svarbiausių pasireiškusių politinių grupių pliuralistinės demokratijos pagrindu sudarytas Lietuvos laisvinimo institucijas ir veikti jos globojamos LB vardu. Frontininkų kontroliuojamoje spaudoje buvo išplėstas VLIKo ir ALTo niekinimas tikslu juos visiškai suniekinti ir sunaikinti. Labiausiai buvo pamėgtas kai kieno ciniškas tvirtinimas, kad tos institucijos jau nebeturi pagrindo, nes jau nebėra jas sudarančių partijų. Anksčiau tų pačių asmenų buvo dažnai pranašaujamas kalbamus veiksnius sudarančių srovių ir jų veikėjų išmirimas, o dabar jau spaudoje ir kalbose skelbiama, kad jų jau nebėra. Rimti politikai neturėtų imtis tokių demogoginių tvirtinimų. Jie niekam garbės nedaro. Tokie tvirtinimai nereiškia, kad kitų srovių bei grupių ir jų iškilių veikėjų jau nebebūtų, o reiškia tik dominavimo siekiančios partijos kai kurių vadų neskanų norą, kad jau nebebūtų dėl Lietuvos išlaisvinimo kovojančių institucijų ir kad jas demokratiškai sudarančių politinių srovių taip pat nebebūtų, kad jos išmirtų ar kaip kitaip išnyktų ir kad tik jų viena nedidelė agresyvi grupė būtų dar pasilikusi. Toks vienos grupės kitų politinių srovių ir jų sudaromų laisvinimo institucijų bei jų veiklos neigimas yra ne kas kita, kaip pasikesinimas prieš išeivijos Lietuvos laisvinimo pastangas ir išeivijos visuomenės tų pastangų per 40 metų rėmimą. Tai tik karštas noras mažinti lietuviškos išeivijos politinį pajėgumą ir noras susiaurinti jos veiklą. Lietuvių išeivija yra daug kartų didesnė, negu ją norėtų matyti antidemokratinių bei totalitarinių tendencijų žmonės. Vienu tautininkų, kaip neseniai jų suvažiavime buvo pranešta, yra daugiau kaip 600, taigi dvigubai daugiau negu frontininkų, kurių, jų pačių duomenimis, yra apie 270. Ir jei kurios politinės grupės organas turi kelis šimtus skaitytojų, tai tas rodo, kad ji nėra išmirštanti. Jei kurios grupės turi stambius jaunesniosios ir viduriniuosios kartos intelektuališkai pajėgius sambūrius, niekas neturėtų skelbti jų nebesant.

Pagaliau ne tik partijų turimų narių skaičius nustato jų reikšmę visuomenėje ir bendroje tautos veikloje, o daugiau tai, kiek ji pozityviai dirba tautinį darbą kiek ji sugeba vieningai su kitomis grupėmis dirbti tą tautinį darbą ir kiek ji veikia, teigiamai kurdama, o ne griaudama ar iš viso paneigdama kitų atliekamus darbus.

Pagaliau ne tik partijų turimų narių skaičius nustato jų reikšmę visuomenėje ir bendroje tautos veikloje, o daugiau tai, kiek ji pozityviai dirba tautinį darbą kiek ji sugeba vieningai su kitomis grupėmis dirbti tą tautinį darbą ir kiek ji veikia, teigiamai kurdama, o ne griaudama ar iš viso paneigdama kitų atliekamus darbus.

Būtų gera, kad lietuviškoji išeivija pasirodytų labiau politiškai ir sociališkai subrendusi ir su platesniu požiūriu, kad kalbose bei diskusijose nebūtų operuojama tokiais teigimais, kaip jų pageidaujamais bei pranašaujamais kitų grupių išmirimais, racionaliai nepagrįstais sau pirmenybės reikalavimais ir panašiais argumentais, kurie neatitinka tikrovės ir nerodo mūsų santykiuose didelio džentelmeniškumo.

Mūsų pavergta tauta gyvena labai sunkius laikus, ir jai gresia pavojus būti nutautintai ir kitais būdais sunaikintai. Išeivijoje vis didėja jaunimui pavojus nutausti ir susimaišyti su kitomis tautybėmis. Tam nutautimo pavojui sulaikyti ar bent sumažinti reikalinga visų išeivių jungtinių pastangų. Mažėja ir išeivijos atsparumas okupanto spaudimui jam nusileisti ir sumažinti savo laisvinimo siekimus bei veiklą. Šie pavojai reikalauja visų išeivijos aktyviųjų jėgų — visų jos srovių potencialo vieningos veiklos: vieningos laisvinimo kovos, vieningo darbo jai apsaugoti nuo nutautimo bei pražuvimo kitų tautų bangose, vieningos valios atsispirti didėjančiai okupanto įtakai, jaučiamai išeivijoje. Reikia kaip nors surasti kelią į padėtį, kur būtų daugiau tolerancijos vienų kitiems, kur būtų mažiau tarp savęs kovojama, kur būtų mažiau eikvojama žodžių bei energijos saviesiems suniekinti, lietuviams visuomenininkams pažeminti, jų organizuotai dirbamam darbui suskaldyti ir sunaikinti jų sugebėjimams, galimumams ir pasiryžimams bendrai dirbti. Reiktų rasti kelią išvengti tolimesniems nesutarimams. Juk netrūksta, kas mus iš kitur skaldo, vienus prieš kitus kiršina, kai ką ir į savo pusę vilioja, o jaunimą į savo įtaką verbuoja. O ėmimas visko į vienas rankas yra ne kas kita, kaip lietuviškos veiklos ir veikėjų

skaldymas, jų išsklaidymas ir pastangos kitus nuo bendro darbo atstumti ir juos izoliuoti. O ar nedaug sukėlė nesutarimų LFB užkariautoje Lietuvių Bendruomenėje dominavimas, ir labai pakenkė lietuviškajam reikalui. Su tomis pastangomis, kurios buvo panaudotos tarpusavio erzeliui, būtų buvę galima padaryti daug gero Lietuvai.

Vienos politinės grupės kitiems primetamas dominavimas neša ir kitą gana žiaurią ir tautai žalingą negerovę: veda ją į atsiribojimą nuo kitų ir tuo pačiu į totalitarizmą. Vienos politinės srovės norai bei pastangos, greta dominavimo Lietuvių Bendruomenėje, suimti į vienas rankas ir tautos laisvinimo veiklą rodo jos siekimą totalitarinio dominavimo visame išeivijos gyvenime. Vietoje jau 40 metų laisvinimo darbą dirbančių ir visų pasireiškusių politinių srovių sudarytų VLIKo ir ALTo siekiama pastatyti vienos partijos vairuojamą bei dominuojamą Visuomeninių reikalų arba politinę tarybą. Taip jau visiškai atvirai paniekinama pluralistinė demokratija ir einama prie visuotinio vienos partijos dominavimo arba totalitarizmo lietuvių išeivijos gyvenime. O niekas taip neskaldo tautos, kaip kurios nors vienos politinės grupės propaguojamas ir net tautos vienybės vardu bandomas įgyvendinti totalitarizmas, kuris yra demokratijos priešingybė.

Kada jau pačioje Bendruomenėje taip sumažėjo rimtai dirbančių veikėjų skaičius, tai jų noras paimti į tas pačias rankas dar ir laisvinimo darbą yra jau perplatus užsimojimas. Jokios politinės grupės totalitaristinis įsigalėjimas kitų grupių sąskaita šių laikų sąlygomis negali jai duoti didelių laimėjimų ar pagerinti jos ateitį. O lietuvių tautai tai gali padaryti daug bloga. Nesugebėjimą šiuo kritišku mūsų tautai laikotarpiu bendrai ir solidariai dirbti istorija pasmerks. Bet kurios grupės pastangos izoliuoti kitų srovių visuomenininkus ir šiaip veiklesnius žmones nuo politinio ir visuomeninio darbo, siekiant viską suimti į vienas rankas, negali būti pateisinamos.

Tautos išlikimas bei jos egzistencijos pratęsimas yra gyvybinės svarbos visų lietuvių išeivių uždavinys. Jis nėra kurios nors srovės ar partijos reikalas ar privilegija. Į to uždavinio vykdymą turi būti sutelktos visos išeivijos — visų srovių jėgos, visų politinių grupių pastangos.

Čia nemanoma paneigti, kad LB išeivijoje vaidina nemažą vaidmenį ir kad ji lig šiol atliko ir dabar atlieka nemaža svarbių darbų. Tačiau ji toli gražu neatlieka to, ką jai atlikti

numatė jos kūrėjai, ir ji nėra pajėgi viena atlikti tai, ko reikalauja lietuvybės išlaikymas iš lietuviškojo auklėjimo ir lietuviškos kultūrinės veiklos.

Didžiausias to trūkumas yra tai, kad ji yra patekusi į vienos partijos kontrolę ir nesistengia bei nepajėgia sujungti visas visuomenės jėgas lietuvybės išlaikymo uždaviniui. Ji nėra tai, kas apjungtų visų srovių pajėgiausius žmones, ir nėra tai, kur nebūtų vienos srovės dominavimo, kuriuo siekiama jai pirmenybės gyvenime. Pilnam jos vaidmeniui išplėtoti reikalinga, kad ji atsipalaiduotų nuo vienos srovės dominuojančios įtakos, kad ji dirbtų tautai, o ne savo srovei, ir kad ji būtų sava visiems lietuviams, kad jie, dalyvaudami Lietuvių Bendruomenėje ir jos darbuose, nesijaustų, kad jie tik pildo vienos dominuojančios partijos valią.

Esama padėtis sunkina Bendruomenės uždavinių atlikimą ir privedė prie jos skilimo, kurio jau negalima užlyginti, kas buvo bandoma, vien tik kitos pusės pasmerkimu. Kad ji galėtų savo uždavinį atlikti, ji turėtų atsisakyti joje vis daugiau įsigalinčių totalitarizmo tendencijų, o būti pluralistinė, kurioje visų srovių žmonės sutilptų ir galėtų dirbti be partinių tikslų ir įneštų savo dalį.

Lietuvių Bendruomenė išeivijoje yra ne tik reikalinga, bet ir būtina. Tačiau jai pirmutinė sąlyga yra ta, kad ji būtų visuotinė. Kad ji galėtų sėkmingai dirbti, reikia iš jos pašalinti visa tai, kad kenkia jos visuotinumui ir neleidžia į jos darbą sujungti visų krypčių išeivijos pozityviai veikiančių jėgų. Joje turi būti atstatytas ir įgyvendintas visų lietuvių vieningumas ir solidarumas. Į ją turi būti sutelktos visos išeivijos gyvosios jėgos ir kad iš jos dingtų partiškai nuspalvinti siekimai ir noras dominuoti, o į ją sugrįžtų patriotinis siekimas sujungti visus lietuvius vieningai ir demokratinėje dvasioje dirbti lietuvių tautai ir jos gerovei. Bet, kol ji yra dominuojama vienos srovės ir neatstovauja lygiai visų, – · ji nėra pilna ir tikra lietuvių bendruomenė. LB vadų pareiga įgyvendinti, kad ji būtų visų lietuvių be jokių partinių tendencijų, be diskriminacijos ir be kieno nors dominavimo bendruomenė. Tada ji bus tikra Lietuvių Bendruomenė — visų lietuvių priebėga ir lietuvybąs saugotoja. To jai visa širdimi linkime. To iš jos reikalauja lietuvių tauta.

TAIKINGAI AIŠKINKIMĖS LAISVINIMO KLAUSIMAIS

P. STRAVINSKAS

(Tęsinys)

Tėvynės Sargo š.m. 1 (51) nr. pasisakiau šiais esminiais Lietuvos laisvinimo klausimais: I. kas yra Lietuvos laisvinimo darbas visa apimtimi, II. kas yra laisvinimo veiksniai ir kokia kiekvieno jų teisinė prigimtis, III. kokia veiksnių kompetencija ir kaip jie gali pasidalinti atskirais laisvinimo darbais, IV. kas yra veiksnių konferencijos, kaip daromi jų nutarimai ir kaip veiksniai gali laisvinimo darbe koooperuoti. Jei veiksniai tais esminiais laisvinimo klausimais susitartų, tai neesminiai nesusipratimai mūsų vienybei laisvinimo darbe visai nekliudytų.

V. Toliau pasisakysiu kur ir kaip jie turėtų nesutarimais laisvinimo klausimais aiškintis.

1. Geriausia aiškintis spaudoje, toje visiems prieinamoje viešoje tribūnoje.

2. Aiškinimasis galimas ir spaudos ginčais, tiktai taikingais, taiką suprantant, kaip laisvę ramybėje. Ji bus tada, kai ginčo šalys viena kitą gerbs, viena kitos nežemins, neįžeidinės, kai ginčininkai savo oponentų lengvabūdiškai neįtarinės bloga valia ir išvis nedarys vieni kitiems moralinio smurto tikslu užčiaupti kitam burną ir išstumti jį iš spaudos ginčo lauko.

Tokie taikingi spaudos ginčai, kuriais aiškinama tiesa, praktikuojami daug kur, pvz. teismuose, aiškinant bylos aplinkybes, lygiai kaip ir teisę; legisliacijoje, ruošiant ir priimant įstatymus; moksle, aiškinant mokslinę tiesą; mene ir literatūroje, vertinant tos srities kūrinius; religijoje, aiškinantis religinę tiesą, net ir kanonizacijos bylose aiškinant kandidato tinkamumą į šventuosius, kur neapsieinama ir be "velnio advokato" (advocatus dieboli) priekaištams atstovauti. Todėl ginčo tvarką pripažinkime tikslinga ir aiškinantis laisvinimo klausimais.

3. Aiškindamiesi teisiniais laisvinimo klausimais, ginčo dalyviai turi būti susipažinę su atitinkamos srities teise. Nebūtinai reikia, kad jie būtų baigę augštąjį teisių mokslą. Su juo kiekvienas intelektualas gali ir pats susipažinti, kartais net geriau, negu diplomuoti teisininkai. Toks, pvz., buvo ir antrasis

Lietuvos Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis, iš profesijos agronomas, kuris Seimo priimtus ir jam pasirašyti atsiųstus įstatymus pats, be jokių teisės patarėjų tikrindavo ir dažnai, radęs juose teisinių klaidų, grąžindavo Seimui juos dar peržiūrėti ir jo rastoms klaidoms pataisyti.

4. Teisiniais laisvinimo klausimais, kuriais veiksniai negali išsiaiškinti be tarptautinių autoritetų, galima pasiklausti jų ekspertinių nuomonių, kaip darydavome ir neprikl. Lietuvoje, pvz. Nuolatiniam Tarptautiniam Tribunolu (Haagoje) sprendžiant mūsų bylas su Lenkija, Estija ar su Klaipėdos Statuto signatarais. Tokiu ekspertu mums galėtų būti ir žymus Vokietijos teisininkas, tarptautinės teisės žinovas Igor Meissner, buvęs Vakarų Vokietijos augščiausio rango atstovas, įgaliotas ministeris Sovietų Sąjungai, gerai susipažinęs ir su sovietų okupacija Pabaltijo valstybių, mums artimas dar ir tuo, kad nepriklausomybės metais gyvenęs ir Lietuvoje, mokantis ir lietuvių kalbą.

5. Tarptautinės politikos klausimai, susiję su mūsų laisvės atgavimo byla, irgi labai svarbūs išsiaiškinti ypač šiandien, kada Europos Parlamentas rengiasi kelti Jungtinėse Tautose Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių išlaisvinimo iš sovietų okupacijos reikalą (plačiau apie tai, manau, bus parašyta kitų šiame "TS" nr.). Tą klausimą svarbu išsiaiškinti ypač dėl to, kad kai kurie mūsų politikai, net ir VLIKo pirmininkas Dr. K. Bobelis, kaip matyti iš jo pranešimo pr. m. VLIKo Seime Clevelande (žiūr. "TS" š.m. 1 (50) nr., 27 psl.), yra nuomonės, kad "Jungtinėse Tautose mes bent šiuo metu neturime jokių galimumų Lietuvos klausimą pristatyti, nes ten yra absoliuti sovietų įtaka". Jei Jungtinėse Tautose tokia padėtis yra, tai ten nėra teisingumo. Jei atskiroje valstybėje nėra teisingumo, tai ją, Šv. Augustino žodžiais, valdo plėšikų gauja. Jei taip, tai išeitų, kad ir Jungtinės Tautos be teisingumo yra tokia "plėšikų gauja", dargi tarptautinė . . . Tai ko mes tylime, kada reikia šaukte šaukti prieš tą pasaulio valstybių neteisingumą? Tai irgi tarptautinės politikos klausimas, kurį turime išsiaiškinti ir apsispręsti.

VI. Mintys ir išvados trumpai:

1. Lietuvos laisvinimo organizacija išgyvena gilią krizę dėl mūsų nesutarimo laisvinimo klausimais ir susiskaldymo laisvinimo darbe, ką esu konstatavęs savo straipsny "Siekime vienybės laisvinimo darbe", "TS" pr. m. 3 (50) nr..

2. Laisvinimo veiksniai savo vadovybių bendrame pasitarime (dalyvaujant jame ir nesutariančioms laisvinimo klausimais organizacijoms per savo atstovus) turėtų išsiaiškinti visais laisvinimo klausimais ir atstatyti laisvinimo darbe vienybę.

3. Laisvinimo veiksniams turėtų padėti išsiaiškinti, bent esminiais laisvinimo klausimais mūsų publicistai spaudoje, net ir taikingais tarpusavio ginčais, vesdami juos sutinkamai su spaudos etika.

4. Teisiniais laisvinimo klausimais galėtų aiškintis tiktai susipažinusieji su teise spaudos veikėjai, kad ir nelankę augštojo teisės mokslo įstaigų, akademijų.

5. Sunkesniais teisės ir tarptautinės politikos klausimais, kuriais nesutariame, tikslinga pasiklausti tarptautinių teisės ir politikos autoritetų ekspertinių nuomonių.

6. Atstatymas visų mūsų vienybės laisvinimo darbe yra degantis reikalas jau šiandien, kada kitos tautos per tarptautines institucijas kelia Lietuvos išlaisvinimo iš sovietų okupacijos klausimą, kada VLIKas, kaip Lietuvos (valstybinės) tautos atstovybė, pagal Lietuvos ir tarptautinę teisę galėtų reikšti tautos valią tarptautinėje plotmėje.

(Pabaiga)

Laisvė yra kilniausia gamtos dovana. Ji neužtinkama kitur, kaip tik protaujančių ir protingų būtybių prigimtyje. Laisvė suteikia žmogui tokią aukštą vertybę, kad jis visada pasilieka savo sprendimų vykdytojas ir savo veiksmų viešpats.

Bet labai daug pareina nuo to, kaip žmogus tą savo aukštą vertybę panaudoja.

Popiežius Leonas XIII
Enciklika Apie Žmogaus laisvę

EUROPOS PARLAMENTAS KELIA PABALTIJO TAUTŲ LAISVĖS BYLĄ

DR. KAZYS ŠIDLAUSKAS

1. Klausimo iškėlimas

Nedaug kam iš laisvųjų lietuvių teko patirti, kad jau nuo pačios 1981 metų pradžios Europos Parlamente buvo iškeltas Lietuvos, Latvijos ir Estijos laisvės klausimas

Atitinkamą pareikalavimą Europos Parlamente svarstyti šį klausimą patiekė Didžiosios Britanijos Europos demokratų frakcijos nariai Scott-Hopkins, Lady Elles, Moeller, Tyrell, lordas Bethell ir Kirk 1981 metu sausio 8 d.

Pristatant tą reikalą, Europos Parlamente buvo pirmoje eilėje atkreiptas dėmesys į 1979 metų balandžio 13 d. 45 Lietuvos Latvijos ir Estijos gyventojų pasirašytą deklaraciją, reikalaujančią ju kraštams laisvo apsisprendimo teisės ir nepriklausomybės.

Toliau buvo paminėtas Helsinkio Baigminio Akto VIII straipsnis, kuris skelbė visoms tautoms laisvo apsisprendimo principą, iš kurio išplaukia teisė laisvai nustatyti savo vidinę ir išorinę politinę padėtį. Po to buvo nurodyta, kad laisvų Pabaltijo valstybių užgrobimas 1940 metais buvo Sovietų Sąjungos įvykdytas pagal Molotovo-Ribbentropo Paktą ir tebesitęsia iki šios dienos.

Šį klausimą iškėlę Europos Parlamento nariai pasiūlė, kad šis Pabaltijo valstybių laisvės klausimas būtų perduotas Parlamentą sudarančių valstybių užsienio reikalų ministerių konferencijai, kurie privalėtų dėti visas pastangas, kad būtų įgyvendintas Pabaltijo tautų nepriklausomybės siekimas ir kad tas klausimas turėtų būti keliamas Madride įvykstančioje Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo konferencijoje.

Europos Parlamentas savo 1981 metų sausio 12-tos dienos posėdyje nutarė kalbamų parlamento atstovų iškeltą Lietuvos, Latvijos ir Estijos padėties klausimą perduoti Europos Parlamento politinei komisijai apsvarstyti, kuri savo 1981 metų rugsėjo 23-25 dienomis posėdžių metu nutarė tuo reikalu paruošti pranešimą ir tų metų spalio 27-28 dienų posėdžiuose Politinė Komisija paskyrė Otto von Habsburgą paruošti jai tokį pranešimą.

2. Klausimo pagrindimas

Apie tą Otto von Habsburgui pavestą ir jo puikiai atliktą darbą jau teko mums kiek plačiau patirti iš lietuvių spaudos. Savo pranešimą Otto von Habsburgas pradeda, konstatuodamas, kad šiais pasauliniu mastu vykdomos dekolonizacijos laikais Sovietų Sąjunga yra išlikusi pasaulyje vienintelė didelė kolonialinė valstybė. Šis faktas galioja ne tik Rusijos užimtiems Azijos ir Sibiro kraštams, bet ir Europos tautoms, kurios Antrojo pasaulinio karo metu pateko į Sovietų Sąjungos hegemoniją.

Sovietų Sąjungos Pabaltijo tautoms Hitlerio-Stalino pakto pasekoje primestas režimas pilnai atitinka kolonializmo sąvoką. Nuo pat Pabaltijo valstybių okupacijos pradžios Sovietų Sąjunga vykdo sistemingą tų tautų turtų išnaudojimą, masinį rusų gyventojų atkėlimą į Pabaltijo valstybes, vietinių gyventojų rusifikaciją ir visomis priemonėmis vykdomą tų tautų tautinių ir religinių jausmų slopinimą.

Dr. Otto von Habsburgas pateikia statistinių duomenų apie rusų padidėjimą Pabaltijo valstybėse nuo Antrojo pasaulinio karo pradžios iki 1970 metų, pažymėdamas, kad Rygos mieste pabaltiečių gyventojų skaičius jau nukritęs žemiau 40-ties procentų.

Pranešėjas svarsto, nurodydamas konkrečius pavyzdžius Sovietų Sąjungos pastangų kontroliuoti Pabaltijo valstybių ekonominį gyvenimą iš Maskvos ir viską nukreipti rusų imperijos naudai. Šitokia Sovietų Sąjungos politika varo Pabaltijo valstybių gyventojus į desperaciją, dėl kurios įvyko nepaprastas gimimų sumažėjimas ir išplito alkoholizmas, kuris tik gali pagreitinti visišką vietinių gyventojų sužlugimą. Todėl pranešėjas sako, kad galime visiškai pagrįstai kalbėti apie šaltai suplanuotą ir pamažu vykdomą Pabaltijo tautų genocidą, kuris absoliučiai prieštarauja Helsinkio Baigminio Akto nuostatams ir Jungtinių Tautų chartai, jau nekalbant apie Pabaltijo tautoms paneigtą laisvo apsisprendimo teisę.

Toliau pranešėjas ilgiau apsistoja prie religijų persekiojimo: Pabaltijo valstybėse 17,054-rių Lietuvos katalikų pasirašyto ir 1971 m. pabaigoje Brežnevui pasiųsto rašto ir paduoda gana ilgą to rašto ištrauką.

Pranešėjas paminėjo ir Nijolės Sadūnaitės bylą, kuri buvo nuteista trejiems metams sunkiųjų darbų lagerio bausme ir po to trejų metų ištrėmimu. Nijolė Sadūnaitė prieš nuteisimą savo

paskutiniame žodyje tarp kitko yra pasakiusi: "Aš eisu į kalėjimą su džiaugsmu, kad kiti džiaugtųsi laisve, ir esu pasiryžusi numirti, kad kiti gyventų".

Pranešėjas paminėjo ir pavergtos Lietuvos pogrindžio spaudą — pirmoje vietoje nuo 1972 metų leidžiamą Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką, kurios leidimas šalia kitų pogrindžio spaudos organų parodo, kiek stiprus po keturiasdešimt svetimos vergijos metų yra pasilikęs lietuvių tautinis ir religinis pasipriešinimas okupantams.

Baigdamas savo pranešimą, dr. Otto von Habsburgas sako, kad Pabaltijo valstybės priklauso Europai ir kad Europa negali kalbėti apie žmogaus teises, iki ji nesidomi šitų europiečių likimu.

Todėl savo pranešimo galutinoje išvadoje pranešėjas pasiūlė, kad Europos Bendruomenės užsienio reikalų ministerių konferencija perduotų Pabaltijo valstybių problemą svarstyti Jungtinių Tautų Dekolonizacijos Komisijai. Jis sako, kad Sovietų Sąjunga neturėtų dėl šio pasiūlymo kelti kokių nors protestų, kadangi ji kitais atvejais tiesiogiai ar netiesiogiai parėmė panašius pasiūlymus.

Dekolonizacija, sako pranešėjas, yra nedaloma: "kas tiko Afrikai ir Azijai, turi tikti ir Europai".

3. Parlamentinė klausimo eiga

Europos Parlamento politinė komisija savo 1982 m. vasario 24-26 d.d. posėdžiuose svarstė pranešėjo dr. Otto von Habsburgo jai patiektą Pabaltijo valstybių reikalu pranešimą ir savo vėlesniuose posėdžiuose šių metų balandžio 28-30 dienomis pakartotinai svarstė tą pranešėjo raportą ir priėmė jame pasiūlytą nutarimą.

Politinės komisijos pranešimąs buvo patiektas Europos Parlamento posėdžiui su anksčiau minėtais pagrindimais, kad 45 pavergtos Lietuvos, Latvijos ir Estijos piliečiai yra prašę Jungtinių Tautų pripažinti Pabaltijo tautoms laisvą apsisprendimą ir teisę į nepriklausomybę ir kad būtų dėl šio klausimo padarytas tautų atsiklausimas.

Man atrodo, kad šitas klausimas dėl tautų referendumo nelabai vykusiai pastatytas tų 45-kių pabaltiečių deklaracijoje. Tokį atsiklausimą pradedant, gali kilti visokių machinacijų, nors tai atliktų Jungtinių Tautų ir kitų neutralių valstybių stebėtojai.

Mes sakome, kad Pabaltijo valstybės 1918 m. paskelbė visiems laikams, kad jos nori būti laisvos ir nutraukė visokias svetimų valstybių pretenzijas į jų teritorijas ir gyventojų pavaldumą ir jos tą savo statusą išlaikė per daugiau, negu 20 metų iki Antrojo pasaulinio karo pradžios.

Toliau politinės komisijos pranešime sakoma, kad Pabaltijo valstybių padėtis prieštarauja Helsinkio Baigminio Akto VIII-am straipsniui apie visų tautų laisvo apsisprendimo teisę ir kad tų tautų pavergimas įvyko pagal Molotovo-Ribbentropo paktą. Todėl Europos Parlamentas, priimdamas jo politinės komisijos pranešimą, paveda, kad Pabaltijo valstybių klausimas būtų perduotas Jungtinių Tautų Dekolonizacijos Komisijai.

Noriu pastebėti, kad šitoks yra tik Europos Parlamento politinės komisijos pasiūlymas. Šį pasiūlymą Europos Parlamento pilnatis, pagal ELTOs pranešimą gali svarstyti tik š.m. rugsėjo ar spalio mėnesiais.

4. Išvados

Jei Pabaltijo valstybių laisvės klausimas bus iškeltas Jungtinių Tautų Dekolonizacijos komisijoj, tai iš tos komisijos šis klausimas kada nors turės ateiti į Jungtinių Tautų Visuotinį Susirinkimą (General Assembly) bendroms diskusijoms ir kokiam nors sprendimui.

Išeivijos lietuvių visuomenėje jau per daug metų buvo reiškiamos nuomonės, kad Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių nepriklausomybės klausimą reikia iškelti Jungtinėse Tautose, ko ir yra prašę ir tie 45 pavergtieji pabaltiečiai, pasirašę 1979 m. savo garsiąją deklaraciją.

Lietuvių politinių veiksnių atstovai yra per eilę metų atskirais atvejais šį klausimą svarstę su atsakingais JAV-bių užsienio politikos vadovais. Jų nuomonė visą laiką buvo ta, kad staigus Pabaltijo valstybių laisvės bylos iškėlimas Jungtinėse Tautose galėtų baigtis tik pralaimėjimu, kuris tik pasunkintų tolimesnį šios bylos vedimą.

Sovietų Sąjunga jau seniai buvo suspėjusi savo klastinga propaganda visą šį dekolonizacijos reikalą sufalsifikuoti, skelbiant, kad kolonializmą gali vykdyti tik baltosios rasės tautos spalvotų tautų gyventojų tarpe, bet joks kolonializmas negalimas tarp baltųjų tautų gyventojų. Todėl iš kolonializmo išsilaisvinusios vadinamos Trečiojo Pasaulio valstybės, kurių atsirado labai didelis skaičius, pateko į Sovietų Sąjungos įtaką

ne tik dėl pačios kolonializmo sąvokos, bet pradėjo remti Kremliaus politiką ir kitais klausimais.

Kruopštus Pabaltijo valstybių nepriklausomybės klausimo paruošimas iš Europos Parlamento pusės turėtų mums duoti vilčių, kad šio klausimo svarstymas nepateks į šunkelius, o bus lygiai rimtai svarstomas ir sprendžiamas, kaip rimtai jis yra keliamas.

TAUTINĖ IR RELIGINĖ REZISTENCIJA

M. ANCIŠKIS

Okupuotoje Lietuvoje išeinanti pogrindžio spauda atstovauja lietuvių tautinę ir religinę rezistenciją. Vieni tų pogrindžio leidinių daugiau koncentruojasi į tautinį Lietuvos okupantui pasipriešinimą, kiti daugiau rašo apie religinę priespaudą ir daug apie ateistų daromas skriaudas tikintiesiems. Tačiau pavergtos tautos gyvenime neįmanoma visiškai išskirti tų dviejų sričių vykdomos rezistencijos, nes jos neretai susilieja.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikoje matome Katalikų Bažnyčios ir lietuvių tautos pasipriešinimo bolševikinei priespaudai tam tikrą bendrumą. Ir tauta ir Bažnyčia yra komunizmo pasmerktos sunaikinimui, kurio jis siekia, siaurindamas ir alindamas tiek tautiškumo pasireiškimą, tiek ir religinį gyvenimą. To sunaikinimo grėsmėje pasidarė labiau aiškūs religijos ir tautybės vienodi išlikimo reikalavimai ir išsiplėtojo iki tam tikro laipsnio bendras jų pasipriešinimas, nes abi tos apraiškos dažnai viena kitą dengia ir stiprina. Tai kyla iš supratimo, kad surusintoje Lietuvoje nebeliks religijai vietos lygiai, kaip ir, persekiojant Bažnyčios veikimą ir tuo įgyvendinant komunizmo tikslus, naikinamas ir tautiškumas.. Lietuviai jau amžiais gina juos dvasiškai stiprinusią katalikybę, o religija saugo lietuvių tautybę, juos jungdama vienybėn ir smerkdama jiems daromas skriaudas ir jų persekiojimus. Jas abi jungia jų bendras siekimas atlaikyti priespaudas ir persekiojimus ir išlikti. Vienos jų sunaikinimas reikštų bendrą jų rezistencijos fronto pralaužimą ir sumažintų galimumus ir antrajai išlikti.

Komunizmo pasikesinimas prieš tautas ir religijas

Komunizmo idėja yra sukurti ateistinę, kolektyvizmu pagrįstą internacionalinę pasaulio visuomenę. Tai idėjai įgyvendinti kovojama su religijomis ir siekiama nutautinti visas tautas, išskiriant rusus, nes, kaip skelbiama, kuriamas komunizmo internacionalas bus rusiškas. Todėl komunistai nė neslepia savo pasikesinimo prieš religijas ir prieš tautas. Kadangi, įgyvendinant komunizmą, turės išnykti visos tautos ir visos religijos, tai, siekiant jį įgyvendinti, visą laiką yra bandoma siaurinti ir spausti religinį gyvenimą ir palaipsniui vis daugiau apribojamos įvairios tautinio gyvenimo apraiškos, plečiant ir kur tik galima vykdant tautų surusinimo planus. Tačiau, kad žmonės mažiau pajustų jų tarpe vykdomus bolševikinius tikslus ir kad tų tikslų įgyvendinimas mažiau tesukeltų žmonių pasipriešinimą, jie vykdomi atsargiai ir palaipsniui. Iš savo patirties komunistai žino, kad bet kur pavartoti staigūs bei dideli išpuoliai prieš tautas ir religijas visada sukelia stiprias priešingas reakcijas. Tokioms reakcijoms išvengti komunistai savo išpuolius prieš religijas ir prieš tautas atlieka palaipsniui, didindami komunistinės tvarkos prieš jas nukreiptus reikalavimus.

Sovietų Sąjungoje komunizmas siekia palaipsniui išnaikinti visas rusų užgrobtas, o dar laisvas esančias tautas pavergti ir savo keliu jas sunaikinti, jas sujungiant į komunistinį internacionalą, kad, komunizmą įgyvendinus, nebeliktų nei tautinių, nei religinių pėdsakų arba, kaip komunistai sako, atgyvenų.

Religijos ir tautybės sąveika

Nežiūrint komunistų dedamų didelių pastangų tautybėms ir religijoms išnaikinti, negalima būtų pasakyti, kad jiems tai gerai sekasi. Jiems tenka susidurti su faktu, kad religija priklauso prie tų žmogiškojo gyvenimo sričių, kurių žmogus lengvai neišsižada, kurias jis labiausiai gina ir dėl kurių jis neretai aukoja savo gyvenimą bei gerovę. Dėl to religija visur rodo didelį patvarumą. Ir jei kur religija dėl kurių nors nepalankių aplinkybių ir susilpnėja, netrūkus vėl pasirodo kaip iš naujo atgimstanti dvasinė apraiška.

Panašiai laikosi ir tautybė. Sąmoningas tautiškai išauklėtas žmogus lengvai neišsižada ir savo iš tėvų paveldėtos bei tėvų jam perduotos tautybės. Ir tik keičiant gyvenimo vietą bei jo aplinką, sudarant mišrias šeimas ar įaugant į kitą kultūrą, lengviau ir su mažesniu pasipriešinimu, ypač viliojant palankioms aplinkybėms, neretai savo tautybė pakeičiama kita.

Religija trumpiausiai aptariama kaip žmogaus santykis su Dievu, pasireiškiantis jo tikėjimu, atsidavimu Dievo valiai, Jo garbinimu ir meile. Tikinčiam religija yra tas dvasinis kelias, pagal kurio gaires vyksta jo gyvenimas. Religiniai įsitikinimai nustato jo gyvenimo kryptį, nurodo jo tikslus, normuoja jo elgesį bei laikymąsį — normuoja jo moralinį gyvenimą ir veikia jo socialinius ir politinius santykius. Tuo būdu religiniai įsitikinimai iš esmės prieštarauja komunizmui — jo ateistiniams reikalavimams, jo krikščioniškosios moralės iškraipymui, jo žmogaus teisių paneigimui, jo neteisėtam ir neteisingam žmonių persekiojimui, žmonių naikinimui, jo daromoms žmonėms skriaudoms ir kitokiems jo nedoriems reikalavimams.

Religija praturtina žmogaus asmenybę religinėmis vertybėmis, formuoja jo charakterį, pagrįsdama jį vertingais dvasiniais atžvilgiais. Tuo religija, kaip dvasinė apraiška, savo esme yra priešinga grubiam komunizmo materializmui ir yra iš viso su juo nesuderinama.

Žmogaus tautybė yra jo įgimtas savo tautai priklausymas, sustiprintas tautinio auklėjimo ir savo aplinkoje (suprantama, šeimoje, mokykloje ir kitokioje artimiausioje aplinkoje) įgyto tautinio sąmoningumo, kurį suprantame kaip savo tautos vertybių pažinimu pagrįstą teigiamą savo tautos vertinimą ir tų jos vertybių įjungimą į savo principų sistemą. Ji tam tikra prasme reiškia jo santykius su savo tauta. Iš tėvų kūdikystės laikais pasisavintoji kalba lietuvių yra vadinama gimtąja kalba. Tautiniu atžvilgiu gera aplinka ir tautinės vertybės brandina žmogaus asmenybę ir įstato jį į tautinį kelią. Tautybė jungia vienos tautos žmones į tautinę visumą ir juos dvasiškai vienus su kitais suartina taip, kad vienos tautos žmonės tarp savęs jaučiasi artimesni, negu su kitų tautų žmonėmis.

Religija ir tautybė yra dvi apraiškos, kurios daugiausia formuoja žmogų ir jo idealus. Jis labiau įauga į jų pozityviai veikiančias įtakas, kada jis yra į jas abi įaugęs ir pozityviai nusistatęs jų abiejų atžvilgiu. Tokią abiejų sričių pusiausvyrą žmogus išsiugdo, augdamas katalikiškoje tautoje, kokia buvo lietuvių tautą, kurioje lietuviškumas ir krikščioniškumas buvo dažnai, ypač dar rusų carų laikais, laikomi mūsų tautiečių, pagrindinėmis žymėmis. Rusams grasinant lietuvių kultūriniam ir tautiniam integralumui, lietuviai savo tautinį sąmoningumą (bent jų dauguma) išplėtojo aplink Bažnyčią, kuri sudarė tvirtą atramą jų kultūriniam identitetui. Tuo būdu religija

vaidina svarbų vaidmenį lietuvių tautiniame gyvenime.

Į tų abiejų žymių — katalikiškumo ir tautiškumo artimumo išsiplėtojimą ir jų sąveiką mes anksčiau nekreipėme daug dėmesio. Tačiau, kada komunistinis okupantas pradėjo savo pasikesinimą prieš tautinį ir prieš religinį lietuvių gyvenimą, buvo stipriau pajustas reikalas ginti tiek tautinius, tiek ir religinius lietuvių reikalus, nes, okupantui į juos kišantis, buvo suprantama, kad jo pradėta religinė priespauda reiškia ir jo pasikesinimą ir prieš lietuvybę. Tada daug kam paaiškėjo (apie ką anksčiau daug kas jų nė nepagalvojo), kad katalikybė ir lietuvybė yra tos dvi dvasinės jėgos, kurios viena kitą paremia ir saugo tautą. Vieną kurią jų okupantui palaužus, bus susilpnintas bendras lietuvių tautos pasipriešinimas prieš okupanto vykdomą lietuvių tautos naikinimą. Pergyvendama rusų priespaudą, lietuvių tauta buvo įsitikinusi, kad abi šios jėgos — religija ir tautybė, — kentėdamos tą pačią priespaudą, viena kitą saugo. Lietuviai, priešindamiesi rusinimui, kartu priešinasi ir religiniam persekiojimui. Taip pat, protestuodami prieš jo didinamą religinę priespaudą, jie saugo ir savo tautą nuo tautinio prieš ją pasikesinimo.

Kaip žinome, komunistai siekia ir tolimesnėje ateityje numato surusinti visas rusų pavergtas tautas, o laisvąsias taip pat pavergti ir tuo pat keliu jas sunaikinti. Rusinimas jiems yra pateisinamas kaip priemonė komunistiniam internacionalui įgyvendinti. Rusų kalba prievarta ir apgaule brukama visų tautybių žmonėms kaip būsimoji bendra visų komunistų, o vėliau ir visų pasaulio tautų žmonių internacionalinė bendravimo kalba. Tuo pretekstu rusai nori priversti visas nerusiškas rusų pavergtas tautas atsižadėti savo kalbų, savo tautinės kultūros ir iš viso savo tautybės ir pasisavinti būsimą visiems bendrą — internacionalinę kalbą. Tuo pasiteisindami, jie smerkia kitų tautų savo tautybės laikymąsi, o jų tautinį sąmoningumą smerkia kaip jų nacionalizmą ir šovinizmą, tačiau nesmerkia jų imperializmui tarnaujančios rusų kalbos. Okupuotų tautų žmonių tautinis sąmoningumas yra svarbiausioji priežastis, dėl ko komunistams nesiseka juos surusinti ir sukomunistinti, kas juos labiausiai erzina.

Bet prie tos komunistų nesėkmės prisideda ir pavergtų tautų tvirtas savo religijų laikymasis. Tai aiškiai liudija rusų valdomų Islamo tikybos tautų Kaukaze ir Azijoje atsparumas. Glaudžiai tikybinių ryšių jungiamos, jos gyvena savitą, daugiau uždarą gyvenimą, ir rusai negali prie jų prieiti su savo rusi-

nimo politika. Taigi žmonių religingumas rusams neleidžia įvykdyti vieno komunistų pagrindinių siekimų — skleisti ateizmo. Kadangi religija yra tai, ko žmonės, nors ir labai verčiami, labiausiai neišsižada, tai ta dvasinė jėga, kuri nesiduoda nei užgniaužiama, nei pakeičiama, yra didelė parama ir tautybei jos kovoje dėl išlikimo.

Žmonių, ypač lietuvių, religingumas sudaro komunistams sunkią problemą, kuriai nugalėti jie eikvoja daug lėšų, turi išlaikyti daug agitatorių su jų paruošimo institucijomis ir eikvoti daug kitokio pobūdžio pastangų, vis tiek nepasiekdami tikro laimėjimo.

Sovietai religiją laiko praeinančiu dalyku ir skelbia, kad ji jau išmirštanti. Bet tuo pačiu metu jie dažnai alarmuoja, kad religijos atgyja ir tvirtai laikosi. Tautybė ir religija yra dvi giliai į žmonių gyvenimą įaugusios jėgos, kurios neleidžia komunizmo pilnai įgyvendinti ir kurios pačios nesiduoda lengvai sunaikinamos. Abiejų jų pagrindą sudaro vertybės, kurių neįmanoma pašalinti iš žmonių sąmonės. Nežiūrint komunistų vartojamų įvairių priemonių ateizmui skleisti ir religiniam gyvenimui sužlugdyti, dauguma lietuvių tebėra praktikuojantys katalikai.

Kaip pagrindinė dvasinio gyvenimo sritis, religija, puoselėdama ir skleisdama dvasines vertybes, stiprina vertybes ir kitose srityse. Prisirišimas prie religinių vertybių saugo ir tautines vertybes. Religija ir tautiškumas įeina į bendrą dvasinių vertybių kompleksą ir Vakarų kultūroje auklėjime užima centrinę vietą. Būdama meilės šaltinis, religija stiprina tėvynės meilę. Prel. M. Krupavičius, pasiremdamas Tomu Akviniečiu ir kitais žymiais teologais, savo knygoje "Lietuviškoji išeivija" įrodinėja, kad tėvynės meilė yra Dievo įsakyta ir yra didžiosios Dievo meilės atžala ar atspindys. "Tėvynė yra šventas dieviškas padaras, o tėvynės meilė — Dievo meilės atžala" (122 psl.). "Tėvynės meilė yra įsakyta prigimties įstatymo ir ketvirtojo Dievo įsakymo" (121 p.).

Marksizmas, paneigdamas Dievo buvimą, religijos saugomus dvasinius principus ir žmogaus dvasinę prigimtį, jį laiko tik gyvuliu, neturinčiu jokių dvasinių pradų, ir su juo elgiasi kaip su kokiu daiktu, net jį sunaikindamas, ką padarė su dešimtimis milijonų žmonių komunistų valdomuose kraštuose. Jie nepripažįsta ir tautybių ir jas naikina. Krikščionybė gi pripažįsta žmogaus nelygstamą vertybę, jį gina nuo marksizmo neteisingo jo traktavimo, gina jo teises, jų tarpe ir teisę nebūti

verčiamam atsisakyti savo tautybės ir priimti jam primetamą kitą tautybę. Bažnyčia, smerkdama marksizmo pasikesinimą prieš religiją, kartu smerkia ir jo pasikesinimą prieš tautybę.

Pasipriešinimas prieš religinę ir tautinę priespaudą daugeliu atžvilgių susilieja, sutampa. Komunistai turi pripažinti, kad katalikų tikėjimas Lietuvoje yra neišraunamas. Ir kur nors nutremti ar kitur gyventi nusikėlę lietuviai lieka lietuviais, pasilieka religingi ir palaiko tuos pačius religinius papročius. Lietuviai dėl savo religingumo nesusimaišo ir nesusilieja su juos apsupančiais kitų tautybių žmonėmis. Religingumas ir tautiškumas tokiu atveju pasidaro centru, kuris jungia visas jų aspiracijas.

Tas jų religinis ir tautinis idealizmas pasirodo ir politinėje ir kultūrinėje veikloje. Okupuotoje Lietuvoje svarbų vaidmenį vaidina dvasininkai. Jie yra lietuvių ir tautiniai šulai, dėl ko žmonės juos stropiai gina. Pvz. teisiant du kunigus už vaikų paruošimą pirmajai komunijai, išsiveržė demonstracijos, kuriose dalyvavo arti tūkstančio žmonių.

Lietuviai turi ilgą bendrą tautybės ir religijos gynimo patirtį. Kada carų Rusijos valdžia panaudojo įvairias priemones lietuviams surusinti ir jų katalikybei pakeisti stačiatikių tikyba, tuos abu jos užsimojimus lietuviai laikė bendru pasikesinimu prieš jiems svarbiausius dalykus — prieš pačią jų tautą. Taip pat ir rusiškoji valdžia, pasikesindama prieš lietuviškumą ir katalikybę, taip pat laikė vienu neskaldomu uždaviniu — Lietuvą paversti rusiška ir neatskiriama Rusijos dalimi su stačiatikių tikyba. Lietuviai turėjo gintis nuo valdančiųjų pasikesinimo prieš juos kaip lietuvius ir kaip prieš katalikus. Kražiuose lietuviai kovojo ir kaip lietuviai ir kaip katalikai. Katalikybė Lietuvoje buvo giliai įleidusi šaknis į lietuvių tautinę sąmonę, o tautiškumas suaugo su Lietuvoje prigijusia katalikybe, beveik tapusia vienu lietuviškumo elementu. Ir carinė Rusijos valdžia lietuviškumą ir lietuvių katalikiškumą laikė jai pavojingais ar bent nepriimtinais dalykais. Lietuvis negalėjo Lietuvoje valdžios įstaigose užimti aukštesnės tarnybos tiek civilinėje, tiek ir karinėje žinyboje ir kaip lietuvis ir kaip katalikas. Valdžia laikė jį nepatikimu ir opozicininku ir tautiniais ir religiniais motyvais. Taigi rusiškoji priespauda buvo nukreipta prieš lietuvių tautą. Ji turėjo surusėti ir priimti stačiatikybę. Abu tie siekimai vienas kitą parėmė, ir atskirai jie būtų buvę sunkiau įvykdomi. Kražiuose lietuviai gynė bažnyčią. Bet tas jos gynimas su artimiausiu religiniu tikslu iš tikrųjų buvo ta pati

kova prieš rusų pastangas Lietuvą surusinti. Tos kovos religiniai motyvai praktiškai saugojo tautą nuo rusų įsigalėjimo, o lietuviai, gindamiesi nuo rusinimo, negalėjo ramiai sutikti su jų katalikų bažnyčios užgrobimu tikslu per ją skleisti stačiatikybe Lietuvoje. Tada lietuviams, ginantiems savo kalbą ir tautybę, ta kova prasiplėtė ir į savo religijos gynimą. Žmonių pasipriešinimo motyvai padvigubėjo: jie gynė ir savo kalbą ir religiją. Abiejose srityse vedama kova sutapo. Buvo suprantama, kad lietuvių surusėjimas pakirstų ir jų religinį atsparumą.

Kaip jau matėme, religinių ir tautinių motyvų mišrumas matyti ir okupuotoje Lietuvoje lietuvių pogrindinėje spaudoje. Joje protestuojama ir prieš religinę ir prieš tautinę valdžios politiką: ir prieš vaikų nureligininimą ir prieš žmogaus teisių paniekinimą.

Religinio ir tautinio pasipriešinimo prieš komunizmo politiką tapatiškumas pasirodo ir kitais atžvilgiais. Bažnyčia, varžydama religiškai mišrias šeimas, saugo lietuviškas šeimas nuo kitataučių įsimaišymo. Tuo pačiu ji saugo lietuvius nuo nutautimo ,kuris plinta, kuriant mišrias šeimas. Taip pat ir krikščioniškos krikštynos, vedybos ir įvairios religinės tradicijos saugo nuo komunistinių priemaišų įsibrovimo į jų vietą. Religinės šventės sutrukdo žmonių gyvenime įsigalėti komunistinėms "šventėms". Krikščioniškoji moralė sulaiko nuo komunistinės "moralės" įsigalėjimo ir jos padarinių. Krikščionybė gina žmogų ir jo vertybes nuo jas naikinančios komunistinės dvasios.

Didelei daugumai lietuvių marksizmas jau seniai buvo nepriimtinas, nes jis buvo bedieviškas. Tikintis žmogus negali būti komunistu. Pirma jis turi tapti ateistu, kad būtų priimtas būti komunistu. Tuo būdu tikėjimas jį saugo ne tik nuo komunistinio ateizmo, bet ir nuo lietuvybei priešingo internacionalizmo.

Tikintieji moksleiviai Lietuvoje dažniausiai buvo ateitininkai — patriotai. Jų tikėjimas sulaikė juos nuo susižavėjimo internacionaliniu marksizmu. Tuo tarpu netikintieji dažnai palankiai domėjosi marksizmu ir grupavosi į tos krypties būrelius bei organizacijas. Nesidomėdami religija arba būdami nepalankiai nusiteikę jos atžvilgiu, jie daugiau domėjosi socializmu, ką Maironis kitados savo poemoje pareiškė, kad "Markso ir Engelso puikūs sapnai jiems rūpi daugiau kaip tėvynė".

Religija ir okupuotoje Lietuvoje saugo lietuvių tautybę.

Religingo lietuvio pasaulėžiūriniai įsitikinimai palaiko ir jo lietuvybę. Lietuvių ištikimybė religijai teikia jiems atsparumo prieš ateistinio komunizmo pasikesinimą prieš lietuvių tautą. Katalikų Bažnyčia Lietuvoje yra d augiau susijusi su tautiškumu, negu kitos konfesijos Estijoje ir Latvijoje. Latvijoje ir Estijoje, kur nėra tokios religinės tvirtovės, jų ir tautybės mažiau atsparios komunizmui.

Pavergtoje Lietuvoje vyksta kieta lietuvių rezistencija. Lietuviai, priešindamiesi Lietuvoje vykdomai kolonizacijai, — svarbiausia lietuvių nureliginimui, — kovoja prieš komunizmo pastangas surusinti lietuvius ir išrauti religiją iš jų širdžių ir protų. Okupantas, siekdamas pašalinti religiją iš lietuvių gyvenimo, tam reikalui vartoja įvairius jo išrastus metodus ir jiems pavartoti įvairias priemones. Pagrindinis jų yra brutalus spaudimas su šalinimais iš darbų ir iš mokyklų, su kratomis, areštais, tardymais, teismais, kalėjimais, trėmimais, koncentracijos stovyklomis, policinio bei valdinio smurto priemonėmis bei žmonių nuodijimu jų asmenybes naikinančiu alkoholiu. Lietuvių pasipriešinimo šaltiniai yra jų tautinis ir religinis idealizmas, jų patriotizmas, pasiaukojimas ir ištvermė, siekiant didžiųjų tikslų. Daug drąsių ir pasiaukojusių lietuvių nuo pradžios mokyklos mišioms patarnaujančio mokinio ir religinėse procesijose gėles barstančių mergaičių iki atkakliai religinį gyvenimą ginančių ir dešimtis metų koncentracijos stovyklose, psichiatrinėse ligoninėse ir kalėjimuose iškentėjusių lietuvių patriotų priešinasi lietuvių rusinimui ir gina religinį gyvenimą Lietuvoje.

Kova prieš Lietuvos nureliginimą ir prieš lietuvių persekiojimą vyksta įvairiais būdais: leidžiant bei skleidžiant pogrindinę spaudą, dalyvaujant enkavedistų draudžiamose procesijose, nešant į Kryžių Kalną statyti lietuviškus kryžius ir daugeliu kitų būdų, kurie sudaro lietuvių kovos dėl lietuviškos ir katalikiškos Lietuvos išraišką.

Kaip žinome, tikrų, savęs išsižadėjusių idealistų, nebijančių kalėjimų ir persekiojimų, jokioje tautoje nėra labai daug. Ir lietuvių tautoje jie yra mažumoje. Bet jau pats tokių kovotojų buvimas rodo, kad tauta kovoja, kad ji nėra išsižadėjusi dalykų, kurie sudaro katalikiškos lietuvių tautos esmę.

LIETUVIŲ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ SĄJUNGA / LKDS

ADOMAS VILIUŠIS

Šalia bendrų siekimų, pirmuosiuose lietuviškuose laikraščiuose pasireiškė ideologiniai skirtumai, privedę prie skirtingų politinių partijų susiformavimo. Žemaičių ir Lietuvos Apžvalga, dvisavaitinis, ėjęs 1889-96 metais, buvo pirmasis laikraštis, iškėlęs lietuvių krikščionių demokratų tikslus. Laikraštis stipriai puolė rusų valdžią už lietuvių teisių paneigimą, kėlė lietuvių patriotizmą, gynė Romos katalikų tikėjimą ir stiprino tautinės nepriklausomybės viltis. Mėnesinis Tėvynės Sargas, ėjęs 1896-1904 metais, labai daug prisidėjo prie tautinės idėjos išplėtimo, turėjo labai daug skaitytojų. Šie leidiniai buvo spausdinami Tilžėje, Mažojoje Lietuvoje, ir slaptai platinami Lietuvoje. Taip per slaptą spaudą buvo sąmoninama katalikišką liaudis ir skatinamas krikščioniškosios demokratijos sąjūdis.

Pirmąją krikščionių demokratų programą paruošė 1904 metais Petrapilyje dvasinės akademijos profesoriai: Pranciškus Bučys, Jonas Mačiulis-Maironis ir Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas. Programa rėmėsi Popiežiaus Leono XIII socialinėm enciklikom Rerum Novarum ir Graves de Communi, buvo padalinta į aštuonius skyrius ir turėjo daugiau kaip 50 straipsnių. Įžangoje autoriai išaiškino politinės partijos reikalingumą ir principus, kuriais remiasi krikščioniškoji demokratija: laikymasis krikščioniškosios etikos dėsnių privatiniame ir bendruomeniniame gyvenime, žmogaus asmens ir jo teisių apsauga bei gerbimas, demokratinė sistema su visuotinių rinkimų išrinktu seimu ir visų tautų ir mažumų teisė laisvai vystytis. Programoje pagal to meto aplinkybes buvo reikalaujama Lietuvai plačios autonomijos. Tas pats reikalavimas iškilo Didžiajame Vilniaus seime, sušauktame 1905 revoliucijos metais. Tarp 2000 seimo atstovų krikščionys demokratai sudarė žymią dalį. Iki Pirmojo pasaulinio karo Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga veikė necentralizuotai, priklausomai nuo aktyvių narių ir žymiai nuo kunigų iniciatyvos.

Rusijos tremtyje esantys krikščionys demokratai veikė Petrapilyje, Maskvoje, Vitebske, Minske, Voroneže, Charkove, Samaroje ir Sibire. Po Vasario revoliucijos 1917 metais Petrapilio lietuvių seime gegužės 27 — birželio 3 dienomis krikš-

čionys demokratai turėjo 41 atstovą iš 320. Jie sudarė vieną bloką su Lietuvių Katalikų Liaudies Sąjunga, turinčia 32 atstovus. Petrapilio seime buvo priimta Lietuvai nepriklausomybės reikalaujanti rezoliucija. Pasibaigus seimui, krikščionys demokratai turėjo savo konferenciją ir išrinko pirmąjį savo partijos Centro Komitetą su pirmininku kun. Juozu Vailokaičiu ir priėmė naują veiklos programą. Po bolševikų Spalių revoliucijos 1917 m. partijos centras iš Petrapilio buvo perkeltas į Voronežą, ir kun. Mykolui Krupavičiui buvo pavestos pirmininko pareigos. Plati veikla ir tremtinių grįžimui į Lietuvą organizavimas buvo sustabdytas, kai bolševikai pradėjo areštuoti aktyvius krikščionių demokratų narius.

Krikščionys demokratai, likę vokiečių okupuotoje Lietuvoje, veikė slaptai, palaikydami ryšius su Vilniuje esančiais jų vadais. Krikščionys demokratai su socialdemokratais sudarė daugumą lietuvių konferencijoje Vilniuje, įvykusioje 1917 m. rugsėjo 17-22 dienomis. Konferencija buvo reikšminga tuo, kad išrinko iš 20 asmenų susidedančią Lietuvos Tarybą, kuri 1918 m. vasario 16 d. paskelbė Lietuvos nepriklausomybę. Iš lietuvių krikščionių demokratų nepriklausomybės aktą pasirašė Kazys Bizauskas, Pranas Dovydaitis, kun. Kazimieras Šaulys, kun. Justinas Staugaitis, Aleksandras Stulginskis ir Jonas Vailokaitis. Tuoj po Vilniaus konferencijos įvyko krikščionių demokratų konferencija, kurioje buvo priimta partijos programa ir išrinktas Centro Komitetas su pirmininku Aleksandru Stulginskiu.

Laisvojoje Lietuvoje pirmoji Lietuvių Krikščionių Demokratų Partijos konferencija įvyko 1918 m. lapkričio 20 d. Vilniuje. Joje dalyvavo didelis skaičius narių, grįžusių iš Rusijos. Jie buvo daugiau radikalūs, reikalavo socialinių reformų ir dvarų išdalinimo bežemiams ir mažažemiams. Kilo skilimo pavojus, bet buvo jo išvengta susitarimu, kad partija yra viena, bet su dviem programom — dešiniojo ir kairiojo sparno. Konferencijos priimtas programas partijos pirmininkas kun. Mykolas Krupavičius apsvarstė kartu su žymiu teologu ir giliu socialinio klausimo žinovu, tuometiniu Vilniaus vyskupu Jurgiu Matulaičiu. Buvo pasirinkta kairiojo sparno programa, padaryti jos patikslinimai ir išsamūs paaiškinimai.

Į seimų rinkimus buvo einama trimis sąrašais: Krikščionių Demokratų Partijos, Ūkininkų Sąjungos ir Darbo Federacijos. Šios trys organizacijos, kaip atskiros seimo frakcijos, sudarė krikščionių demokratų bloką, kuris Steigiamajame Seime turėjo 59 atstovus iš visų Seimo 112 atstovų. Pirmajame

Seime turėjo 38 iš 78 ir antrajame 40 iš 78.

1920-26 metų laikotarpyje, krikščionių demokratų blokui esant daugumoje, seimuose buvo padėti pagrindai Lietuvos valstybei. Demokratinė Lietuvos Respublikos konstitucija priimta, žemės reforma pravesta. Paruošti pagrindiniai įstatymai ir įteikti administracijai vykdyti. Švietimas, darbininkų, ūkininkų ir tarnautojų reikalai, krašto ūkis ir finansai sumaniai tvarkomi. Užsienio reikaluose pasiektas didžiųjų valstybių pripažinimas, Lietuva priimta į Tautų Sąjungą nare, užmegzta diplomatiniai ir prekybos ryšiai su kitomis valstybėmis. Pažymėtina, kad 1920-24 metais Lietuvos vyriausybės buvo sudaromos koalicijoje su kitomis politinėmis partijomis.

Trečiojo seimo rinkimus 1926 metais krikščionių demokratų blokui teko pralaimėti. Būdami opozicijoje, jie seime reiškėsi pozityviai: gynė piliečių teises ir kėlė svetimų įtakų kraštui pavojų. Po 1926 m. gruodžio 17 dienos perversmo krikščionys demokratai sutiko įeiti į tautininkų sudarytą vyriausybę su sąlyga, kad bus išrinktas naujas seimas pagal 1922 metų konstituciją. Kai Trečiasis seimas buvo 1927 m. balandžio 12 paleistas ir nauji rinkimai nebuvo paskelbti, tai krikščionys demokratai pasitraukė iš vyriausybės. Vėliau tautininkų režimas ėmėsi politinių partijų veikimą varžyti. 1935 m. Krikščionių Demokratų Partija buvo uždaryta. Tik Antrojo Pasaulinio karo išvakarėse, kai pavojus didėjo Lietuvai, 1939 m. kovo 27 krikščionys demokratai užėmė konsolidacinėje vyriausybėje ministerio pirmininko pavaduotojo ir švietimo ministerio vietas.

Pirmosios sovietų okupacijos metais krikščionys demokratai neteko daug savo narių, kurie buvo areštuoti ir masinių vežimų metu deportuoti į Sibirą. Žymi dalis su pabėgėliais pasitraukė nuo antrosios sovietų invazijos 1944 metais į Vakarus. Mūsų turimomis žiniomis, Tėvynėje likusieji krikščionys demokratai veikia pogrindyje, skleisdami krikščioniškosios demokratijos idėjas.

1946 metais suorganizuota Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga tremtyje. Centro Komitetas veikė 1946-49 metais Vokietijoje, nuo 1950 m. veikia Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Sąjungos skyriai veikia Čikagoje, Clevelande, Bostone, New Yorke, Detroite, Cicere, St. Petersburge. Narių yra Kanadoje, Australijoje ir Pietų Amerikoje. Europoje gyvenantys krikščionys demokratai yra susijungę į LKDS Europos Tarybą. 1952-1962 metais aktyviai veikė Lietuvių Krikščioniškosios Demokra-

tijos Studijų Klubai jaunimui ir buvo leidžiamas Jaunimo Žygių žurnalas.

Tremtyje krikščionys demokratai visą savo darbo svorį skiria Lietuvai laisvinti ir todėl dirba organizacijose, kurios yra tam tikslui sudarytos. Be to, aktyviai dalyvauja institucijose, kurios įgalina tarptautiniuose suvažiavimuose kelti ir ginti Lietuvos teises ir reikalus. Jie veikia Vyriausiame Lietuvos Išlaisvinimo Komitete (VLIKe) ir drauge su latviais, čekais, lenkais, vengrais ir jugoslavais Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungoje. LKDS yra pilnateisė narė Europos Krikščionių Demokratų Unijoje (ECDU) ir Pasaulio Krikščionių Demokratų unijoje (CDWU).

1947 m. Vokietijoje pradėtas leisti Tėvynės Sargo žurnalas dabar, redaguojamas pedagogo Petro Maldeikio, išeina tris kartus per metus; su nariais palaiko ryšį LKDS Biuletenis. Kas treji metai šaukiamos Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos konferencijos. Šiuo metu LKDS Centro Komiteto pirmininkas yra Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, Ill. 60480.

Krikščioniškoji demokratija yra tokia visuomeninė tvarka, kurioje visi visuomeniniai sluoksniai — aukštesnieji ir žemesnieji — dirba bendrajam labui, o pirmiausia apleistiesiems ir skriaudžiamiesiems vargšams, kad sustiprintų jų dvasią ir padarytų jų gyvenimą pakenčiamesnį, vertą žmogaus ir krikščionio vardo.

M. Krupavičius

SVETIMŠALIAI PAGAL LIETUVOS 1447-1588 TEISĘ

J. KAIRYS

Lietuvoje svetimšaliu buvo laikomas svetimos valstybės gyventojas. Jis vadintas alienigena, advena, externus, extraneus, peregrinus, translimitaneus ir kt. Jam priešingybė buvo lietuvis, pagal ius sanguinis, Lietuvos sūnus ir nuo seniausių laikų joje gyvenantis; toks lietuvis buvo vadintas indigena, indigena verus arba indigena nativus ir pan.

Savo kilme svetimšalis pasilikdavo svetimas lietuviams, net ir gavęs Lietuvos pilietybę.

Įvažiavimas į Lietuvą ir išvažiavimas iš jos buvo laisvas. Išimtį tesudarydavo Lietuvai nedraugiški kraštai.

Gausiausią svetimšalių grupę Lietuvoje sudarydavo pirkliai; jų tarpe būdavo armėnų, vokiečių, rusų, turkų, italų ir kitų.

Kalbant apie svetimus kraštus, paminėtina Lenkija, kuri tada buvo daug kartų mažesnė už Lietuvą. 1386-1569 m. Lietuva su Lenkija buvo personalinėje unijoje. 1569 metais ji buvo pakeista į realią uniją.

Pirmoji unija buvo sudaryta, Lenkijai 1386 metais išrinkus ir karūnavus Lietuvos didįjį kunigaikštį Jogailą savo karalium. Bet, nepaisant tų unijų, Didžioji Lietuvos Kunigaikštija ir toliau buvo savarankiška valstybė, gi jos didieji kunigaikščiai, nors ir būdami Lenkijos karaliais, ir toliau valdė savo kraštą.

Nors santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos darėsi vis glaudesni, bet ano meto teisiniuose ir politiniuose dokumentuose Lenkijos lenkai Lietuvoje buvo laikomi svetimšaliais: jų teisinė padėtis nepasikeitė. Tai eina ir iš visų Lietuvos statuto laidų. Net ir 1588 m. jo laidoje lenkai laikomi dar svetimšaliais, nors nuo sudarymo 1569 metais realinės unijos jau buvo praėję net 19 metų.

Svetimšalių teisės Lietuvoje buvo suvaržytos. Jų suvaržymas pirmiausia lietė Lietuvoje įsigijimą žemės ir viešų tarnybų (ius honorum). Tais suvaržymais bajorai siekė apsaugoti valstybės ūkį nuo jo nualinimo ir sutrukdyti tarnybų piktnaudojimą prieš lietuvius.

Pirmą kartą toks uždraudimas buvo įvestas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero privilegija, duota bajorams 1447 metais

jo Lenkijos karalium išrinkimo proga. Nuo to meto Lietuvos bajorija ir taikydavo jį svetimšaliams ir ypač lenkams.

Draudimas perleidinėti svetimšaliams žemes pirmiausia buvo nukreiptas prieš Lietuvos didžiuosius kunigaikščius, kurie Lietuvoje turėjo daug valstybinių ir savo žemių, bet kurie, tapę Lenkijos karaliais, gyveno jau pastarojoje. Bajorai stengėsi sukliudyti tokių žemių perleidimą svetimšaliams, įskaitant į juos ir lenkus.

Perleidinėti savo žemes svetimšaliams neturėjo teisės ir dvasininkai, kurie taip pat turėjo daug žemių Lietuvoje.

Kitų žemes, išskyrus kai kurias vietoves, svetimšaliai galėjo be didelių sunkumų įgyti pirkdami, gaudami dovanų arba mainais, jei jie buvo bajorai.

Dėl tų pačių priežasčių, lygiai ir tautiškumui išlaikyti lietuvėms buvo uždrausta tekėti už svetimšalių. Vėlesnė teisė tokias vedybas jau leisdavo, bet svetimšaliai vyrai į žmonų žemes teįgydavo tik valdymo, bet ne nuosavybės teisę. Ištekant lietuvėms į užsienį, joms kraitis tegalėjo būti duotas pinigais arba judamais daiktais. Be to, susivesti jos teturėjo teisę tik su bajorais. Kitaip joms grėsė viso turto netekimas.

Viešųjų tarnybų srityje svetimšaliai neturėjo teisės nei į bažnytines tarnybas, nei į pasaulines (dignitates spirituales et seculares; taip pat officia et dignitates). Šitoji teisė priklausė vien lietuviams; tokia pat taisyklė buvo taikoma ir vienuolynams: ir juose svetimšaliai neturėjo teisės užimti tarnybų.

Kilus ginčui tarp Lietuvos barojų ir Lenkijos dėl bendro lietuvių ir lenkų bernardinų vienuolyno administravimo, 1529 m. lietuvių siųstiems atstovams popiežius davė leidimą Lietuvoje steigti savo savarankišką ordino provinciją.

Kadangi globa taip pat buvo laikoma vieša tarnyba, tai svetimšaliai negalėjo būti skiriami ir globėjais; išimtį tesudarė tik testamentinė globa.

Lietuviai buvo priešingi ir prieš lenkų dalyvavimą delegacijose, skirtose vien lietuvius liečiančiuose dalykuose.

Lietuvos teritorijoje stovėję Lenkijos ir kitų kraštų pagelbiniai kariniai daliniai buvo komanduojami vien lietuvių.

Į viešas tarnybas negalėjo būti skiriami svetimšaliai net ir tais atvejais, jei jie ir turėjo Lietuvoje nekilnojamą turtą. Jiems buvo draudžiama atstovauti privačiose ir baudžiamosiose bylose.

Žemaitijoje teturėjo teisę į tarnybas tik joje gimę žemaičiai. Išimtys tegalėjo būti daromos vien bažnytinėse tarnybose,

jei į jas trūko tinkamų žemaičių. Be to, kandidatai privalėjo mokėti to krašto kalbą, kurios tarmė buvo lietuviška.

Ir į tarnybas karalių arba, teisingiau pasakius, kunigaikščių dvaruose Lietuvoje tegalėjo būti skirti tik lietuviai; išimtys tebuvo leistos trumpam laikui.

Peržengus Lietuvos-Lenkijos sieną karaliams, lankantiems Lietuvą, jų palydos turėjo būti pakeičiamos lietuviais; iš Lenkijos karalių atlydėjusieji Lietuvoje buvo laikomi vien svečiais.

Už neleistą nekilnojamo turto ir viešų tarnybų įsigijimą buvo grasinama bausmėmis; ypač buvo persekiojami už neteisėtą viešų tarnybų įgijimą. Pareikalavus tokie viešų tarnybų įgijėjai turėjo tuojau nuo jų atsisakyti; nepaklusnieji tokio reikalavimo galėjo būti nubausti viso turto konfiskavimu ir garbės netekimu.

Kalbamas uždraudimas buvo dažnai peržengiamas, ką rodo dažni jo pakartojimai, pvz. lenkams jau ir prieš realinę uniją ir ypač po jos specialiais nuostatais buvo daromos išimtis, nors, kaip jau matėme, pagal Lietuvos statutą jie buvo laikomi svetimšaliais, ir Lietuvos bajorai visada priešinosi jų nekilnojamo turto ir viešų tarnybų įgijimui.

Būdavo atvejų, kada svetimų kraštų pirklių teisės Lietuvoje buvo nustatomos bilateralinėmis sutartimis. Kai kurie jų į Lietuvą atvykdavo kartu su to krašto pasiuntiniais ir kartu su jais išvykdavo. Tokie pirkliai naudojosi pasiuntinių teisėmis.

Visi svetimšaliai, išskyrus kai kuriais atvejais privilegijuotus ir pasiuntinius, kurie buvo karaliaus žinioje, turėjo lygiai su čiabūviais pildyti viešas prievoles; bet karinei prievolei atlikti tebuvo šaukiami vien Lietuvoje turėjusieji tam tikrą turtą.

Pagal Lietuvos statutą svetimšaliams buvo taikoma vietos teisė, ir jie priklausė vietos jurisdikcijai. Svetimoji teisė Lietuvoje negaliojo. Tik trūkstant savų teisinių normų, teisingumo organams buvo leista spręsti klausimus pagal savo sąžinę, teisingumą ir krikščionišką teisę.

Pastabos. Šis straipsnis yra parašytas pagal Lenkijos mokslininko Przemyslaw'o Dąbkowskio studiją: Studya nad historyą prawa polskiego, Wydawane pod redakcyą Oswalda Balzera, we Lwowie 1912, Ji paremta visomis trijomis Lietuvos Statuto laidomis (plg. Balti Recht, Heft 2, 9-'14 psl.) ir paskelbtomis kitomis teisinėmis normomis.

Rašydamas šį straipsnį, autorius pirmiausia rėmėsi anksčiau

minėtu Lenkijos teisės tyrinėtoju Dąbkowskiu ir trečioje išnašoje minimu Silnickiu dėl šių aplinkybių:

1) Dąbkowskis yra smulkiai ištyręs ir gana objektyviai komentavęs Lietuvos Statutą bei kitas teisines normas ir šaltinius, liečiančius šį klausimą, o Silnickis — Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos ir kitų išrinkimą į Lenkijos sostą.

2) Išvengiant lenkų šališkumo įtarimo, nes nuo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero 1447 m. Lietuvos bajorijai bei didikams duotos privilegijos jo Lenkijos karalium išrinkimo proga Lenkijos lenkai Lietuvoje teisiškai buvo laikomi svetimšaliais. Tas pat gavosi ir iš kitų Lietuvos didžiųjų kunigaikščių privilegijų, duotų kalbama proga. Be to, svetimšaliais Lenkijos lenkus laiko ir kitos straipsnyje minimos to meto teisinės normos, neišskiriant nei visų Lietuvos Statuto laidų. Pasirodo, kad lietuviai visaip kratėsi šiais kaimynais bei dėjo pastangas, kad Lietuva ir toliau išliktų savarankiška valstybė. Bet, kiek tenka patirti, ne vien šių dienų kai kurie lenkai visai nežino apie savo tautiečių buvusią teisinę padėtį ano meto Lietuvoje, arba, nors ir žino, tai savo kalbomis sąmoningai klaidina nežinančius; pasitaiko ir lietuvių, kurie taip pat neturi tuo klausimu tikresnio supratimo.

Straipsnį rašydamas, autorius pirmiausia taikęs jį vokiškai kalbantiems skaitytojams, o dėl vietos stokos turėjęs jį trumpinti. Todėl tepalietęs tik svarbesniuosius klausimus, vengęs citatų ir nenurodęs kitų jį liečiančių šaltinių, nurodytų Dąbkowskio ir Silnickio. Be to, teturėdamas galvoje vien anuos skaitytojus, paminėjo ir dalykų, kurie lietuviams jau nuo seno žinomi ir be kurių čia būtų galima išsiversti. Red.).

Tėvynės Sargo redakcijos pastaba: Spausdinant šią p. J. Kairio paruoštą studiją Tėvynės Sarge ir taikant ją šio žurnalo skaitytojams, gausios lotynų kalba išnašos — žinių šaltinių nurodymai yra praleisti, už ką straipsnio autorių atsiprašome.

(T. S. Redakcija).

Tikrą pilnutinį patriotizmą, tą tikrą nesužeistą tautiškumą mes privalome reikšti savo gyvenimo darbuose ir visomis išgalėmis kelti mūsų tautiečiuose.

Prof. dr. Pranas Kuraitis

LENKIJĄ VALDO MASKVOS AUKLĖTINIAI: BEVEIK VISI IDĖJINIAI KOMUNISTAI

K. TAUTKUS

Laisvojo pasaulio politikos komentatoriai įvairias daro išvadas, bet negali susitarti, kas toks yra naujasis Lenkijos diktatorius gen. W. Jeruzelskis. Kaip tik Lenkija pasidarė Maskvos satelitu pokario metais, joks vyras joje neturėjo tokios didelės galios. Varšuvos pogrindis sako, kad Jaruzelskis dabar yra nacionalinio gelbėjimo komiteto pirmininkas, komunistų partijos pirmasis sekretorius, vyriausybės ministeris pirmininkas, krašto apsaugos ministeris Lenkijos kariuomenės vadas. Iš lenkų spaudos matėme, kad šių metų sausio 19 d. suėjo 40 metų, kaip buvo įsteigta Lenkijos jungtinė darbininkų partija (taip dabar vadinama komunistų partija). Ta proga buvo išaukštinti dideli buvusio partijos pirmininko — generalinio sekretoriaus Gamulkos nuopelnai. Tačiau, palyginus Gamulką su Jaruselskiu, pastarasis pačioje pradžioje nebuvo toks galingas. Komunizmo istorijoje vienintelis vyras, turėjęs nemažesnę galią, buvo tik Stalinas. Lenkijos padėties stebėtojai pasisako, kad Jaruzelskis neatrodo kaip diktatorius. Kai įvedė karo stovį, jis viešai pasirodė tik du kartus: vieną kartą, kai jis pats paskelbė karinės padėties įvedimą, antrą kartą jis paaiškino priežastis, savo tikslus ir prašė paramos. Lenkijoje tada pradėjo siausti įvairiausi gandai: valdžiai artimi sluoksniai pasakoja, kad Jaruzelskis tikėjosi paimti valdžią tikslu sulaikyti beišsivystančią anarchiją be kraujo praliejimo. Išgirdęs, kad Gdanske buvo žuvusių ir sužeistų, Jaruzelskis norėjęs nusižudyti. Bet užsienio diplomatai ir pasitraukę į užsienį darbininkai ir intelektualai šį gandą atmeta, kaip komunistu sugalvotą bandymą parodyti, koks didelis patriotas yra Jaruzelskis.

Nuskambėjo gandai, kad Jaruzelskis yra suimtas ir pakeistas kitu, kaip svyruojantis. Tačiau lenkai, kurie pažįsta valdančios karininkų tarybos narius karininkus, tvirtina, kad karininkų tarybą sudaro dauguma jo patikėtinių, jo išauklėtų ir jo pakeltų į aukštesnius laipsnius, jam atsidavusių komunistų idealistų. Bendras visos tarybos bruožas — ištikimybė komunizmui ir studijos sovietų karo akademijoje ir kolegijose. Visi

yra tarp 55 ir 60 metų amžiaus, panašios kilmės, visi įsijungė į lenkų kariuomenę Sovietų Sąjungoje ir dalyvavę kaip "stribai" kovoje prieš nepriklausomos Lenkijos siekiančius partizanus. Beveik visi gynybos tarybos nariai yra politiniai karininkai — "politrukai", dėstytojai, karinėse mokyklose.

Jaruzelskio pavaduotojas gen. Florian Siwicki, 56 metų amžiaus, gynybos ministerio pavaduotojas. Jis įstojo į armiją 17 metų amžiaus, kovojo prieš partizaninį judėjimą Lenkijoje, studijavo sovietų generalinio štabo akademijoje, dvejus metus buvo karo atašė Kinijoje. Jis vadovavo lenkų kariuomenės daliniams, kurie 1968 metais įžengė į Čekoslovakiją kaip Varšuvos pakto intervencijos dalyviai.

Gen. Michael Janiaszewski, 55 metų amžiaus, buvo Jaruzelskio asmeninis adjutantas. Jeruzelskiui atsisėdus į Lenkijos ministerio pirmininko kėdę, jis tapo kabineto štabo viršininku. Karo metais buvo vokiečių išvežtas. Kariuomenėn įstojo 1950 metais. Kilęs iš intelektualų šeimos, bet buvo Jeruzelskio iškeltas ir yra jam labai ištikimas.

Ketvirtas tarybos narys — gen. Czeslaw Kiszak, 56 metų amžiaus, įstojo į armiją 1945 m. lankė sovietų karo akademiją, trejus metus vadovavo karinei žvalgybai, nuo 1979 metų buvo karinės policijos viršininkas. Gen. W. Oliwa buvo Varšuvos karo apygardos viršininkas. Gen. E. Molczyk vienu metu buvo kariuomenės apmokymo vyr. inspektorius, kadrų viršininkas. Gen. Josef Baryla yra vyriausias politrukas. Kada į Varšuvą atvyksta sovietų karininkai, jie visada pasimato su Molczyku ir Baryla. Gen. Henryk Rapacewicz buvo Silezijos apygardos viršininkas, pakilęs Edwardo Giereko valdžios laikais. Gierekas paaukštino ir patį Jaruzelskį.

Varšuva paskelbė, kad Lenkijoje 101 intelektualas pasirašė peticiją, kuria reikalauja greitai užbaigti karo stovį ir nutraukti lenkų persekiojimus. Laiškas adresuotas gen. Jaruzelskiui ir katalikų primui Glempui. Peticijos nuorašai pasiųsti Jungtinių Tautų žmogaus teisių komisijai. Laišką pasirašė rašytojai, dailininkai, filmų direktoriai ir ekonomistai. Papildomai parašai ir toliau renkami ir bus pasiųsti. Peticijos turinyje yra paminėta, kad nuo Hitlerio nugalėjimo ir Stalino mirties Lenkijoje niekad nėra buvę tokių pilnų kalėjimų ir koncentracijos stovyklų. Autoriai mini, kad istorijoje dar niekam nėra pavykę pilnai pavergti lenkų tautą. Visi, kurie tai bandė, sutiko tautos pyktį ir pasipriešinimą. Tai turi atsiminti ir tie, kurie įvedė karo stovį, praneša pasauliui intelektualų parašytas laiš-

kas gen. Jaruzelskiui ir Jungtinių Tautų žmogaus teisių komisijai.

Pagaliau pasisakė ir Europos Rinkos ministeriai. Paskelbta, kad Rinkos ministeriai nutarė pirmas sankcijas Lenkijai už žmonių laisvės varžymus. Rinka atšaukė planą nusiusti Lenkijai maisto produktų 236 milijonų dolerių vertės.

Dirba ir Lenkijos vyskupai. Lenkijos vyskupų konferencija paskelbė vasario 2 dieną maldos už Lenkijos draugus diena. Vyskupų komisija parašė laišką karinei vyriausybei, tik jo turinio nepaskelbė. Per Lenkijos bažnyčias buvo perskaitytas vyskupų konferencijos laiškas gen. Jaruzelskiui, griežtai pasisakant prieš karo stovio įvedimą krašte ir nekaltų žmonių persekiojimą. Laiške rašoma: "Mes raginame gerbti laisvę, ypač sąžinės ir tikėjimo laisvę. Respektas laisvei turėtų sugrąžinti normalų valstybės funkcionavimą, turėtų atnešti greitą visų suimtųjų paleidimą, turėtų nutraukti visą priespaudą dėl ideologinių skirtumų, nutraukti atleidimus iš darbų dėl politinių įsitikinimų ar priklausymo sąjungoms. Mes aiškiai sakome, kad laisvės vardan turi būti atstatyta teisė organizuoti nepriklausomas darbininkų sąjungas ir jaunimo draugijas. Dialogas gali būti sunkus, bet jis nėra neįmanomas. Visi tikisi ir laukia dialogo. Mes vyskupai to prašome", — rašoma Lenkijos episkopato laiške.

Vyskupų laiškas karinei valdžiai yra griežčiausias iki šiol Lenkijos katalikų vadovybės žingsnis. Primenama laiške vyriausybei, kad dabartinė priespauda gali nuvesti tautą į protestus, sukilimus, civilines kovas.

Pasiekiančiomis iš Lenkijos Vakarus žiniomis, valdančioji jungtinė lenkų darbininkų partija (taip lenkai vadina Lenkijos komunistų partiją, atseit Maskvos komunistų partijos Lenkijoje skyrius) pergyvena sunkią krizę. Ar tai yra tiesa, ar ne, bet sakoma, kad po karo stovio įvedimo Lenkijoje 1981 m. gruodžio 13 dienos beveik pusė partijos narių atidavė savo partinius bilietus. Per vieną mėnesį partijos narių skaičius iš 3 milijonų sumažėjo iki vieno ir pusės milijono. Iš partijos traukiasi valdžios pareigūnai, mokytojai, intelektualai, darbininkai. Vienas žurnalistas, nesenai atvykęs iš Lenkijos, jumoro formoje pasijuokė, kad Lenkijos fabrikuose yra pastatytos specialios pintinės, į kurias metami komunistų partijos bilietai. Buvo spaudoje paskelbta, kad Lenkijos ministerio pirmininko pavaduotojo Rakowskio du sūnūs šiomis dienomis Vakaruose pasiprašė politinės globos, — vienas Vakarų Vokietijoje, o antras Ispani-

joje. Vienam Vakarų žurnalistui pasisekė pamatyti lagerį, kuriame laikomi po karo stovio įvedimo karinės valdžios suimti asmenys. Jam teko pastebėti, kad daugelis suimtųjų ar belaisvių nešiojasi nepriklausomos profesinės sąjungos "Solidarumas" ženkliukus ir kaspinus ant rankovių, ant kurių yra nupiešti sukryžminti geležiniai virbalai.

Jaltos vaiduoklis

"Dirvos" laikraščio 2-me nr-je J. Meškauskas įdomiai komentuoja Jaltos susitarimo padarinius, pavadindamas tai "Jaltos vaiduokliu" su antrine antrašte "Ar dar galioja pasidalinimas į zonas?"

Š. m. sausio 5 d. Amerikoje baigęs atostogas Floridoj V. Vokietijos kancleris Helmut Schmidtas, lankėsi pas prez. Reaganą ir kalbėjosi paskelbtų sankcijų Lenkijai r Maskvai reikalu už karo stovio įvedimą Lenkijoje. Savo komentarus Meškauskas pradeda kanclerio ginču su N.Y. Times komentatorium James Restonu. Prez. Reaganui kancleris pasakė, kad V. Vokietija prie sankciju neprisidės, bet ir jų netrukdys. Priminęs Jaltos susitarimą, Restonui savo nesutikimą taip paaiškino: "prieš beveik 40 metų didžiosios valstybės susitarė Jaltos konferencijoje praktiškai pasidalinti Europą į įtakos zonas. Aš manau, kad daugelis ilgainiui tai apgailestavo, tačiau atrodo, kad kol kas Vakarai per paskutinius 40 metų respektavo faktą, jog šalys į Rytus nuo Elbės, kuri teka per Vokietijos vidurį, yra ne Vakarų tvarkomos . . ."

"Net Berlyne, kuris dar tebėra keturių didžiųjų valdomas, Vakarai negalėjo pasipriešinti perskyrimo sienos pastatymui, nei jie ją sugriovė po pastatymo".

Žinomas vokiečių žurnalas "Der Spiegel" įsidėjo leidėjo R. Augsteino samprotavimus, kad Lenkija, atėmusi Vokietijos du trečdalius žemių, yra verta simpatijų, bet nerami Lenkija, kurioje nėra ramybės, kas reiškia karo pavojų Europai, išvedžioja žurnalo leidėjas R. Augsteinas. Visai panašiai rašė savo komentaruose N.Y. Times dienraščio puslapiuose komentatorius Ronald Steel. Pastarasis išvedžiojo, kad "Nelaimingas politinio gyvenimo faktas yra toks, kad Vakarų Sąjungos, lygiai kaip ir Sovietų S-gos interesai reikalauja, kad Lenkijos laivas nebūtų apverstas".

Kalbėdamas televizijos programoje "Face the Nation" buvęs prez. Carterio saugumos patarėjas Z. Brzezinskis palygino padėtį Lenkijoje kaip turinčią artimą ryšį su 1945 m. Jaltos

susitarimu, kurį privertė padaryti tuo metu buvusi karo padėtis. Tačiau, karui pasibaigus, toji padėtis pradėjo keistis. Sovietų įtakos zonai atitekę kraštai nori iš tos įtakos zonos išsivaduoti. Savo išvedžiojimuose Brzezinskis buvo optimistiškesnis ir rado, kad Jaltos susitarimo atšaukimu pagrasinus sovietams, gali jiems sudaryti labai rimtą rūpestį, kuris gali iš jų pusės turėti įtakos į Lenkijos komunistinės valdžios panaudotos karo padėties įvedimo sušvelninimą ir ieškojimą kelio į taikingą darbininkų ir valdžios susitarimą.

Kol Vakarų Vokietijoje, kraštą atstatęs iš griuvėsių, tvarkė ir politikai vadovavo krikščionis demokratas Adenaueris, V. Vokietijos laikysena ir politinės nuotaikos nesukeldavo rūpesčiu. Nuotaikos pradėjo keistis, kai V. Vokietiją pradėjo valdyti ir politikai vadovauti socialdemokratai. Adenauerį pakeitęs socialdemokratas Willy Brandtas pradėjo vykdyti "Ost Politik" — sugyvenimo su Maskva kelio lyginimą ir oficialiai įvykdė dviejų Vokietijų atsiradimą pasaulio istorijoje.

Ir dabartinis V. Vokietijos kancleris yra socialdemokratas. Jis sunkiai pergyveno, kada 1981 metams baigiantis lapkričio ir gruodžio mėnesiais Europos sostinėse gatvės buvo užtvindytos "taikos balandžių". Dešimtys ir šimtai tūkstančių abiejų lyčių demonstrantų, barzdotų ir plikų, stumdėsi miestų gatvėse. "Taikos balandžiai" kaltino Ameriką, jai grumojo ir rodė prieš Ameriką nukreiptus šūkius prie Jungtinių Amerikos Valstybių ambasadų ir konsulatų langų, kad jie negamintų atominių bombų ir jų nesiųstų į Europą. Kaip nebyliai tylėjo ir neminėjo, kad Maskva savo atomines raketas yra jau paleidimo lizduose surikiavusi ir nukreipusi į Vakarų Europą.

Rimtesni politikai susigaudė, kad tos "taikos balandžių" bandos yra suagituojamos Maskvos agentų. Vienas "taikos balandžių" organizatorius, Sovietų slaptosios tarnybos atstovas majoras Levčenko atsisakė nuo jam pavestos rolės bei darbo ir V. Vokietijos vyriausybės paprašė azilio teisės. Per vieną V. Vokietijos radijos stoties pasikalbėjimą su vokiečių radijo tarnybos atstovu slaptosios policijos majoras Levčenko papasakojo tos "taikos balandžių demonstracijų režisūros sąrangą paskirtį ir tikslus.

Sovietai nesigaili darbų, nesigaili pilti pinigų, kad tik būtų suorganizuotos "taikos balandžių" triukšmingos demonstracijos, per kurias pučiami dūmai į Vakarų Europos gyventojų akis, kad jie negalėtų matyti sovietų apsiginklavimo ir ginklų paruošimo prieš Vakarų Europą ir joje pasirinktus taikinius —

gyventojams ruošiamą mirtį. Sovietų Sąjungoje yra įsteigtas "Pasaulio taikos komitetas", kurio aukštuose postuose yra ir 3 aukštų karinių laipsnių slaptosios policijos atstovai-vadovai. Jie lankosi užsienyje, verbuoja sau agentus, jiems gerai apmoka ir paveda vietos žmones prikalbinti, savo agentų skaičių plėsti. Darbas vykdomas intensyviai, iki suruošiamos didelės demonstracijos ir miestuose sukeliamas triukšmas. Pritraukiama net rimtų asmenų — politikų, dvasininkų. V. Vokietijos sostinėje, Bonnos mieste, vienose demonstracijose buvo susirinkusi minia iki poros šimtų tūkstančių žmonių. Tos demonstracijos vyriausiu kalbėtoju buvo V. Vokietijos socialistų partijos prezidiumo narys, padaręs tos partijos veikėjui ir nariui Helmut Schmidtui, dabartiniam V. Vokietijos kancleriui, skaudžių nemalonumų. Maskva nepaprastą dėmesį ir rūpestį Europoje rodo Vakarų Vokietijai. Antrasis karas Vokietijai buvo nelaimingas. Kraštas sugriautas, valstybė suskaldyta. Tačiau vokiečių drabštumas, nebijojimas darbo ir sumanumas, padedant Amerikai — per trumpą laiką viskas buvo atstatyta, pasiekta gerovė, ir šiandiena V. Vokietija ekonominiu atžvilgiu pirmaujanti Vakarų Europoje. Jeigu Maskvos komunistinė imperija turėtų vokiečių darbštumą, sumanumą ir jų technikos pasiektą lygį, Maskva pasidarytų pasaulyje didžiausia galybė ir savo diktatūros letena prislėgtų laisvąjį pasaulį, nes komunizmo ambicija ir yra sukomunistinti visą pasaulį.

Dėl to, žiūrėdamas į Europos ateitį, britų geografas Sir Halfordas Mackinderis jau 1904 metais Karališkos Geografijos Draugijos susirinkime aiškino, kad viduriniais amžiais Europai grėsė raitelių ordos iš Rytų, nuo kurių gintasi pilimis ir įsitvirtinimais. Europa vėliau, įsigalėjusi jūrose, galėjo savo įtakon paimti Euro-Azijos žemyną, kuris anksčiau grėsė jos egzistencijai, jį apsupdama. Dabar, įspėjo Sir Halfordas, vėl ateina permaina. Geležinkeliai duoda naujų galimybių žymynui, jį pastato į smaigalio poziciją, nukreiptą prieš Vakarus. Jei susijungs dvi Euro-Azijos galybės — Rusija ir Vokietija — per karą ar sudarys sąjungą, — iš jų bus be galo stipri imperija. Bonos ir Maskvos bičiulystės mitas kol kas tokiu ir yra laikomas. Tačiau yra ir atsargus prileidimas, kad jų susijungimo galimybės, laikui bėgant, gali virsti realybe. Jau šiandien 17 milijonų vokiečių neša Maskvos diktatūros priespaudą.

Tenka dar paminėti vieną epizodą, kur vokiečiai prisidėjo prie Rusijos revoliucijos įvykdymo. Vargu tokia teorija buvo žinoma Leninui, ir nežinia, ar ji jam būtų priimtina. Tačiau

jo palikuonys kai ko panašaus siekia ir rodo norą to siekti.

Apie tai yra prisiminta vokiečių karo vado gen. Ludendorfo prisiminimuose. Kaip žinoma, 1920 m. karinė padėtis reikalavo vokiečių karinę vadovybę prisidėti prie Rusijos revoliucijos sukėlimo. Tad 1920 metų pradžioje gen. Ludendorfas sumanė atsiklausti britų karo žvalgybos Vokietijoje — pulk. ltn. W. Steward Roddie ir per jį pranešti W. Churchilliui, kad, kai tik žemė pradžius, bolševikai puls Lenkiją, o per ją pasieks ir Vokietiją. Jei Vakarai nenori bolševikų įsigalėjimo Europoje, jie turi su vokiečiais sudaryti bendrą kariuomenę, kuri užimtų bolševikų jėgos bazes: Maskvą ir Petrapilį. Tada britas pasiteiravo vokiečio, "Ar Vokietija neturi kito būdo išvengti atitekimo bolševizmui". Jam Ludendorfas atsakė, kad alternatyva Vokietijai būtų surasti geležinės valios diktatorių! Tada britas vėl paklausė: Gal Ludendorfas turi tokį galvoje? Ludendorfas atsakė, kad ne; bet tikisi, kad, atėjus progai, gali toks atsirasti. Taigi Ludendorfas teisingai išpranašavo Hitlerio atėjimą, tik neįspėjo bolševikų Lenkijos užėmimo.

Iš istorijos žinome, kad 1920 m. liepos 24 d. maršalo Tuchačevskio armija įžygiavo į Lenkiją ir gruodžio 13 d. buvo vos 12 kilometrų nuo Varšuvos.

Churchillis, kuris Ludendorfo įspėjimą buvo iškėlęs ministerių kabineto posėdyje, bet nerado jokio pritarimo ir susidomėjimo, bandė tą britų-vokiečių bendradarbiavimo prieš bolševikus mintį puoselėti londoniškiame Evening News. Jis tada įsivaizdavo "taikingą vokiečių tvenkinį" prieš barbarizmą iš Rytų. Bet tas labai nepatiko londoniškiam "Times", kuris iškėlė klausimą, ar Churchillis gali likti kabinete, kurio taikos politikai jis nepritaria?

Tuchačevskio ofenzyva kiek prablaivė britus. Tas pats Times reikalavo tokios pat tautinės vienybės, kaip 1914 metais. Didžioji Britanija net pasiuntė sovietams ultimatumą: per tris dienas sustabdyti ofenzyvą, arba ji pasiųs savo laivyną į Baltijos jūrą! Ultimatumo terminas baigėsi rugpiūčio 7 dieną. Ministeris pirmininkas Lloyd George, nerasdamas krašte pritarimo tolimesniam karo tęsimui, jį pats atšaukė, grasindamas tik padėti lenkams kariniais patarėjais ir karine medžiaga bei ūkiniu spaudimu Rusijai. Londono laivų krovėjų vadas Ernestas Bevinas, būsimasis Britanijos užsienio reikalų ministeris Antrojo pasaulinio karo metu, jo pabaigoje pagrasino streiku, jei britai stotų į karą su bolševikais.

Tuo metu į Varšuvą nuvykęs prancūzų generolas Maxime

Weygandas padėtį rado nelabai aliarmuojančią. Lenkams trūko ginklų ir šaudmenų. Bet Pilsudskis turėjo vieną gerą pagelbininką. Jo štabas mokėjo išaiškinti (iššifruoti) bolševikų telegramas ir žinojo, ką jie d arys. Ir bolševikams trūko ginklų, šaudmenų, maisto. Bolševikų politinis komisaras J. Stalinas neleido Budenio kavalerijai ateiti į pagalbą Tuchačevskiui paimti Varšuvos, bet nukreipė ją į Lvovą. Toji padėtis ir leido atsirasti "Varšuvos stebūklui", kuris iš tikrųjų buvo tik logiška išvada iš tada susidariusios padėties.

Kas nepasisekė bolševikams po Pirmojo pasaulinio karo, tas jiems bent iš dalies pavyko po Antrojo pasaulinio karo. Galima sakyti, kad jie jau yra prie Vakarų Europos žemyno smaigalio. Tik ar iš viso šiandien dar galioja Mackinderio teorija? Ar jos nepakeitė technikos pažanga ir kitų kontinentų stiprėjimas? Tai klausimai, į kuriuos sunku atsakyti. Vakarai dar nėra pasiruošę išnaudoti tą progą, kurią jiems suteikė lenkų bruzdėjimas ir sunki sovietų bloko ūkinė padėtis. Jaltos vaiduoklis ar tikrovė tebėra su mumis (V. Meškausko komentarai "Dirvoje", 2 nr.).

Lenkijos komunistinės vyriausybės krašte karinio stovio įvedimas pasaulyje buvo įvairiai komentuojamas: lyginami senesnių laikų prisiminimai, daromi palyginimai apie Maskvos komunistinės imperijos šunybes, plačiai veikiančias laisvuose kraštuose kiršinimo, žvalgybos šnipų organizacijas, kurių išlaikymui, jų darbams — propagandos išvystymui, kiršinančių demonstracijų ruošimui — Kremlius skiria milžiniškas pinigų sumas. Pasitaiko ir tokių atsitikimų, kad Vakarų kontražvalgybos, kada joms reikia smulkiau ką apie komunistus ir jų tarptautines organizacijas bei jų darbus sužinoti, nesuranda žmonių, kurie turėtų tokių žinių ir galėtų jų suteikti karinėms ar civilinėms vadovybėms. Tokių kalbamų dalykų komentarų randame V. Meškausko 1982 m. sausio 21 d. paskelbtame straipsnyje. Trumpai galime su jo duomenimis susipažinti. Armijų generolų Omar Bradley ir Dwight Eisenhowerio žvalgybos viršininkas gen. Edwin L. Sibertas 1944-46 metais pastebėjo, kad Europoje veikia geresnė už vokiečių žvalgyba. Tai buvo seno komunistų internacionalo žvalgyba, to internacionalo, kurį Leninas įsteigė 1919 m. kaip aparatą išplėsti proletariato revoliucijai visame pasaulyje. Tas aparatas išplėstas visur, net ir mūsų sąjungininkų tarpe, kaip susekė gen. Sibertas. "Man pasidarė aišku, kad aparato nariai buvo lojalūs ne savo vadams, bet tik Stalinui ir Kremliui". Pagaliau "man jie parūpo, nes jie gink-

luoti, disciplinuoti ir patyrę pogrindžio kovotojai. Mes turėjome skaitytis su karu tarp JAV ir Rusijos po Antrojo karo", išvedžiojo 1977 metais miręs gen. Sibertas. Kada žvalgybos tarnybos vadas gen. Sibertas pranešė savo tiesioginiams viršininkams gen. Bradley ir gen. Eisenhoweriui, tai iš Bradley gavo įsakymą paruošti apie tą organizaciją trumpą raportą — komunistų internacionalo veiklos santrauką. Kai pradėjo ieškoti savųjų tarpe tam reikalui žinovų, tai pastebėjo, kad jų nėra. Teko prašyti britų pagalbos, teko peržiūrėti vokiečių žvalgybos archyvus ir net pasamdyti du belgų darbo unijos veikėjus, kurie turėjo didelį patyrimą. "Mes turėjome 4 milijonų vyrų armiją, bet joje nebuvo nė vieno, kuris galėtų parašyti penkių puslapių raportą apie internacionalą, — sako generolas.

Gen. Siberto pranešimu ir nusiskundimu labai susidomėjo žinomas britų žurnalistas Anthony Cave ir amerikietis karo istorikas Charles B. MacDonald. Jie parašė 641 puslapio didelio formato knygą, kaip komunistų internacionalas siekė Antrojo pasaulinio karo. Jos antraštė buvo "On a Field of Red" (knygą išleido G. P. Putnam's & Son, New York, 1980 m. Kaina 9.95 dol.) Toji knyga daug padeda prisiminti suaktualėjusius vokiečių-sovietų santykius. Suprantama, kad per 40 metų daug kas pasikeitė, tačiau ir dabar nesunku kai kurių įvykių užkulisiuose užtikti Kominterno palikuonių machinacijų. Pradėta apie jas daugiau kalbėti; bet nesunku susidurti su tokia pačia ignoracija, kaip ir tų, kurie karo pabaigoje nesuprato reikalo surinkti daugiau apie tai informacijų, nes tai buvo "mūsų sąjungininkai".

Ne paslaptis, kad sukurta imperija gali išsilaikyti tik prievarta ir todėl ilgainiui turėtų išnykti, nes pastatyta ant prievartos pamatų. Tačiau Lenkijos įvykiai parodė, kad niekas Vakaruose iki šiol nesugalvojo, kaip tą išnykimą paskubinti, nes, kol ta imperija laikosi, ji sudaro didelį pavojų kitiems.

Šių metų sausio 10 dienos David Brinkley televizijos programoje dalyvavo ir didžiosios Amerikos spaudos žymus ir žinomas politinių komentarų analistas. Toje programoje buvo klausinėjamas Vakarų Vokietijos kancleris Helmutas Schmidtas. Kolumnistas George Willis pasikalbėjime paminėjo, kad Lenkijos krizė jau pasibaigė, o dabar prasidėjo pačios Amerikos krizė, išplaukusi iš nesugebėjimo ar nenorėjimo reaguoti į Lenkijos įvykius. Kaip supuolimas, tos pat dienos N.Y. Times numeryje buvo išspausdintas skelbimas Committee for the Free World, po kuriuo buvo parašai daugelio JAV, Prancūzijos, Ang-

lijos ir V. Vokietijos intelektualų bei filosofų, pradedant prancūzų filosofu ir tarptautinės padėties ryškintoju Raymondu Aronu ir baigiant tuo pačiu George F. Williu. Iš skelbimo turinio, kuris užėmė visą laikraščio puslapį, aiškiai jaučiama, kad atėjo laikas ar momentas užimti aiškią poziciją. Jaučiamas priminimas, kad arba reikia bendradarbiauti su tais despotais, kurie nori užgniaužti lenkų laisvės kovą, arba reikia jiems pasipriešinti. Jei sovietai neįsiveržė į Lenkiją, nėra už ką juos kaltinti. Juk galima ir Solidarumui prikišti, kad jis nuėjo per toli, ir tik Jeruzelskis galėjo savo "bandymu" išgelbėti Lenkiją nuo Maskvos invazijos. Atėjo Vakarams laikas dabar apsispręsti, ar jų interesas yra stabilizuoti sovietų imperiją, kas gal kada nors privestų prie Rytų liberalizacijos. Tai būtų lygu prielaidai, kad sovietai užgniaužė Solidarumą tik tam, kad jis vėl prisikeltų. Kita galimybė būtų pasinaudoti istorine proga paskubinti sovietų imperijos subyrėjimą.

Lenkija ir Sovietų Sąjunga desperatiškai yra reikalingos Vakarų paskolų, javų, technologijos. Viso to sulaikymas nepadidins karo rizikos, bet tik priartins jų galą.

Komentuodamas Lenkijos padėtį, N.Y. Times vedamojo autorius polemizuoja su buvusio JAV ambasadoriaus G. Kennano doktrina. Pagal tą doktriną sovietai yra pasiryžę rizikuoti daugiau, norėdami išlaikyti savo globoje Lenkiją, negu Vakarai norėtų rizikuoti, siekdami ją išvaduoti. Jei taip, tai kam žaisti su sankcijomis, kurios gali tik sudaryti pavojų taikai Europoje? Vedamojo autorius teigia, kad Kennano pagrindinė prielaida yra klaidinga: taika reikalauja ne tik klusnios, bet ir produktyvios Lenkijos. Maskvai reikia, kad Vakarai padarytų Lenkiją produktyvią. Dienraštis pasisako už Reagano sankcijas: nors jos yra ir kuklios, bet simbolizuoja norą sulaikyti pagalbą Maskvai. Lenkijoje ne Solidarumas nugalėjo partiją — ji pati sugriuvo. Solidarumo unija niekada nepasisakė prieš santarvę su sovietais. Lenkija negrėsė sovietų sienoms, bet tik jų ideologijai. Jei Vakarai nepadės, sovietinis blokas turės paskelbti bankrotą, kuris daugiau pakenks sovietams, kaip Vakarams.

Tokie ir panašūs į juos balsai dar nieko nereiškia, jei jų nepaseka veiksmai. Visa nelaimė yra ta, kad demokratiniai politikai daugiau turi rūpintis sekančiais rinkimais ir greitai besikeičiančiomis tautos nuotaikomis, negu pasaulio tolimesne ateitimi. Paprastai ateities vizijas turi tie, kurie negali jų įgyvendinti.

"International Daily News" 1981 m. gruodžio 31 dieną buvo

paskelbtas straipsnis "The Crime of Yalta", pasirašytas Frane Barbieri. Jame buvo atskleistos dabartinių Lenkijos įvykių šaknys, nuvedančios į Jaltos 1945 m. konferenciją. Kaip yra žinoma, toje konferencijoje dalyvavo F. D. Rooseveltas, W. Churchillis ir J. Stalinas su gausiomis delegacijomis ir užsienio reikalų ministeriais bei įvairiausių sričių ekspertais. Straipsnio autorius Frane Barbieri rašo, kad Jaltos konferencijoje buvo išspręstas Lenkijos likimas, kurį patvirtino ir Kremliaus žinių ruporas "Tass", padarydamas tokį pareiškimą: "Solidarumo unija atvirai kalbėjo apie pakeitimą padėties, susidariusios po paskutiniojo Antrojo pasaulinio karo. Tokia laikysena yra priešinga Jaltos nutarimams".

Aišku, kad tuo priminimu sovietai pasakė, kad Lenkija negali būti laisva, kad jie su padėties Lenkijoje pakeitimu nesutiks, nes jai konferencijoje buvo pavesta "globoti" ir prižiūrėti ir laikyti Lenkijoje tokį režimą arba santvarką, kuri neprieštarautų Maskvos stiliaus "socializmui". Maskvai nėra svarbu, ar tokiam režimui ar santvarkai pritaria Lenkijos visuomenė, lenkų tauta, gyventojų dauguma. "Solidarumo" darbininkų unija nereikalavo ir niekados nekalbėjo apie ryšių nutraukimą, o kalbėjo tik apie pavergimą ir neteisėtą žmonių persekiojimą, komunistų sauvaliavimą ir subankrotavimą. To Maskvai ir užteko. Pačių Amerikos lenkų visuomenininkų, kaip R. Pučinski, A. Mažewski, Z. Brzezinski ir kitų teigimu, Maskva pasikesino į Lenkiją ir savo invaziją atliko pačių lenkų rankomis. Visagalis Lenkijos valdytojas gen. Jaruzelskis, pasinaudodamas karinės pagalbos jėgomis ir karinės padėties krašto žmonių teisių suvaržymu, atliko Maskvai invazijos darbą ir likvidavo lenkų darbininkų 1970 ir 1980 metais išsikovotas laisves ir teisę, kurios ir pačios lenkų komunistų partijos bei vyriausybės patvirtintos ir iškilmingais pažadais užtikrintos, kad jos nebus pakeistos.

Matome, kad Lenkija yra Jaltos auka, ten pirkta ir parduota, patekusi į Maskvos diktatūros globą ir malonę. Jei Maskva Varšuvos pakto ar savo pačios jėgomis būtų įvykdžiusi Lenkijos okupaciją, tada ir pasėkos būtų buvę skirtingos ir Maskvai tikrai sunkios, o gal ir mirtinos. Maskva mokėjo įsakyti savo klusniam tarnui gen. Jaruzelskiui tą padaryti lenkų vardu ir jų rankomis. Nusiplovusi rankas, kaip Pilotas pardavęs ir išdavęs žydams Jėzų, gali atsikvėpti, bet negali suteikti alkaniems lenkams pakankamai maisto ir atstatyti subankrutavusios Lenkijos krašto ekonomijos.

Dar žvilgsnis į Jaltą

Po pasirašymo Jaltos sutarties 1945 m. vasario 4-11 dienomis ir joje Lenkijos padėties aptarimo netrūkus pasirodė, kad Stalinas buvo nelinkęs, sudarant Lenkijos vyriausybę, su kuo nors bendradarbiauti. Tuo metu buvo viena Lenkijos vyriausybė Liubline Maskvos globojama, kita buvo Londone globojama W. Churchillio ir Roosevelto. Londono lenkų vyriausybės atstovų Stalinas nesutiko įsileisti. Jis nesutiko įsileisti nei anglų bei amerikiečių stebėtojų į Lenkiją. Dar blogiau Stalinas padarė, kai savo armijas sustabdė prie Varšuvos pakraščių ir tuo būdu leido vokiečiams išnaikinti ir iššudyti lenkus patriotus, sunaikinti lenkų partizaninius dalinius. Churchillis, matydamas Stalino sauvaliavimą, parašė jam laišką, priminė jo daromus neteisėtumus ir sauvaliavimus. Stalinas atsakė laišku Churchilliui, kuris yra Maskvos slaptuose archyvuose užsienio reikalų ministerijoje, slaptosios korespondencijos skyriuje. Laiške rašoma: "Jūs turite suprasti, kad Lenkija turi bendras sienas su Sovietų Sąjunga, o Didžioji Britanija ir JAV jų neturi. Lenkijos klausimas liečia Sov. Sąjungos saugumą, kaip Belgijos ir Graikijos atvejis liečia D. Britanijos saugumą. Tačiau Jūs nesutinkate, kad Lenkijoje būtų sudaryta palanki vyriausybė Sovietų Sąjungai... Aš nežinau, ar reprezentatyvi vyriausybė sudaryta Graikijoje, ar Belgijos vyriausybė yra demokratinė. Sovietų vyriausybė neketina kištis ir maišytis į klausimus, kurie liečia britų saugumą. Man nėra aišku, kodėl Jūs, spręsdami Lenkijos klausimą, neatsižvelgiate į Sovietų Sąjungos interesus jos saugumo prasme"...

Churchillis, atsakydamas į laišką, Stalinui rašė: "Esame nustebinti Jūsų interpretacijos. Lenkija yra kraštas, dėl kurio Anglija išėjo į karą prieš Vokietiją... Aš noriu užtikrinti, kad mes nebandysime sudaryti Rusijai nepalankios vyriausybės. Tačiau negalėsime pripažinti Lenkijos vyriausybės, kuri nebūtų suderinta su mūsų pasirašyta deklaracija Jaltoje, įskaitant pastabą apie žmogaus teises, kaip mes jas suprantame Vakaruose...".

Iš pacituotų abiejų valstybių galvų laiškų matyti, kokios skirtingos sąvokos buvo statomos ir interpretuojamos. Lenkijos atveju vis tik buvo prisilaikyta Stalino aiškinimo linkmės, nes tai padaryti privertė Raudonoji Armija. Jei vakariečiai Jaltos sutartį ir pasaulio paskirstymą į įtakos zonas gal ir pamiršo, tai Maskva to nepamiršo, ir šiandieną matyti, kuo ji remiasi.

SUKAKTYS

PREL. LADUI TULABAI 70 METŲ

Toli nuo savo tėvynės Amžinajame Mieste prel. L. Tulaba jau daugiau kaip pusę savo amžiaus ruošia lietuvius kunigus jų dvasiniam pašaukimui, vadovaudamas Lietuvių Kolegijai.

Prel. L. Tulaba yra gimęs 1912 m. balandžio 28 d. Taigi bal. 28 d. jam sukako 70 metų. Gimė Barčių kaime, Metelių parapijoje, Alytaus aps. 1930 m. baigė Alytaus gimnaziją, 1934 m. Vilkaviškio kunigų seminariją ir, būdamas tik 22 metų, Šv. Tėvui leidus, buvo įšventintas kunigu. Vysk. A. Karoso buvo pasiųstas studijuoti teologijos mokslų į Vytauto D. Universiteto teologijos fakultetą, kur per metus įsigijo teologijos licenciato laipsnį. 1935-38 studijavo Šv. Raštą Romos Biblijos Institute, kurį baigė 1938 m. ir buvo paskirtas profesorium į Vilkaviškio kunigų seminariją. 1940 m., nebeveikiant Vilkaviškio seminarijai, prof. L. Tulaba buvo pakviestas į Kauno teologijos fakultetą dėstyti Šv. Rašto ir ėjo Senojo ir Naujojo Testamento katedros vedėjo pareigas.

Nuo 1942 m. rudens buvo paskirtas perorganizuotos Vilniaus kunigų seminarijos rektorium. 1943 m. perėmė ir šv. Jono bažnyčios rektoriaus pareigas.

1944 m. vasarą dėl karo veiksmų kun. L. Tulaba pasitraukė į Regensburgą Vokietijoje. Bet netrūkus lietuvių vyskupų buvo paskirtas į Eichstaetto kunigų seminariją lietuvių klierikų rektorium, auklėtoju ir tarpininku su vokiškos seminarijos vadovybe. Kartu buvo ir Eichstaette įsikūrusių lietuvių komiteto pirmininku, tarpininkaudamas jiems vokiečių ir amerikiečių įstaigose.

1945 m. buvo paskirtas rūpintis Šv. Kazimiero kolegijos steigimu ir persikėlė gyventi į Romą. Nuo tų metų gruodžio 4 d. perėmė Lietuvių Kolegijos rektoriaus pareigas ir čia vadovaudamas kolegijai dirba jau 37 metus.

1951 m. kun. L. Tulaba buvo pakeltas prelatu, o nuo 1966 metų — apaštališkuoju protonotaru. 1949 m. apgynęs disertaciją "Apie Viešpaties brolius" Bibliniame Institute gavo Šv. Rašto daktaro laipsnį.

Kaip Šv. Rašto specialistas, prel. Tulaba ėmėsi jį versti į lietuvių kalbą. 1979 m. jo išverstas Naujas Testamentas lietuvių kalba buvo išspausdintas Romoje.

Iš prel. L. Tulabos darbų buvo išspausdinta: "Kentėjimų

problema" 1937, "Kad kurentųsi" (religinių mąstymų ir pamokslų rinkinys) 1954, "Katalikiška pasaulėžiūra ir politika" 1957, studijos kitomis kalbomis ir daug straipsnių laikraščiuose ir žurnaluose. **P.M.**

ARGI NE SAPNAS BUVO, O NAKTIS TADA?

Prof. kun. St. Ylos 50 m. kunigystės sukakties proga

PR. ALŠĖNAS

Antraštėje užrašyti žodžiai yra paimti iš Sukaktuvininko prof. kun. St. Ylos kacete sukurto eilėraščio "Naktis", kuris ypatingai tinka pavaizduoti jo pereitam Golgotos keliui, dvejus metus kalint Stutthofo koncentracijos stovykloje.

Ir, štai, tas baisus košmaras praėjo, baisios kančios ir žiaurūs pergyvenimai palikę praeityje. Gerbiamasis Sukaktuvininkas gyvena mūsų tarpe, nors ne be to, žinoma, kad jis nejaustų koncentracijos stovykloje patirtų kančių ir bado padarinių. Sutrikdyta jo ir dabar sveikata, bet gera nuotaika ir malonus šypsnis nuo jo lūpų niekad nepranyksta. Šis švelnios sielos žmogus ir šiandieną tikrai tegalėtų paklausti: "Argi ne sapnas buvo, o naktis tada? . . .

Manau, nėra tarp lietuvių žmogaus, kuris nebūtų girdėjęs prof. kun. St. Ylos vardo. Didelė dauguma yra klausęsi jo gražių pamokslų, kiti skaitė jo parašytas knygas, treti domėjosi jo gražiais straipsniais periodinėje spaudoje, ketvirti, — bevartydami mūsų tautos kankinių, pergyvenusių baisias kančias nacių kacetuose, sąrašus — rado Stasio Ylos pavardę. O už ką jis buvo kalinamas? — Tik už tai, kad jis mylėjo savo Tėvynę daugiau, negu save patį, kad dirbo jos išlaisvinimo darbą ir troško matyti Lietuvą vėl laisvą, gražią ir nepriklausomą.

Stasys Yla gimė 1908 m. sausio 5 d. Luciūnų km. Kurklių valsč., Ukmergės apskr. Gimnaziją pradžioje lankė Ukmergėje, bet ją baigė 1928 m. Kaune. Universitetą baigė ir kunigo šventimus priėmė 1932 m. (Todėl ir sulaukė jau 50 m. kunigystės sukakties). Nuo 1935 m. dėstė Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos-Filosofijos fakulteto teologijos skyriuje. O per tą laiką jis yra parašęs nemaža veikalų: Poleminė lietuvių literatūra, Laisvės problema, Dabarties žmogus, Siauroji ir pilnutinė katalikybė, Nerami dabartis ir ateities perspektyvos, Ateina naujas kunigas, Krikščionybės įvedimas Lie-

tuvoje ir kt. Tai vis ankstyvesnieji — laisvės meto kūriniai.

Jo 1940 m. sėkmingos pastoracijos kūrinys — maldaknygė tremtiniams — Lietuvių maldos ir giesmės (naujoje laidoje Apsaugok Aukščiausias).

Koncentracijos stovykloje, Štutthofe, dalyvavo B. Sruogos literatų būrely. Ten rašė maldas ir giesmes, kurių pora buvo sukomponuota ir giedamos kalinamų lietuvių inteligentų. Tojoj siaubingoj aplinkoj jis sukūrė nemaža ir pasaulietiško turinio kūrinių. Literatūrinius dalykus ir dienoraštinius rankraščius autorius šiaip taip išgelbėjo. Kaip jų vaisių turime tremtyje išleistą Juozo Yluvio slapyvardžiu kacetinės poezijos rinkinį "Sutryptame kely". Šiame rinkinyje eilėraščiai, atrodo, parašyti krauju ir kančioje drebančia ranka. Juose įdėta visa kankinio siela ir širdis. Be to, tremtyje su džiaugsmu sutikome jo gražiu stilium parašytą studiją "Meilė".

Prof. Ylos straipsnių spaudoj kaip nepriklausomoj Lietuvoj, taip ir tremtyje skaičius būtų tikrai imponuojantis. Lietuvoje prof. kun. Yla buvo vienas XX Amžiaus dienraščio steigėjų ir redakcinio kolektyvo narių.

Už pogrindinę veiklą prieš naciškuosius okupantus 1943 m. kovo 16 d. gestapo buvo suimtas ir išvežtas į Stutthofo koncentracijos atovyklą, kur iškalėjo dvejus metus. Iš ten sąjungininkų buvo išlaisvintas 1945 m. kovo 12 d.

Pergyvenęs tiek daug kančių, žvelgęs badui ir mirčiai į akis, prof. Yla tačiau nepalūžo. Vokietijoje gyvendamas, jis dirbo Šv. Sosto Delegatūroj. Tenai jis subūrė į Politinių kalinių sąjungą išlikusius gyvus dėl Lietuvos laisvės kovotojus — buv. politinius kalinius ir tai sąjungai gražiai vadovavo nuo 1946 m. rugpiūčio 28 d. ligi 1947 m. rugpiūčio 22 dienos.

Šia proga čia norisi pastebėti, kad šiais trumpais žodžiais anaiptol neaprėpti to veiklaus vyro nuveikti darbai ligi šiol, tačiau, tikėkime, kad nepaskutinę sukaktį Sukaktuvininkas švenčia: bus laikas smulkiau visa tai panagrinėti. Viena tik norėtųsi pasakyti ir pabrėžti, kad daug kas ir daug ko, išskyrus, žinoma, dvejus metus KZ, galėtų pavydėti prof. kun. St. Ylai. Norėtųsi pavydėti jo auksinės sielos, kokią ne visi turi, norėtųsi pavydėti to švelnaus šypsnio, kuris niekad nedingsta nuo jo lūpų netgi sunkiausiose gyvenimo situacijose. Visiems mums reikėtų imti pavyzdį iš šio vyro. Jis yra matęs blogesnio, tai nebijo ir blogo. Gal tas šypsnis jam priduoda energijos ir veiklumo kaip Dievo, taip ir tėvynės darbe.

Šiandieninis Nekalto Prasidėjimo seselių (JAV-bėse) kape-

lionas prof. kun. St. Yla švenčia auksinį kunigystės jubiliejų, todėl prisimenant tą konkrečią dviejų metų kančią, iškentėtą kacete, ir apskritai kunigiškąjį pašaukimą, šio jubiliejaus proga norėtųsi priminti šv. kun. Jono Bosko motinos žodžius, pasakytus sūnui, būsimam šventajam, po primicijų: "Sūnau, pradėti laikyti šv. mišias reiškia pradėti kentėti".

Gi anot dar vieno gražbylio (jau a.a.) kun. Jono Petrėno "... laikyti šv. mišias, tai reiškia būti Kristaus kančios dalininku, dažnai vienišam klupoti Getsemani sode, tyliai sutikti įniršusią minią su žibintais, būti geriausių draugų išduotam ir laukti jų godaus sprendimo" ...

Prof. BR. POVILAIČIO 75 M. AMŽIAUS SUKAKTIS

Šių metų rugsėjo 5 dieną prof. dr. Bronius Povilaitis atšventė savo 75-rių metų amžiaus sukaktį. Šis iškilus agronomijos mokslininkas gimė 1907 metų rugsėjo 5 d. Diržių akime, Žeimelio vls., Šiaulių aps.

1925 m. baigė Linkuvos gimnaziją, o 1930 m. Lietuvos Žemės Ūkio Akademiją. 1945-46 m. augalininkystės studijas gilino Goettingeno universitete, o nuo 1949 m. McGill universitete, Montrealyje. Studijavo augalininkystę, slekciją ir genetiką. 1951 m. gavo gamtos mokslų magistro, o 1954 m. filosofijos daktaro laipsnį.

Didžiąją savo gyvenimo dalį dr. Povilaitis praleido dirbdamas mokymo ir tyrimo darbus. Mokymo darbą jis pradėjo 1927 m. Lietuvos Žemės Ūkio Akademijoje ir kaip mokslo žmogus dirbo įvairiose mokymo ir tyrimo institucijose, nuo laboranto iki katedros vedėjo, Lietuvoje, Vokietijoje ir Kanadoje. Yra atlikęs daug specialių tyrimų agronomijos, genetikos ir selekcijos srityje, išspręsdamas daug tų sričių mokslinių, bet kartu ir praktinės reikšmės turinčių klausimų. Savo tyrimų duomenis panaudodamas, paruošė daug mokslinių studijų, kurios buvo įvairiuose žurnaluose, metraščiuose ir kitokiuose leidiniuose išspausdintos lietuvių ir anglų kalbomis.

Dr. Povilaitis buvo Lietuvių Enciklopedijos žemės ūkio skyriaus redaktorius. Dalyvavo ir skaitė savo moksliniais tyrimais pagrįstus referatus Kanados mokslininkų suvažiavimuose.

Lietuvoje veikė ateitininkuose ir Lietuvos Agronomų Sąjungoje. Šiuo metu yra Lietuvos Ūkininkų Sąjungos veikėjas ir Delhy skyriaus sekretorius.

MIRUSIUOSIUS PRISIMENANT

NETEKOME TEISIN. ANDRIAUS KETURAKIO

Teisininkas Andrius Keturakis

Š. m. balandžio 12 d. vakare Bostone staiga mirė teisininkas, visuomenininkas ir aktyvus lietuviškų organizacijų darbuotojas Andrius keturakis. Vėlionis buvo gimęs 1903 m. spalio

31 d. Garbavos kaime, Garliavos valsč. Kauno apskr. 1927 m. baigė komercinę gimnaziją Kaune ir 1934 m. V. D. universiteto teisių fakultetą. 1941 m. įsigijo advokato teises ir advokatavo Kaune.

Studijuodamas universitete, aktyviai veikė studentų ateitininkų **Kęstučio** korporacijoj ir kitose studentų organizacijose. Kaune buvo veiklus sportininkas: 1929-32 m. buvo Lietuvos futbolo lygos sekretorius, 1927-43 m. LGSF centro valdybos narys, 1941-43 m. LGSF generalinis sekretorius. 1941 m. Kūno kultūros rūmų direktorius. Okupacijų metais daug dirbo pogrindyje ir ypač aktyviai platino slaptąją spaudą.

1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Ilgiausiai gyveno Wuertenberge ir Tuebingene. Čia aktyviai dirbo tremtinių organizacijose ir buvo Tuebingeno apylinkės pirmininkas.

1949 m. atvyko į Ameriką ir visą laiką gyveno Bostone. 1957 m. vedė agronomę Verutę Kunskaitę, su kuria užaugino dukrą Danutę, maisto pramonės chemikę, ir sūnų Andrių, bebaigiantį universitete inžinerijos mokslus.

Bostone daug dirbo labdaros srityje: kelerius metus buvo Balfo skyriaus valdyboj, o vienerius metus — Balfo centro tarybos pirmininkas. Ilgus metus buvo Bostono ALTo valdyboj ir ėjo sekretoriaus pareigas. Priklausė Bostono piliečių draugijai ir buvo ilgametis revizijos komisijos pirmininkas. Visada sielojosi Lietuvių Bendruomenės gyvenimu ir vienerius metus pirmininkavo Bostono apylinkei. Priklausė Bostono lietuvių teisininkų draugijai. Buvo labai uolus šachmatininkas Lietuvoj, Vokietijoj ir Bostone. Uoliai bendradarbiavo spaudoj, daug rašė sporto klausimais. Buvo L. Enciklopedijos sporto skyriaus redaktorius.

Politiniame gyvenime tvirtai ir griežtai laikėsi savo principų. Buvo uolus krikščionis demokratas ir didelis prel. M. Krupavičiaus gerbėjas. Labai rūpinosi lietuvių vieningumu kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės ir labai smerkė tuos, kurie tą vienybę ardė ne dėl principinių Lietuvos vadavimo klausimų, bet dėl asmeniškos ambicijos. Andrius visą laiką buvo Bostono LKDS skyriaus narys, o 1981 m. Chicagos suvažiavime buvo išrinktas LKDS Garbės teismo nariu.

Palaidotas balandžio 15 d. Bostone Forest Hills kapinėse.

Dr. P. K.

IŠĖJUSIEMS PRISIMINTI

A. J. Kasulaitis

Tikriausiai, nesu pirmas, galvodamas, kad viena didžiausių Viešpaties dovanų mums yra užmarštis. Ne visiškas užmiršimas visko, ką per praėjusias minutes, dienas ir metus išgyvenome, bet primiršimas, kuris leidžia kasdien vis iš naujo atsiskleisti vis naujam gyvenimui, niekuomet neužgožiant turtingos ir prasmingos praeities, kuri, lygia dalia, neužgožia viltingos ir žavios dabarties. Kitaip juk būtume suparaližuoti džiaugsmo, liūdesio, pergalės ir pralaimėjimo, vilties ir nusivylimo niekad nesibaigiančioje, visa paraližuojančioje dabartyje.

Viešpaties malone, dabar gi galime retkarčiais pažvelgti atgal ir ramesniu, tyresniu žvilgsniu pažvelgti į nueitus kelius, atliktus darbus, brangius žmones, išskiriantį saulėlydį. Vėl išgirsti pirmą kūdikio verksmą, dainos refreną, paukščio čiulbesį. Pajusti vėjo dvelkimą aną pavasario dieną, kuri jau niekad negrįš, suuosti žvakių kvapą per gegužines pamaldas, tėviškės alyvų aromatą . . . Rieškučiomis semtis malonių prisiminimų, stiprybės,pasitenkinimo. Nubraukti skaistinančią ašarą . . . Prisiminti į kitą upės krantą iškeliavusius draugus, vienminčius . . .

Praeitą dešimtmetį net keli vienminčiai išėjo į šalį iš kurios negrįžtama. Sugrįžo pas Tėvą, kur dabar visi džiaugiasi amžinąja laime.

Mums krikščionism mirtis neturėtų būti — ir nėra — nei baisi nei galutinė būtis. Tačiau ji kartu visuomet yra ir bent laikinis išsiskyrimas su tais, kurie pirma mūsų išeina į amžinybę. Išsiskyrimas gi nuo tų, kuriuos mylime, gerbiame, su kuriais kartu dirbame, džiaugiamės, kovojame, yra visuomet liūdnas net skausmingas faktas. Jų pasigendame, juos prisimename, jų atminimą gerbiame, atliktus darbus ypač visuomenei, tautai ir Bažnyčiai minime.

Pernai tylomis praeita pro dešimtmečio sukaktį nuo mirties vienminčių ir taurių tėvynainių Dr. Vlado Lito-Literskio, Antano Repšio, Albino Gražiūno ir Dr. Leono Bistro. Pernai sukako ir penkmetis nuo Dr. Petro Karvelio mirties. Šiemet jau dešimtmetis sukako nuo Kazio Mockaus, Algirdo Gladkausko ir Dr. Vlado Viliamo mirties. Penkmetis, kai netekome Dr. Domo Jasaičio ir Prano Vainausko.

Visi jie, išskyrus dr. Bistrą, asmeniškai pažinti, su jais kartu

dirbta, iš jų mokintasi, jų darbais ir veikla žavėtasi. Tai išskirtinis būrelis vyrų lietuvių, didžiai nusipelniusių Lietuvai ir lietuvių krikščioniškajai demokratijai. Prisimindami juos ir jų darbus, pagerbkime jų šviesų atminimą ir pristatykime juos dabarties ir ateities kartoms kaip sektinus pavyzdžius.

Tebūna šie žodžiai ir mano asmeninis pagarbos pareiškimas jiems, iš kurių tiek daug išmokau ir kuriems esu tiek daug skolingas, kaip ir daugelis mūsų.

DR. VLADAS LITAS
(1909.IV.10 — 1971.I.5)

Dr. Vladas Literskis-Litas buvo sūduvis. Gimė Pustapėdžių kaime, Vilkaviškio valsčiuje ir apskrityje. 1930 m. baigė Vilkaviškio gimnaziją ir iki 1934 m. studijavo geografiją Vytauto Didžiojo universitete. 1938-1940 m. tame pačiame universitete studijavo biologiją, kurią baigęs porą metų tarnavo ginklavimo valdybos tyrimo laboratorijoje. Okupacijų metais — VDU technologijos fakulteto vyr. asistentas. Pasitraukęs į Vokietiją, vėl mokosi ir 1948 m. Muensterio universitete gauna gamtos moklų daktaro laipsnį. Tuo pačiu metu mokytojauja Grevene, Blomberge, Augustdorfe. Vėliau trejis metus vadovauja Vasario 16-sios gimnazijai (1954-1957 m.). VLIKe kurį laiką atstovavo Vienybės Sąjūdžiui.

Dr. Litas su krikščioniškąja demokrratija sutapo pilnai. Joje jis matė politinių ir socialinių problemų išsprendžius. Vokietijoje buvo artimas prel. Mykolo Krupavičiaus bendradarbis. Krupavičiaus atsiminimų tomas yra Dr. Lito užrašytas.

Dr. Litas buvo ir rašto žmogus. Bendradarbiavo Kosme, Drauge, Tėvynės Sarge, kurį ir redagavo.

ANTANAS REPŠYS
(1908.II.1 — 1971.VI.12)

Antanas Repšys buvo rokiškėnas, gimęs Sočkų vienkiemyje, Obelių valsčiuj. Rokiškio gimnaziją baigė 1928 m. VDU baigė istoriją, geografiją ir teisę. Studijuodamas aktyviai dalyvavo studentų veikloje, ypač Vytauto klube ir studentų atstovybėje. 1936 m. baigė karo mokyklą jaun. leitenanto laipsniu. Pabaigęs ginklininkų kursus, dirbo Ginklavimosi valdyboj. Jau tuo metu

įsijungė į krikščioniškosios demokratijos eiles, buvo Leono XIII Fondo reikalų vedėjas.

Antrą kartą bolševikams plūstant į Lietuvą, Repšys per Jugoslaviją patenka Vokietijon ir čia gyvena Manheime, Munoje, Hanau, Scheinfelde, Schwaebische Gmuende. Studijuoja Heidelbergo universitete ir parašo tezę teisių daktaratui gauti, bet 1950 m. emigracija į Ameriką neleidžia mokslo užbaigti.

Apsigyvenęs Čikagoje, Antanas Repšys energingai, ir savęs nepaisydamas, įsijungia į lietuviškąjį gyvenimą ir jo verpetus. Jis vienas aktyviausių krikščionių demokratų ir ALTo veikėjų. Nemažiau laiko skiriąs ateitininkijai — Vytauto klubui, katalikų federacijai ir kitoms organizacijoms. Nemažai rašė ir spaudoje.

Tiek asmeniniame gyvenime, tiek politiniame ir visuomeniniame darbe Repšys buvo visuomet ramus, pakantus, džentelmeniškas, tolerantingas. Už tai mėgiamas savo vienminčių ir gerbiamas kitų. Čikagos visuomenėje jis atliko labai pozityvų vaidmenį.

Artimas prel. M. Krupavičiaus bendradarbis, talkininkas, globėjas, Repšys buvo ir vienas jo testamento vykdytojų, giliausiu atsidėjimu atlikęs savo pareigas mirusiam šefui, nors jau pats sirgdamas. Jam teko didi garbė ir liūdna pareiga pagal M. Krupavičiaus pageidavimą užpilti jo akis ir krūtinę Lietuvos žemele.

Jo išsiskyrimas skaudžiai jaučiamas ir šiandien ir bus dar ilgai jaučiamas ateityje.

ALBINAS GRAŽIŪNAS
(1906.X.13 — 1971.VII.6)

Albinas Gražiūnas, kaip retas, savo asmenyje labai gražiai suderino išskirtinai giedrią sielą, dzūkišką švelnumą, gamtos pamėgimą, romumą, nuosaikumą su kietu, bet neatstumiančiu principingumu, meile raštui ir pareiga visuomenei.

A. Gražiūnas gimė Mankūnų kaime, Miroslavo valsčiuj, Alytaus apskrityj. 1927 m. baigė Alytaus gimnaziją. Lietuvos universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, vėliau teisę.

Jo, deja, per trumpas gyvenimas išsiskleidė visu intensyvumu ir grožiu net keliose srityse. Iš vienos pusės jis buvo įgudęs ir pasišventęs pedagogas, mokytojas, darbą dirbęs tuojau po studijų Prienuose ir vėliau Vokietijoje — Wuerzburge ir Augsburge.

Jis buvo ir išskirtinio mąsto žurnalistas, redaktorius. Galybė

jo straipsnių išspausdinta socialiniais, filosofiniais, politiniais, ideologiniais ir kt. klausimais. Redagavo Ateitį, Pavasarį, Vyrų Žygius, Žemaičių Prietelių, Ameriką. Taip pat buvo vienas iš Ryto, Skautų Sido, Ūkininko, Žiburių ir Darbininko redaktorių. Rašė dar ir Mūsų Laikraštyje, Moteryje, Aiduose, Kalifornijos Lietuvyje, Lietuvių Dienose, Tėviškės Žiburiuose, Karyje. 1952-1957 m. ir vėl 1965 m. buvo Tėvynės Sargo redaktorium. Rašė ir grožinės literatūros, daugiausiai humoristinių pasakojimų, feljetonų. Pastaraisiais metais prieš mirtį ruošė stambesnį veikalą iš netolimos praeities "Nacinė Lietuvos okupacija", kurį, įpusėjęs, nepabaigė. Rankraštyje liko pabaigta studija apie krikščioniškąją demokratiji ir kt.

A. Gražiūnas buvo ir nuoširdus jaunimo veikėjas, skautininkas, Lietuvos Skautų Brolijos vyr. štabo narys. Pavasarininkų centro valdybos narys, Vytauto klubo narys, studentų ateitininkų sąjungos pirmininkas, ateitininkų federacijos generalinis sekretorius.

Dar nepriklausomoje Lietuvoje tapo krikščionių demokratu ir juo liko visą gyvenimą. Eilę metų buvo LKDS centro komiteto nariu. KD programos išeivijos metui autorius. Daug rašė ir skaitė paskaitų KD temomis.

A. Gražiūną pažinau prieš 36 metus gimnazijos klasėje Augsburge. (Ten mokytojavo ir dr. Vladas Viliamas, dr. Antanas Vasiliauskas, Povilas Skardis, kurių vėliau vienminčiu tapau). Gražiūnas dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą aukštesnėse klasėse. (Turėjau dar du kalbos ir literatūros mokytojus — pirmose klasėse Kybartuose Saliamoną Šmerauską-Salį Šemerį, modernų poetą, ir Augsburge rašytoją Petronėlę Orintaitę. Abu prisiminu su pagarba ir padėka).

A. Gražiūnas buvo ir mano pirmasis žurnalizmo mokytojas, kai gimnaziją baigęs metus dirbau Augsburgo "Žiburiuose" po jo sparnu. (Vyr. redaktorium pradžioj buvo Juozas Vitėnas, dabar ilgametis Amerikos Balso redaktorius, o informacijos redaktorium Vacys Rociūnas, dabartinis "Į Laisvę" redaktorius. Vėliau, šiems emigravus, laikraščio leidimą perėmė Kazys Mickevičius, dabartinis Cicero krikščionių demokratų lyderis, o redaktoriais buvo kan. Vaclovas Zakarauskas, Jonas Mikeliūnas ir Leonardas Valiukas).

Ryšiai su A. Gražiūnu niekuomet nenutrūko. Jį gerbiau, jo raštais gėrėjausi, džiaugiausi, būdamas jo politiniu ir idėjiniu vienminčiu. Jo šviesus atminimas širdyj turi specialią vietelę. Ir turės.

DR. LEONAS BISTRAS
(1890.X.20 - 1971.X.18)

Dr. Leonas Bistras buvo Mykolo Krupavičiaus amžininkas, vos 5 metais už jį jaunesnis ir artimas bendradarbis. Išskirtinio kūrybingumo ir erudicijos vyras. Valstybininkas, politikas, profesorius, žurnalistas.

Gimė Liepojoj. 1911 m. baigė Liepojos gimnaziją. Mediciną studijavo Ženevos, o filosofiją Friburgo universitetuose. 1912-1914 m. vėl studijavo mediciną Tartu universitete. 1914 m. priimtas į Kauno kunigų seminariją, bet kaip medikas mobilizuotas ir 1914-1918 m. tarnavo caro armijoje. Po karo vėl studijavo Friburge, kur 1921 m. gavo filosofijos daktaratą.

Dr. Bistras krikščioniu demokratu tapo jaunystėje, 1910 m. ir netrukus iškilo į pagrindinius KD vadus. 1922-1926 m. švietimo ministras ir seimo pirmininkas, ministras pirmininkas, krašto apsaugos ir užsienių reikalų ministras. Po 1926 m. gruodžio 17 d. kurį laiką vėl buvo švietimo ministras kaip ir 1939 m. gen. J. Černiaus kabinete.

Nuo 1922 iki 1940 m. Lietuvos universitete, teologijos fakultete filosofijos katedros docentas.

Buvo ateitininkų pirmūnas, pavasarininkų pirmininkas (1922), katalikų akcijos vadas (1934 m. už tai kalėjęs). Dirbo rašto darbą — išvertė iš lotynų kalbos Rerum Novarum, Graves de Communi, Quadragesimo Anno. Redagavo Ryto dienraštį.

Jau pirmosios bolševikų okupacijos metais dr. Bistras buvo įkalintas. Liūdininkų informacija, kalėjime daug meldėsi, padėjo bendro likimo broliams, buvo išskirtinai ramus.

Antrosios bolševikų okupacijos dalį praleido Sibire, iš kurio grįžo 1955 m. Paskutinieji gyvenimo metai, nors tėvynėje, nebuvo lengvi. Amžius ir sveikata vargino. Okupantas pensijos nedavė. Nedavė net žmoniško buto. Vienminčiai Amerikoje per LKDS centro komitetą padėjo siuntiniais.

Palaidotas šalia anksčiau mirusios žmonos Petrašiūnų kapuose.

Dr. Bistras buvo eruditas, plataus žvilgsnio politikas, turėjo ypatingai gerą atmintį ir mokėjo visas V. Europos kalbas. Atgimusios Lietuvos gyvenime jis vaidino svarbų, net raktinį vaidmenį. Jis buvo gilus krikščionis, taurus lietuvis, tolerantingas visuomenininkas.

Bistras buvo išrautas iš Lietuviškos žemės pačiame savo

amžiaus ir kūrybingumo žydėjime ir negalėjo atiduoti pilnos kūrybinės duoklės tėvynei. Tačiau jis paliko tautai išskirtinai šviesų ir brangų tauraus lietuvio pavyzdį.

KAZYS MOCKUS
(1910.VII.4 — 1972.I.8)

Kazį Mockų mirtis pakirto labai nelaiku, vos 60 m. peržengusį. Daug gražaus darbo liko neatlikta, daug dirvonų nepurenta.

K. Mockus — raseiniškis (gimė Rikantų kaime, Kelmės valsčiuj). Raseinių gimnaziją baigė 1928 m., o VDU humanitarinį fakultetą 1936 m. Mokytojavo Pagėgių ir Telšių gimnazijose, o 1942 m. suorganizavo suaugusiųjų gimnaziją ir jai vadovavo. Karo metu pasitraukęs Vokietijon, irgi mokytojavo, kai tik karas pasibaigė.

Į Ameriką atvyko 1949 m. Pradžioje dirbo fizinį darbą. Šalia jo organizavo lituanistinę mokyklą ir joje dirbo. Vienerius metus dirbo VLIKe, gi vėliau amerikiečių gimnazijoje.

Kazys Mockus buvo nuoširdus ir aktyvus krikščionis demokratas, Lietuvių Krikščionių Darbininkų centro valdybos sekretorius, ALTo ir LB veikėjas. Buvo kūrybingas publicistas ir LE bendradarbis. Tik ilga, virš 10 m. trukusi liga sutrumpino jo kūrybingą ir taip pozityvią, prasmingą veiklą.

ALGIRDAS GLADKAUSKAS
(1934.IV.9 — 1972.V.29)

Ypatingai širdį gelia prisiminimas dviejų jau mano kartos draugų — Algirdo Gladkausko ir Jono Puškoriaus. Abu tragiškai žuvo daug, daug per anksti: Algis paslaptingomis aplinkybėmis Kalifornijoje maudymosi baseine, Jonas darbo metu, tiesiant kelią, medžiui užgriuvus. Abu buvo išskirtinai mieli ir puikūs vyrai, vienminčiai, brangūs jaunystės draugai.

Apie Joną Puškorių pabandysiu parašyti atskirai vėliau (jis žuvo prieš pora metų). Šios eilutės gi skiriamos prisiminti mielajam Algiui.

Algis gimė ežeringuose Zarasuose ir tik 10 m. "vyras" su motina ir sesute pasileido išeivio keliu. Dillingeno lietuvių stovykloje įpusėjo gimnaziją ir vėliau baigė Western gimnaziją Detroite. Čia baigė ir Wayne State universitetą, kur

specializavosi politiniuose moksluose ir valstybinės santvarkos studijose. Tame pačiame universitete klausė ir teisę. Pašauktas atlikti karinę prievolę ją atliko Vokietijoje. Po to pradėjo dirbti JAV muitinėje. Kelis kartus tarnyboje paaukštintas, Algis galiausiai buvo perkeltas į Los Angeles, kur dirbo aerodromo skyriuje.

A. Gladkauskas buvo išskirtinai puikus, kultūringas, švelnus, šviesus, pareigingas jaunuolis. Jį pažinau bene 1958 m., kai jis aktyviau įsijungė į Lietuvių Krikščioniškosios Demokratijos Studijų Klubų veiklą. Jis buvo kiek jaunesnis, vos 25 m. vyras. Greitai susidraugavome. Masino jo besiskleidžianti asmenybė, domino dėmesys toms pačioms idėjoms, tarnavimas tiems patiems idealams.

Džiaugiausi jo nuoširdžiu jungimusi į krikščioniškosios demokratijos eiles. Dalyvavome kartu LKDSK sąskrydžiuose prie Paw Paw ežero bei kitur diskutuodami idėjinius bei einamuosius reikalus. (1960 m. Algis buvo išrinktas į LKDSK centro valdybą).

Gėrėjausi jo lietuvybe. Klubų ir lietuvybės reikalais jis prasmingai pasisakė savo straipsnyje "Asmeninis testamentas" Jaunimo Žygiuose (1961 m. Nr. 1-2, 24-25). Čia jis tarė lietuvybės išlaikymą ir kovą už laisvę bei nepriklausomybę esant kiekvieno lietuvio asmeniniu apsisprendimu. Išeivija yra nenormalumas. Klubai yra priemonė siekti normalumo, siekti laisvės, savęs išsakymo.

Pagal jį, asmeninis nusitarimas yra bevertis, jei jis nėra paremtas veiksmu. Algis gi veikė pagal įsitikinimą. Jis — veiklus studentų at-kų ir studentų s-gos narys, giliai pasiaukojęs lietuviškų knygų platintojas, aktorius, eilės vaidmenų kūrėjas.

Su Algiu suartėjau, kai 1961-62 m. specializavausi Detroite ir ten beveik metus gyvenau. Vasarą dažnai savaitgaliais važiuodavau namo į Clevelandą, bet rudenį ir žiemą beveik nejučiom įsivedėm tradiciją penktadienių vakarus praleisti kartu. Ne vieną gerą filmą esam matę ir ją vėliau prie alaus ar vyno stiklo kritikavę. Neretai visas vakaras prabėgdavo, narpliojant įvairias dažniausiai lietuviškas temas.

Tokiais momentais Algis, kuris normaliai būdavo tylus, flegmatiškas, lėtokas, visuomet su švelnia, malonia šypsena veide, gebėdavo ir garsiau prabilti ir kiečiau padiskutuoti.

Jo netekimas yra skaudus. Jis buvo pradėjęs žydėti gražiu

lietuviškosios inteligentijos žiedu, tik, deja, neturėjo progos subrandinti vaisiaus. Tai būta didelio potencialo vyro.

DR. VLADAS VILIAMAS
(1904.X.15 — 1972.VII.12)

Dr. Viliamas buvo taip pat mano mokytojas Augsburge, kur jis buvo vicedirektorium ir geografijos mokytoju 1945-1949 m. Mokytojo ir mokinio santykiai vėliau išsivystė į nuoširdžią bičiulystę, kuri truko iki perankstyvos dr. Viliamo mirties.

Dr. Viliamas buvo rokiškėnas, kaip ir Antanas Repšys. Jo gimimo vieta Norkūnėlių kaimas Obelių valsčiuj. Gimnaziją baigęs 1926 m. Rokiškyje, jaunasis Viliamas iki 1931 m. VDU studijavo geografiją. Studijas gilino Karaliaučiuj ir Berlyne, kur gavo filosofijos daktaratą. 1937-1938 m. mokytojavo Jėzuitų gimnazijoje. 1937-1940 m. VDU geografijos katedros asistentas, o 1941-1943 vyr. asistentas. 1946-1947 m., šalia pareigų Augsburge, dėstė ir Pabaltijo universitete "Associate" profesoriaus titulu.

Atvykęs į Ameriką, penkeris metus mokė Brooklyno lietuvių mokykloje, o nuo 1958 m. dirbo Arctic Institute of North America kaip geografijos ir geologijos tyrinėtojas. (Beje, 1939 m. dr. Viliamas dalyvavo Lietuvos delegacijoje sienų ekspertu, besiderant su Sovietų Sąjunga).

Dr. Viliamas buvo susiformavęs gilią ir tvirtą krikščionišką pasaulėžvalgą ir buvo jai ištikimas visą gyvenimą. Į ateitininkus įstojęs dar gimnazijoje, vėliau jis buvo Moksleivių At-kų Sąjungos pirmininku, At-kų Federacijos vyr. valdybos nariu ir Sendraugių centro valdybos pirmininku.

Amerikoje gyvai įsijungė į krikščioniškosios demokratijos srovę ir iškilo į jos lyderius. 1951-1958 m. buvo LKDS centro komiteto narys ir ilgametis Vidurio Europos KD unijos štabo narys.

Dr. Viliamas bendradarbiavo Ateityje, XX Amžiuje, Kosme, Mūsų Vilniuje, Trimite, Židinyje, Aiduose, Drauge, Darbininke, Christian Democratic Review. Yra parašęs kelias geografijos klausimais knygas. Buvo vienas iš Tėvynės Sargo redaktorių.

Dr. Viliamo nuopelnai išeivijos krikščioniškajai demokratijai yra dideli. Jo pastangos susilaukė ypatingai gražių vaisių jaunimo politiniame švietime ir įsijungime į KD gaiviąją srovę.

Ir šių eilučių autorius į krikščioniškąją demokratiją įsijungė visų pirmiausiai dr. Viliamo dėka. Jaunimo Žygiai, atlikę labai raktinį vaidmenį ideologinėje katalikų diferencijacijoje ir jaunimo politiniuose siekiuose, yra visų pirmiausia dr. Viliamo kūrinys. Nemaža dalim ir LKDSK, kurių svarba, iš perspektyvos žiūrint, yra lygiai neabejotina, yra dr. Viliamo darbo vaisius. (Tiek dabartinis, tiek ankstesnis LKDS pirmininkai ir eilė centro komiteto narių yra Jaunimo Žygių ir LKDSK augintiniai!)

Šia prasme dr. Viliamas atliko labai svarbų vaidmenį išeivijoje. Jo pasigendame ir jo šviesų atminimą branginame.

DR. PETRAS KARVELIS
(1897.VI.29 — 1976.VIII.10)

Dr. Petras Karvelis buvo Prano Vainausko ir dr. Domo Jasaičio amžininkas. Kilimu sūduvis, gimęs Jiestrakio kaime, Šilavoto valsčiuj, Marijampolės apskrityje, 1917 m. taip pat, kaip ir anie du, baigė Martyno Yčo gimnaziją Voroneže. Tais pačiais metais įstojo į karo medicinos mokyklą Petrapilyje. Kilus karui, iš akademijos pasitraukęs energingai įniko į lietuvišką visuomeninį darbą. Buvo Petrapilio lietuvių seimo nariu, Petrapilio lietuvių tarybos nariu, Vado redaktorium. Bolševikų ieškomas, per Polocko miestą 1918 m. grįžo į Lietuvą. Tais pačiais metais išrenkamas LKDP gen. sekretorium, o Mykolo Sleževičiaus paskiriamas spaudos biuro ir propagandos skyriaus vedėju.

Po II valstybės konferencijos, kurios nariu Karvelis buvo, jis išvyksta studijuoti į užsienį ir lanko Muencheno, Berlyno ir Breslavo universitetus. Pastarąjį baigė 1923 m. (teisių fakultetą) valstybinių mokslų daktaro laipsniu.

Tais pačiais metais grįžta į Lietuvą ir tampa Finansų ministerijos patarėju. Kartu išrenkamas LKDP pirmininku. Savo ruožtu įkuria Ryto dienraštį ir jam rašo. 1924 m. Lietuvos seimo narys, žemės banko valdytojas. Leono Bistro kabinete finansų ministras iki 1926 m.

Po perversmo kurį laiką vėl finansų ministras. Vėliau ūkinių organizacijų steigėjas ir veikėjas.

Nuo 1940 m. dr. Karvelis gyveno Vokietijoje. 1945 m. įsijungęs į VLIKą, jame labai aktyviai dirbo atstovaudamas LŪS iki VLIKo persikėlimo į JAV. Buvo politinės komisijos

pirmininkas, tautos fondo narys, vykdomosios tarybos narys, užsienių reikalų valdytojas.

Likęs Europoje, dr. Karvelis iki pat mirties nepaprastu darbštumu ir didžia energija dirbo ir kovojo Lietuvos reikalų gynimo srityje. Buvo ilgametis Baltų tarybos narys. Daug keliavo po Europos sostines, gindamas pavergtos Lietuvos bylą.

Dr. P. Karvelis buvo žymi nepriklausomos Lietuvos figūra: teisininkas, žymus ekonomistas, finansininkas, valstybininkas, politikas. Su juo susipažinau paskutiniaisiais karo metais kai jis su šeima ir aš su tėvais gyvenome gretimuose kaimeliuose žemutinėje Bavarijoje. Daug glaudesni ryšiai užsimezgė tik daug vėliau, ir, deja, korespondenciniai, man esant LKDS pirmininku. Dažnai gaudavau jo laiškų, kurie buvo kupini gilios minties, įžvalgios analizės, tarptautinės politikos prasmingo vertinimo, lietuviškojo gyvenimo ir veiklos komentarų ir t.t. Tą bendradarbiavimą labai branginau. Jis man daug padėjo.

DR. DOMAS JASAITIS
(1898.VIII.18 — 1977.VI.5)

1977 m. birželis lietuvių krikščioniškajai demokratijai buvo labai liūdnas. Birželio 5 d. mirė aktyvus s-gos narys, didi asmenybė, bei kūrybingas plunksnos darbininkas, mokslininkas, gydytojas ir politikas dr. Domas Jasaitis.

Dr. Jasaitis buvo sūduvis. Gimė Stanaičių kaime, Garliavos valsčiuj, Kauno apskrityje. Karo audrų nublokštas į Voronežą, ten 1917 m. baigė Martyno Yčo vardo gimnaziją. Medicinos studijas pradėjo Kijevo ir 1923 m. baigė Berlyno u-te. Dvejus metus specializavosi Paryžiuje. Grįžęs į Šiaulius, visa jaunystės energija pasinėrė į profesinį ir visuomeninį darbą. Gydė, mokytojavo, kūrė ir statė ligonines, pirmininkavo profesinėms ir sveikatos organizacijoms, buvo eilės organizacijų valdybos nariu.

Ateitininkas nuo 1911 m. Visą gyvenimą gausus spaudos žmogus medicinos ir kitais klausimais. Pokario Vokietijoje Lietuvos Raudonojo Kryžiaus pirmininkas, VLIKo vykdomosios tarybos narys. JAV gydytojavo kurį laiką Connecticute, vėliau iki pensijos Tampa, Floridoje, džiovininkų ligoninėje.

Jo asmenybė buvo išsiskleidusi keliose plotmėse. Jis ir gydytojas, ir politikas-visuomenininkas, aktyvus krikščionis

demokratas, ateitininkas, VLIKo ir Raudonojo Kryžiaus veikėjas.

Jis ir istorikas-mokslininkas, ir publicistas. Jis ir švelnus, giliai patriotiškas poetas. Jis ir tėvynės mylėtojas, vaidila. Jis ir gilus krikščionis ir taurus žmogus.

Buvau dr. Domo ilgametis gerbėjas. Buvome vienminčiai, abu krikščionys demokratai, abu ateitininkai. Taip pat bendradarbiai. Daugelį metų korespondavome.

Dr. Domas buvo šviesi, kūrybinga, įdomi, nuotaikinga asmenybė. Prisimename jį pagarbiai ir su ilgesiu. Jis buvo ištikimas kovotojas ir spalvinga asmenybė. Tokių nedaug buvo, nedaug jų ir dabar yra. Džiaugiamės kartu žengę darbo ir gyvenimo keliu. Kartu keliauti, dirbti ir kovoti buvo lengviau. Dabar atrodo lyg kelias netoks lygus, lyg žingsniai sunkesni.

PRANAS VAINAUSKAS
(1899.I.26 — 1977.VI.18)

Vos dviems savaitėms prabėgus nuo dr. Jasaičio mirties, tame pačiame New Yorke amžinam poilsiui atsigulė Lietuvos laisvės kovų ir Klaipėdos sukilimo savanoris, Laikinosios vyriausybės ministras, ilgametis krikščionių demokratų lyderis, ateitininkų pirmūnas Pranas Vainauskas.

P. Vainauskas buvo šiaurinės Lietuvos sūnus, gimęs Gesčiūnų bažnytkaimyje, Joniškio valsčiuje, Šiaulių apskrityje. Mokėsi Šiauliuose, Mintaujoje, Voroneže. Grįžęs į Lietuvą, Vainauskas 1919 m. stojo savanoriu į kariuomenę ir buvo paskirtas į karo mokyklą, kur baigė II-ją laidą leitenanto laipsniu. Dalyvavo kovose su lenkais ir 1922 m. išėjo į atsargą. Tais pačiais metais įstojo į teisių fakulteto teisių skyrių, o sekančiais, šalia studijų, įsijungė į krašto administracinį darbą — buvo paskirtas Kauno apskrities žemės tvarkytoju. Netrukus, visa palikęs, įsijungė vėl savanoriu į Klaipėdos sukilimą. Grįžęs vėl ėmėsi studijų ir žemės tvarkytojo darbo.

1924 m. tuometinis žemės ūkio ministras (ir žemės reformos autorius) Mykolas Krupavičius paskiria vos 25 m. sulaukusį, bet išskirtinai pareigingą, sąžiningą ir savo darbą žinantį Vainauską žemės reformos departamento direktorium.

Pareigos aukštos. Darbo be galo. Tačiau jaunasis direktorius netik apvaldo darbų gausybę, bet laimi net ir kritikų

pasitikėjimą. Pranas Vainauskas tampa labai artimu ir svarbiu min. Krupavičiaus patarėju ir pagalbininku.

Po 1926 m. rinkimų ir perversmo Vainauskas paskiriamas Finansų ministerijos prekybos departamento vyr. referentu, kur išdirba 7 metus. 1934 m. skiriamas į Klaipėdos muitinės viršininko vietą ir ten išbūna iki 1940 m.

Bolševikmetyje dalyvauja pogrindyje ir vėliau tautos sukilime. Yra pakviečiamas Laikinosios vyriausybės prekybos ministrų. Vokiečių okupantams jėga sutrukdžius vyriausybės veikimą, Vainauskas griežtai atsisako pasiūlytos tarėjo vietos ir vėl įsijungia į rezistencinį pogrindinį.

Pranas Vainauskas buvo par excellence vakarietiško tipo aukštasis valstybės valdininkas savo intelektualiniu pasiruošimu, savitvarda, būdu ir nusiteikimu pasirengęs tarnauti valstybei ir tautai.

Iš kitos pusės man visuomet imponavo Vainausko politinė asmenybė. Jis visa savo būtybe tikėjo krikščioniškajai demokratijai ir jai tarnavo visą savo amžių. Krikščioniu demokratu jis tapo 1915 m. 1927 m. jis jau buvo centro komiteto narys.

1949-1957 m. jis buvo LKDS pirmininkas, atkūrė sąjungos veiklą Amerikoje ir vėl buvo artimiausias M. Krupavičiaus bendradarbis ir patarėjas. 1977 m. už nuopelnus KD jis buvo išrinktas LKDS garbės nariu.

Pranas Vainauskas kartu buvo veiklus ir KD tarptautinėje veikloje, Lietuvos Laisvės komitete, Pavergtųjų Tautų Seime ir ypatingai VLIKe. VLIKu jis tikėjo, jį garbė, jam tarnavo, už jo prigimtines teises ir prerogatyvas kovojo didžią ir garbingą kovą.

Su Pranu Vainausku dalinausi tuo pačiu giliu ir nesvyruojančiu tikėjimu krikščioniškajai demokratijai ir jos nelygstamai vertei socialinėje ir politinėje srityse.

Jo darbai jį rikiuoja istorijon. Ji prisimename su liūdesiu ir ilgesiu, bet kartu džiaugiamės, kad Viešpats leido mums kartu bent kurį laiką žygiuoti bendru keliu ir kovoti tą pačią kovą.

IŠ LIET. KRIKŠČ. DEMOKRATŲ S-GOS VEIKLOS

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos tarybos suvažiavimas

Rugsėjo 18-19 dienomis Euclide, Ohio, Ramada viešbutyje, posėdžiavo LKDS Taryba. Svarstė nemaža susikaupusių Sąjungos veiklos problemų: skyrių tinklo plėtimą, bendradarbiavimą su kitomis VLIKą sudarančiomis politinėmis grupėmis, Sąjungos į ALTą įstojimo klausimą, Tėvynės Sargo reikalus, lietuvių krikščionių demokratų ryšius su Europos ir pasaulio krikščionimis demokratais ir su Europos parlamentu. Ilgiausiai apsistota prie vadinamų karo nusikaltėlių bylų klausimo, susipažįstant su tose bylose naudojamais bolševikų sufabrikuotais dokumentais, dėl kurių ALTo pirmininkas dr. K. Šidlauskas yra kreipęsis į prezidentūrą ir kitas administracijos bei kongreso teisines institucijas. Iškilo ir tam reikalui ginti sukurtų komitetų finansavimo reikalas. Tuo klausimu padėtį nušvietė R. Razgaitienė, dalyvaujanti tam reikalui sudarytame komitete Americans for Due Process. Vertingų sugestijų tuo klausimu davė inž. A. Rudis, ragindamas drąsiai eiti savo keliu ir vadovautis idealais, kurie mus jungia su krikščionimis demokratais ir kitais idėjos draugais visame pasaulyje. Jų ypač daug turime Vakarų Europoje. Jų galime rasti ir JAV katalikiškuose universitetuose.

Inž. Rugį papildė prof. Eringis, skatindamas daugiau domėtis Europos gyvenimu ir politika, nes ir mūsų tėvynė yra Europoje.

A. Kasulaitis savo pasisakyme atmetė nepasaulėžiūrinės politikos prileidimus, nes tokios iš viso nėra. Mes, kaip krikščionys, sprendimus darome pagal sąžinę.

Išeiviams sufabrikuotų bylų ir kovos prieš tokias bylas klausimu buvo išklausyti R. Razgaitienės ir dr. K. Šidlausko pranešimai bei jų konkretūs siūlymai. R. Razgaitienė pranešė, kad latviai ir estai turi tam reikalui sudarytus stambius fondus ir nupasakojo apie reikalą ir lietuviams skubiai tokį fondą organizuoti. Papildydamas A. Rudis supažindino susirinkusius su JAV teismų sistema ir siūlė surasti organizacijas, kurios tokiais atvejais padeda piliečiams, teikdamos joms teisinę pagalbą.

Suvažiavimo priimtos rezoliucijos

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos taryba, susirin-

kusi į V-ąjį savo suvažiavimą Clevelande 1982 m. rugsėjo 18-19 dienomis, priėmė tokius nutarimus:

1. Svarstydama pavergtų brolių ir sesių vargus, taryba su pagarba, meile ir užjautimu sveikina vienminčius ir visus geros valios lietuvius--es, okupuotoje Lietuvoje, kurie dėl savo įsitikinimų, tikėjimo bei ištikimumo tautai ir gimtajam kraštui dabar kenčia svetimųjų priespaudą.

LKDS taryba tvirtai tiki, kad prispaustųjų bei pažemintųjų kančios turės baigtis pergale prieš blogį. Dirbame ir meldžiame, kad ta diena greičiau išauštų.

2. Taryba pasisako prieš nekaltų lietuvių, JAV piliečių, apkaltinimus tariamais nusikaltimais prieš žmoniškumą vokiečių okupacijos metais per II-jį pasaulinį karą, naudojant falsifikuotus dokumentus, gautus iš Sovietų Sąjungos ir iš ten atvykstančius "liudininkus".

Taryba nesutinka su specialaus tyrinėjimo biuro (Office of Special Investigations) metodais ir praktika, inkriminuojant nekaltus piliečius.

Taryba kviečia Vyriausiąjį Išlaisvinimo Komitetą i Amerikos Lietuvių Tarybą sustiprinti žygius prieš tos įstaigos veiksmus, pažeidžiančius lietuvių, JAV piliečių, teises ir tautinę garbę.

3. Taryba kviečia visus lietuvius jungtis į tautos ir krašto gelbėjimo darbą, laikantis darbų pasiskirstymo principų pagal savo sugebėjimus ir išgales, šalpos, lietuvybės išlaikymo ir Lietuvos laisvinimo baruose.

4. Bendradarbiavimas su okupantu ar jo statytiniais yra Lietuvos interesus žeidžiantis faktas, žeminantis lietuvio garbę, ir nusikaltimas tautinei drausmei bei okupacijos tiesioginis ar netiesioginis teisinimas. Tie, kurie tai daro ar bent kokiu būdu tai remia, tyliai pritaria, nusikalsta pavergtos Lietuvos interesams.

5. Taryba sveikina, pritaria ir žada savo paramą jaunų lietuvių grupei (Komitetui) padėti apsigynimo bylose lietuviams, JAV piliečiams, apšauktiems tariamais nacių karo nusikaltėliais.

6. Taryba ragina centro komitetą ieškoti būdų patraukti į LKDS eiles ir krikščioniškos demokratijos veiklą kuo gausesnius lietuvių būrius. Centro komitetas raginamas iš naujo svarstyti Studijų klubų atgaivinimo klausimus.

7. Taryba dėkoja inžinieriui Antanui Rudžiui ir prof. dr. K. Eringiui už dalyvavimą ir jų vertingą įnašą suvažiavimo darbuose.

●

ĮVYKIAI IR PROBLEMOS

Lietuviškų parapijų metai

Įsikūrus naujiesiems ateiviams Amerikoje, prel. M. Krupavičius daug kur kalbėjo ir rašė lietuviškų parapijų, parapinių mokyklų ir ypač lietuviškų vaikų darželių reikalu. Bet, jam tais klausimais kalbant LB suvažiavimuose ir susirinkimuose, net Kultūros Kongrese ir L. Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavime, nedaug kas jo karštų kalbų klausydavo, ir net jam nepavykdavo tų klausimų įrašyti į suvažiavimų darbotvarkes. PLB seime New Yorke vienas jos svarbiųjų veikėjų jo kalbą pertraukė klausimu "ar mes turime imtis baslių"?

Jo pastangos tada nebuvo LB sluoksniuose suprastos. Parapinės mokyklos ir prie jų vaikų darželiai nesulietuvėjo. Daug jaunų lietuviškų šeimų, niekieno nesulaikomos, iš lietuviškų mokyklų rajonų miestuose išsikėlė į priemiesčius ir užmiestį. Dalis lietuviškų parapijų sunyko, kitos sumenkėjo. Anais laikais nedaug kas išgirdo prel. M. Krupavičiaus balsą, nedaug kas jį suprato.

Dabar po 20 - 25 metų JAV LB paskelbė lietuviškų parapijų metus. Skelbimas vietoje. Tik baisiai — visu amžiaus ketvirčiu — pavėluotas. Maža beturės tos reikšmės, kokią jis būtų turėjęs, jei anuo metu būtų visuomenės išgirstas, suprastas ir paremtas prel. M. Krupavičiaus balsas. Dabar visi suprantame, kad į priemiesčius bei užmiestį išsikėlusieji LB kalbamu klausimu kreipimosi negirdės ir į lietuviškas parapijas atgal nejudės. Tas pavėlavimas išeivijos lietuviškumui yra labai didelis nuostolis. Paskelbti lietuviškų parapijų metai, kada tiek daug lietuviškų parapijų jau nebėra.

Dėl Ateitininkų

Skaičiau Tėvynės Sarge P.M. straipsnį apie ateitininkus. Ten frontininkams teikiama perdidelė garbė, esą jie vadovauja Ateitininkų Federacijai ir atsako už jos veikimą.

Aš manau priešingai, kad ne frontininkai vadovauja ateitininkams, o ateitininkai frontininkams. Lygiai kaip ateitininkai vadovauja ir krikščionims demokratams. Vadinasi, principinio skirtumo tarp krikščionių demokratų ir frontininkų nėra, o ne-

principinius taktikos bei veikimo metodo klausimus išspręs laikas, kada teks veikti nepriklausomos Lietuvos gyvenime.

Man ateitininkai yra kažkas daugiau, negu krikščionys demokratai ar frontininkai. "Trys pamatiniai klausimai", Pr. Dovydaičio parašyti 1911 m. pradžioje ir paskelbti tų metų vasario "Ateityje", kada Lietuva buvo carinės Rusijos valdoma, taigi septyneriais metais anksčiau, negu 1918 m. Vasario 16-sios Aktas, yra ištisa programa, kuri išugdė kartą, 1920-26 m. vadovavusią visam Lietuvos gyvenimui.

Ta programa nesprendžia konkrečių dienos reikalų, iškylančių konkrečiose gyvenimo aplinkybėse, bet duoda kryptį, apsprendžiančią visą tolimesnį žmogaus gyvenimą.

Ta programa yra aktuali ir dabar. Tik reikia pakilti virš neesminių skirtumų ir ją vykdyti visiems ateitininkams: ir krikščionims demokratams, ir frontininkams, ir tiedviem sąjūdžiams nepriklausantiems.

Taip, ir nepriklausantiems. Nes buvo ir yra ateitininkų, kurie jokiems politiniams sąjūdžiams nepriklauso, nors aplamai politinį gyvenimą seka.

Ko aš šiandien ateitininkuose pasigendų, tai aiškaus atsigręžimo į tuos Pr. Dovydaičio parašytus "Tris pamatinius klausimus" ir užakcentavimo jų aktualumo dabar.

St. Šalkauskio formuliuoti Ateitininkų principai ir pareigos, taikyti nepriklausomos Lietuvos gyvenimui, tektų dabar laikyti kaip tik idėjine ateitininkų literatūra, rekomenduotina pasaulėžiūrai pagilinti.

Tokią pat reikšmę tektų skirti ir dabar pradėtai leidinių serijai, kurios pirmas leidinys "Asmuo ir istorija" yra jau pasirodęs. Bet jie niekada neatstos to ateitininkų manifesto, kuriuo yra Pr. Dovydaičio "Trys pamatiniai klausimai", paskelbti 1911 metais.

M. J. Adomaitis

JAV Kongreso ir Senato narių laiškas Brežnevui

Šių metų liepos 28 d. dalis Kongreso ir Senato narių parašė laišką Brežnevui Pabaltijo valstybių reikalu:

"Pone Prezidente,

Šiandieną Jungtinės Amerikos Valstybės atžymi savo Estijos, Latvijos ir Lietuvos laisvų vyriausybių nuolatinio pripažinimo 60 metų sukaktį. Per paskutiniuosius 41-nerius metus kiekvienos JAV administracijos buvo palaikomas su jomis ryšys,

nežiūrint nelegalios Sovietų Sąjungos Baltijos valstybių okupacijos. Ta okupacija jėga sutrukdė Estiją, Latviją ir Lietuvą vykdyti jų tarptautiniai garantuotas savęs apsisprendimo teises.

Jungtinių Amerikos Valstybių žmonės per savo atstovus Kongrese ir Senate pastoviai rėmė laisvas Estiją, Latviją ir Lietuvą. Visuose buvusiuose Kongresuose abiejų partijų atstovai savo individualiais pareiškimais ir rezoliucijomis reikalavo atstatyti Baltijos valstybes į joms teisėtai priklausančią vietą tarptautinėje bendruomenėje. Mes Jungtinėse Valstybėse esame įpareigoti tarptautinei bendruomenei, pagrįstai teisingumo prinsipu ir pagarba žmogiškajam kilnumui.

Mes čia pasirašę Atstovų Rūmų ir Senato nariai tvirtai palaikome savo vyriausybės nuolatinį laisvų ir legalių Estijos, Latvijos ir Lietuvos vyriausybių pripažinimą. Ryšiai, kurie riša Amerikos žmones su Baltijos valstybėmės yra tvirti ir pastovūs. Mes šios 60 metų sukakties proga pakartotinai reikalaujame baigti nelegalią Sovietų Sąjungos Baltijos valstybių okupaciją ir pramatome Baltijos valstybių laisvės atstatymą".

Laišką pasirašė 82 Kongreso Atstovų Rūmų nariai ir 9 senatoriai.

Komunizmo krizė ir jo ateitis

Spaudoje dažnai užtinkame vakariečių komunizmo stebėtojų pasisakymų bei nuomonių, kad sovietinis komunizmas pergyvena gilią krizę ir kad jis jau neturi ateities. Dabar panašiai apie komunizmo krizę užtinkame jau ne anglų ar amerikiečių politikų, bet ir įvairių Europos kraštų komunizmo vadų pasisakymų, kur panašiai kritikuojamas komunizmas. ELTos pranešimuose neseniai skaitėme apie Sovietų Sąjungos komunistų partijos organo "Pravda" pasipiktinimą, kad Italijos kompartija Maskvos politiką Lenkijos atžvilgiu apibūdino kaip pasenusią ir nevertingą.

Panašiai ir Japonijos kompartijos plenumas pasmerkęs Sovietų invaziją į Afganistaną ir karines represijas Lenkijoje. Kritikuoja Maskvos politiką ir Ispanijos kompartijos vadovas Carillo, neseniai pareiškęs, kad jau nebepakanka kritikuoti atskiras Maskvos klaidas, o atėjęs laikas žengti toli anapus eurokomunizmo.

Ruskiai žaloja lietuvių kalbą

Siekdamas lietuvių tautos nutautinimo, Lietuvos okupantas į lietuvių kalbą bruka slaviškus barbarizmus tikslu ją priartinti

prie rusų kalbos. Vietoje lietuviškų žodžių taip atsirado nelietuviški. Vietoje žodžių "garbė", "garbingas" jau plačiai naudodami "šlovė", "šlovingas". Vietoje "tauta" ir "tautinis" primesti "nacija", "nacionalinis". Vietoje "priešmokyklinis" atsirado "ikimokyklinis" ir kiti panašūs žodžiai. Lietuviams primetė rusai ir daugybę sudurtinių žodžių, kurių yra jau visas žodynas kalbos atžvilgiu netaisyklingai sudarytų sudurtinių žodžių, kaip "pramprekyba", "partorgas", "komsorgas", "soclenktynės", "komjaunimas", kur prasilenkiama su lietuvių kalbos dėsniais ir tos kalbos dvasia, netaisyklingai vartojant sudurtinių žodžių jungiamuosius balsius ir tų žodžių galūnes.

Išeivijos vaidmuo lietuvių tautos kovoje

"Išeivijos politinės ir kultūrinės organizacijos ir jų veikla visumoje atliko didelį, neįkainojamą pavergtos tautos gynimo ir valstybingumo ugdymo darbą. Jeigu ne išeivija, tai okupantas būtų daug daugiau iššudęs lietuvių, o priespauda būtų dar sunkesnė. Todėl neteisinga, kaip kai kurie prasitaria, kad išeivija tik blankūs šešėliai į nebūtį. Atliktas didžiulis darbas ir politikos, ir kultūros, ir išlikimo baruose. Svarbiausia, kad pavergtos tautos ir išeivijos pastangų sąveika yra akivaizdi ir nesulaikomai gilės, kad ir kaip okupantas ir jo pakalikai toliau kastų prarają tarp tėvynės ir išeivių".

Dr. Kazys Eringis

(Laisvoji Lietuva, 1982 m. 2 Nr.)

KRITIŠKAI VERTINANT

NETOLIMA PRAEITIS TEISININKO ATSIMINIMUOSE

M. GEČIONIS

Teisininkas Petras Stravinskas tik neseniai išleido antrą savo atsiminimų knygą. Jos dviguba antraštė *"Raštai ir Credo. Atsiminimai ir pasaulėžvalga"* iš dalies nusako ir knygos turinį ar bent joje svarstomų idėjų kryptį.

Knyga susideda iš dvylikos skyrelių, pavadintų dalimis, ir gale papildyta dar dviem anksčiau laikraščiuose išspausdintų vertingų rašinių pluoštais, pavadintais "Atsiminimų papildymai" ir "Pasaulėžvalga".

Išskyrus dvi pirmąsias knygos dalis, kuriose išspausdinti autobiografiniai atsiminimai, "Iš tėvų namų" ir "Iš gimnazijos, tolimesnis knygos turinys, nors ir rišasi su jos autoriaus gyvenimu ir darbu, yra daugiau pagrįstas visuomeninių autorių liečiančių istorinių įvykių bei jo darbų Lietuvos teismuose prisiminimų atpasakojimu bei komentavimu. Net ir jo atsiminimų skyrius "Iš universiteto" jau mažiau beliečia jo patirtį bestudijuojant universitete, o aprašomi teisių fakultete dėstomi mokslai ir to fakulteto profesoriai. Kituose to skyriaus straipsniuose rašoma apie studentų dalyvavimą politikoje, jų suruoštą Kauno gatvėse demonstraciją ir jų susikirtimą su policija Lukšio gatvėje ir Karo Muziejaus sodelyje, apie studentų dalyvavimą gruodžio 17-sios persersme ir prel. M. Krupavičiaus pranešimą studentams ir apie po perversmo susidariusią politinę padėtį ir reikalingas iš jos padaryti praktines išvadas.

1. Teisininko profesiniai atsiminimai

Labai įdomūs ir istoriškai vertingi yra jauno teisininko atsiminimai iš jo patirties, bedirbant nepriklausomos Lietuvos teismuose — įvairiose teisminėse institucijose — Vyr. Tribunole, Apeliaciniuose Rūmuose, apylinkės teisme ir Valstybės Taryboje.

Pradedant aštuntąja dalimi, P. Stravinskas trumpai peržvelgia ir teisininko tikslumu komentuoja svarbiuosius su

Antruoju pasauliniu karu susijusius įvykius Lietuvoje bei didžiąsias tuo metu prasidėjusias lietuvių tautos nelaimes: sovietinę Lietuvos okupaciją, vokiečių Lietuvos suverenumo atstatymo užgniaužimą, jų antrąją Lietuvos okupaciją ir jų civilinės valdžios įvedimą, Lietuvos teismų veikimo trukdymą bei jo palenkimą gestapo dirigavimui ir Lietuvos Laikinosios vyriausybės likvidavimą.

Dešimtoje dalyje autoriaus atsiminimuose tęsiama Lietuvos istorija vokiečių okupacijos metu: vokiečių okupacinis režimas, jam vykdyti panaudojant lietuvius, buv. Laikinosios vyriausybės narius, ir lietuvių pastangos kiek galima savarankiškiau išsilaikyti prieš vokiečių okupacinę prievartą ir jų pastangas Lietuvą vis daugiau aneksuoti. Kaip teisininkas, P. Stravinskas duoda pilnesnę teisingumo instituciją veikimo apžvalgą vokiečių okupacijos metu, išryškindamas, kaip vokiečiai siekė ir nuolat bandė teisinį gyvenimą, teismų veiklos procedūrą ir pažiūras į teisę sunacionalsocialistinti, t.y. visa tai palenkti vokiečių nacionalsocialistinei politikai ir praktikai.

Nepakęsdamas vokiečių kišimosi į lietuvių teismų sprendimus ir vengdamas pavojų nukentėti dėl vokiečių neteisėtų reikalavimų nepaisymo, atsiminimų autorius pasitraukė iš tarnybos teisme ir perėjo į advokato praktiką. Pasisakydamas dėl savo nusistatymo dirbti advokato darbą, jis išdėsto ir savo pažiūrą į advokato praktiką ir jos suderinimą su kataliko teisininko sąžinės reikalavimais.

2. *Tremtinio teisininko gyvenimas*

Kalbami atsiminimai nuveda mus į tragiškąjį Lietuvos laikotarpį, kada, artėjant rusų kariuomenei, nemaža lietuvių pasirinko tremtį į Vakarus. Stravinskas pateko į Freiburgą, kur susidarė galimumai pagilinti teisės studijas ir susipažinti su vokiečių teise ir jų teismų darbo praktika, kurioje, saugant valdžios autoritetą, ir asmens interesą palenkiant viešajam, ir nekaltas nubaudžiamas.

Karui pasibaigus, P. Stravinskas liko Freiburge tik kaip užsienietis. Patyręs tremtinio DP gyvenimą, autorius aprašo ir savo patirtą svetimšalio gyvenimą po karo Vokietijoje.

3. *Gyvenimas Amerikoje Stravinsko atsiminimuose*

Savo atsiminimus P. Stravinskas tęsia ir iš savo emigracijos laikų Amerikoje. Aktyviai dalyvavęs politinių grupių vienybės ieškojimuose ir jų pasitarimuose, jis patyrė ir savo

atsiminimuose aprašė anuos laikus, kada ne visų politinių grupių veikėjai buvo suinteresuoti politine vienybe, tai ir jo vienybei atstatyti veikla nedavė pageidaujamų rezultatų. Tačiau, veikdamas kaip tarpininkas, jis nemaža prisidėjo prie to, kad į VLIKą, kaip į tautos atstovybę, įsijungė Lietuvių Rezistencijos Santarvė ir Lietuvos atgimimo Sąjūdis. O tai paveikė ir kitas iš VLIKo pasitraukusias grupes ir jį vėl sugrįžti. Kas ateityje rašys VLIKo istoriją, tai jai atkurti pasinaudos ne tik Stravinsko atsiminimų sutrauktais duomenimis, bet dar daugiau jo tarpininkavimo su suinteresuotomis grupėmis susirašinėjimo archyvine medžiaga.

P. Stravinskas savo atsiminimus papildo savo laikraščiuose išspausdintų straipsnių rinkiniu. Vienas tokių straipsnių itin buvusiems tremtiniams įdomus — tai jo aprašymas, kaip Tarptautinė Pabėgėlių Organizacija "globojo" tremtinius. Jam teko susipažinti su tos organizacijos vyriausios vadovybės slaptu tremtinių stovyklų vadovams skirtu tremtiniams apklausinėti ir repatrijuoti vadovu. Savo kalbamame straipsnyje autorius atskleidžia, kaip IRO pareigūnai, paneigdami žmogaus teises ir moralę, buvo pasiruošę priversti tremtinius grįžti į komunistų okupuotas jų tėvynes ir tuo būdu juos atiduoti ten jų laukiančiam žiauriam likimui.

Straipsnyje "Ligonis ar tautos ir valstybės išdavikas" aprašomas Povilas Pakarklis. Stravinskui teko drauge su tuo žmogumi dirbti Apeliaciniuose Rūmuose, jį iš arti pažinti ir atvirai išsikalbėti. Jo turimais duomenimis, Pakarklis buvęs psichiniai nesveikas ateistas, liguistai nekentęs tikinčiųjų ir sirgęs kitų kankinimo aistra. Jis jautėsi esąs pasaulyje didžiausias ateistas. Jo veikla bolševikinės okupacijos metais daugiau paaiškėja dar ir iš to, kad jis 1939 metais lankėsi Sovietų Sąjungoje ir susipažino su tais, kurie rengėsi okupuoti Lietuvą.

157-216 psl. išspausdinti 19 Stravinsko straipsnių pasaulėžiūriniais klausimais. Juose nagrinėjami įvairūs pasaulėžiūriniai komentarai. Pvz. straipsnyje "Dievo ignoravimas" jis parodo, kaip kai kurioje spaudoje tikrai ignoruojamas Dievo buvimo klausimas ir pats Dievo vardas.

Tarp daugelio kitų pasaulėžiūrinių temų, straipsnyje "Socializmas ir Bažnyčia", atremdamas dr. P. Grigaičio teigimą, kad ir krikščionys gali būti Markso mokslą išpažįstančiais socialdemokratais, Stravinskas ištraukomis iš įvairių popiežių enciklikų įrodo, kad niekas negali būti kartu ir geras katalikas ir tikra prasme socialistas. Kartu stravinskas nurodo, kad

šiais laikais daug kur socialistai yra išsivadavę iš K. Markso pasaulėžiūrinės diktatūros ir jau teigiamai atsiliepia apie Bažnyčią. Bet tokių socialistų, jis jau nebevadina marksistais. Šiaip gi Katalikų Bažnyčia yra pirmas ir didžiausias komunizmo priešas ir komunistams nepajudinama uola. Markso komunistų manifeste popiežius įrašytas komunizmo priešu, Nr. 1.

Kituose straipsniuose kritiškai pasisakoma apie Vytauto Alanto romane "Pragaro prošvaistės" krikščionybės kritiką ir jo aiškinimą, kad stabmeldiškoji lietuvių tikyba bei jų pasaulėžiūra niekuo nebuvo blogesnė už krikščionybę. Stravinskas tokį prileidimą laiko diletantišku, nes V. Alantas kas kelintame savo "poleminio" veikalo puslapyje niekina krikščionybę ir mūsų tikimą Dievą, ypač Kristaus paskelbtą artimo meilės principą. Už tai Stravinskas V. Alantą kaltina, kad jis žaloja mūsų tautos dorinę sąmonę ir profanuoja mūsų krikščioniškąją religiją. V. Alanto veikalo tos krypties minčių Stravinskas nelaiko originaliomis, o tiktai nacinių raštų idėjiniu plagiatu.

Dėl kai kieno priekaištų, kad Kat. Bažnyčia yra iškreipusi Kristaus mokslą ir kad popiežiai tarnauja galingiesiems, Stravinskas atsako kelių enciklikų ištraukomis, įrodančiomis, kad popiežiai nesilanksto pasaulio galingiesiems.

Ši P. Stravinsko raštu II knygos apžvalga rodo, kad toji knyga yra vertingas įnašas į Lietuvos teisinės santvarkos istoriją. Ji yra ir lietuvių tautos rusiškos ir vokiškos okupacijų patirties istorinis dokumentas, atskleidžiantis vieno ir kito okupanto planus Lietuvai kolonizuoti bei aneksuoti ir jai kaip tautai sunaikinti. Teisininko Petro Stravinsko straipsniuose yra daug kas objektyviai užfiksuota ir lietuvių gyvenimas parodytas okupuotame krašte, tremtyje karo metu ir lietuvių visuomeninis gyvenimas išeivijoje.

Susipažindami su P. Stravinsko keliamomis bei interpretuojamomis mūsų artimos praeities pasaulėžiūrinėmis, kultūrinėmis, socialinėmis bei politinėmis problemomis, mes susipažįstame su mūsų kultūrinio ir socialinio gyvenimo evaoliucija ir jų problemomis nuo mūsų tautos nepriklausomo gyvenimo Lietuvoje iki jo menkėjimo priverstinėje emigracijoje. Svarstant įvairius mūsų gyvenimo klausimus, kalbama Stravinsko knyga daug kam patarnaus savo tiksliais bei objektyviais duomenimis įvairiais klausimais.

MALDEIKIO BEI ALAUŠIAUS KUN. M. KRUPAVIČIAUS KRITIKA

JONAS AUGUSTAITIS

Nebuvau manęs rašyti Petro Maldeikio knygos apie kun. Mykolą Krupavičių vertinimo (Mykolas Krupavičius, Lietuvių Krikščionių demokr. leidinys, Čikaga, 1975 m. Spaudė Draugo spaustuvė, 493 psl., kun. Krupavičiaus 1985.X.1 - 1970.XII.4), tačiau, kai parašė Aiduose (1976, nr. 7, rugsėjo m.) Alaušius (Dr. Girnius) tos knygos kritiką ir kai kur prasilenkdamas jau labai žymiai pro šalį, atrodo, būtų visai pravartu dėl abiejų autorių raštų padaryti po porą pastabų.

Bendrai, Maldeikio knygos turinys pasižymi nuosaikumu, kuklumu, vengiant aštresnių posakių apie asmenis-dalyvius, tačiau kritikas Girnius vis dėlto surado užgaulių epitetų asmenims... Dr. Girnius rašo: "Aprašant M. Krupavičių kaip Vliko pirmininką, platokai paliečiama tuometinė įtampa tarp Vliko ir diplomatų, kuriems atstovavo S. Lozoraitis. Skaitytojui sudaromas įspūdis, lyg tai būtų buvusios tik teisiųjų varžybos su neteisiaisiais (Vliko su Lozoraičiu J. A.). Iš tikrųjų abi šalys turėjo savo pagrindus, tik juos susidariusioj įtampoj ir "pertempė". Šiaip visur sverdamas savo žodžius ir liudydamas simpatišką nuosaikumą, džentelmeniškumą ir taktiškumą M. Krupavičiaus politinių priešininkų atžvilgiu, *S. Lozoraičiui autorius visgi pažeria užgaulių, asmenį niekinančių sakinių* (psl. 272, 277) (mano pabr.). Bet tų niekinančių Lozoraitį sakinių dr. Girnius nenurodo, pasitenkina tik nurodęs psl. 272 ir 277. Psl. 272 Maldeikis kalba apie vadinamų fiktyvių Kybartų aktų sudarymą, kuriuos Vlikas laikė neteisėtais ir Lozoraičiui nepripažino prezidento teisių. *"O Lozoraičio pasiskelbimas einančiu Lietuvos prezidento pavaduotojo pareigas ir bandymas tuo titulu veikti lietuvių vidaus santykiuose sukėlė trynimąsi ir ilgalaikį nesusikalbėjimą ir pakenkė paties Lozoraičio, kaip pretenzingo suklastotų dokumentų laikytojo, autoritetui ir prestižui".* (ibid, psl. 272, m. pbr.).

Atrodo, visai nereikia man kartoti plačiai iš spaudos žinomo Lozoraičio ginčo su Vliku (Krupavičium) dėl kompetencijų, tenka tik priminti, kad tas ginčas ėjo per visą dešimtmetį, (visai ne-

sibaigęs iki dabar), ir kad jo pagrindus sudarė fiktyvių dokumentų naudojimas, todėl Maldeikio to priminimas yra visai teisėtas. Primenant tuos faktus, negalima įžiūrėti Lozoraičio įžeidimo bei jo asmenį "niekinančių sakinių" . . . Parašyta visai teisingai, net praleidus kaip iš tikro būta (bandymas įsigyti sau nepriderančių teisių yra nusikaltimas), tai toks nedasakymas yra Lozoraičio naudai ir nenaudai antrajai pusei — Krupavičiui . . .

Puslapyje 277 Maldeikis mini Lozoraitį porą kartų. Ryšium su Urbšio telegrama, pavedant būti jam diplomatijos šefu, Maldeikis rašo: "Operuodamas "Kybartų aktais" ir diplomatijos šefo titulu, jis užsimojo vadovauti jau ne Vykdomajai tarybai (einant Berno konferencijos nutarimu 1946 m. J.A.) ir jos užsienio politikai, nuo ko jis pats pasitraukė, bet ir visam Lietuvos laisvinimo darbui". Toliau Maldeikis pateikia Krupavičiaus nuomonę apie Lozoraitį: "Jis (Krupavičius, J.A.) pažino Lozoraitį, kaip nesuaugusį su lietuvių tautos tradicija, iškilusį totalistinio valdymosi laikais ir nesuprantantį tautos demokratinių idealų. Savo laikysena Vliko ir jo vedamos laisvinimo kovos atžvilgiu, jis pasirodė kaip buvusio nedemokratinio režimo ekspozitūra, jungianti jo sekėjus prieš demokratinį Vliką, siekiantį apriboti jo veiklą ir tuo būdu sumažinti jo reikšmę bei autoritetą. Gindamas Vliko padėtį ir tęsdamas jo laisvinimo veiklą, Krupavičius susidūrė su daugeliu to žmogaus priešta-ravimų bei vingių Lietuvos laisvinimo akcijoje" (ibid. psl. 277). Taigi, ir šitame puslapyje sunku surasti Lozoraitį "niekinančių sakinių", nes nėra nieko parašyta to, ko Lozoraitis, einant tais negaliojančiais dokumentais, nebūtų padaręs Lietuvos suverenumui atstovauti egzilyje. Visai priešingai, Maldeikis neparodo visos tos neteisėtos Lozoraičio veiklos pagrindinai, bet tik užsimena. Kai Maldeikis paminėjo Lozoraičio nepamatuotas pretenzijas, tai jis turėjo taip pat paminėti Vliko (Krupavičiaus) nutarimus, dėl ko jis tų Lozoraičio reikalavimų nepripažino, parašyti dėl ko tie dokumentai yra niekingi, pvz., kad fiktyvius Kybartų aktus negalima naudoti kaip tikrus, nes tai yra baudžiamas nusikaltimas. o dėl Urbšio 1940 m. birželio mėn. 2 d. telegramos Vliko teisių komisija pasisakė, kad ji galiojanti tik diplomatų vidaus santykiams derinti, o ne Lietuvos suverenumui atstovauti. Urbšys (užs. r.min.), neturėdamas pats suverenumo teisių, negalėjo kitam (Lozoraičiui) suteikti, o kad tos telegramos turinys nebuvo priimtas vyriausybės Kaune, tai tas įrodo, kad J. Audenas, Žemės Ūkio ministeris, apie ją

sužinojo tik būdamas jau tremtyje (žiūr. Audėno atsiminimai), — Paskutinis posėdis, Romuva, 1966, New York).

Antrame punkte Maldeikio yra dar daugiau apie Lozoraitį nutylėta: ar posakis — "jis (Krupavičius, (J.A.) pažino Lozoraitį nesuaugusį su lietuvių tautos tradicija" reikštų, kad Lozoraitis, Voroneže, aukštesnių klasių gimnazistas (VI - VII), skaitė save lenku, atmetęs lietuvių gimnazistų kvietimą (Žemaičio-Zubricko) prisidėti prie lietuvių (žiūr. miškų inž. V. Žemaičio ir dr. J. Zubricko atviras laiškas St. Lozoraičiui ir lietuvių visuomenei, Naujienos, 1955 m. birž. 4 ir 6 d.).

Taip pat, kai Maldeikis rašo, kad Lozoraitis iškilo totalinio režimo valdymosi laikais, tai tas skaitytojui nedaug apie jo "iškilimą" pasako, o jo rėmėjams gali sukelti tik abejones, kai nepasakyta to pareikšto iškilimo detališkesnių įrodymų. Reikėjo dar parašyti (kaip ir iš tikrųjų būvo), kodėl Smetona iškėlė Lozoraitį po 1934 m. birželio mėn. 7 d. Smetonos kariuomenės sukilimo laimėjimo, kai karo teismo mirties bausmėmis buvo nuteistas gen. P. Kubiliūnas, pl. lt. Narakas ir Bačkus (mirties bausmės pakeistos kalėjimu) ir apie 90 karininkų mažesnėmis bausmėmis, pašalinant iš kariuomenės, Voldemaras — 12 metų kalėjimo, taip po to Smetona jau nebeturėjo efektingų valdžios konkurentų ir vokiečių politikos šalininkų (Voldemaro su jo rėmėjais) ir pasiekė neapribotos nevaržomos valdžios viršūnių. Atleidęs užsienio reikalų ministerį, prūsų lietuvį dr. Dovą Zauniu ir 1934 m. birželio 13 d. paskyręs Užsienių Reikalų ministeriu Stasį Lozoraitį, Lietuvos užsienio politiką pakreipė susitaikymo su Lenkija bei jai nuolaidų linkme!. . Lozoraitis, ministeriavęs nuo 1934.VI.13 d. iki 1928.XII.5 d. ir vedęs slaptas derybas su Lenkija santykiams atnaujinti, privedė prie 1938 m. kovo 17 d. Lenkijos ultimatumo Lietuvai, kurį Lietuva priėmė.

Iš čia išeina, kai Smetona, pasiekęs neaprėžtą diktatoriaus valdžią galėjo pakviesti, niekam neprieštaraujant, Lozoraitį Užsienio Reikalų ministeriu ir tuomi pradėti prolenkišką politiką. Kalbant apie Lozoraičio įžeidimą, išeina, kad tokio Maldeikio raštuose visai nėra, bet yra nutylėta tikrovė Lozoraičio naudai! . . .

Be šių prisiminimų dėl Girniaus nurodytų Maldeikio raštų puslapių apie Lozoraičio įžeidimus, tikrą nuomonę, kuris kurį įžeidė — Krupavičiaus Lozoraitį ar priešingai, galima sudaryti iš jų — Krupavičiaus su Lozoraičiu susirašinėjimų. Pav. 1950 m. Vlikas nutarė pasiųsti delegacija iš Vliko pirmininko kun. prel.

M. Krupavičiaus (krik.-dem.), Vaclovo Sidzikausko (ūkininkų partijos) ir J. Brazaičio (frontininkų) į Romą pas Šv. Tėvą išaiškinti sunkią Lietuvos padėtį Sovietų Rusijos okupacijoje. Delegacija Romoje, kaip įprasta, prašė Lietuvos pasiuntinybės prie Šv. Sosto išrūpinti jai pas popiežių, Pijų XII, audienciją. Praėjo savaitė laiko, audiencijos nebuvo gauta. Tuomet delegacija pasirinko kitą kelią. Krupavičius sako: "Mūsų pradžioje buvo pasirinktas kelias, kuris paprastai tokiose aplinkybėse ir sąlygose vartojamas. Išlaukėm visą savaitę be pasekų, nepaisant tvirtų ir kategoringų rūpintojų pažadų. Nustoję vilties sulaukti, ėmėmės kito kelio. Kardinolas Pizzardo yra didelis lietuvių ir Lietuvos prietelis ir labai paslaugus žmogus. Tad buvo kreiptasi prie jo. Jis pažadėjo ir netrukus ištesėjo. Audienciją pas Šv. Tėvą gavome birželio 15 dienai". (Audiencija per Pizzardo buvo paprašyta birželio mėn. 12 d., gauta birž. 15 d.). Šitas tekstas buvo paskelbtas Eltos biuletenyje 1950.VI.28 d. Dėl šito teksto Lozoraitis laiške kun. Krupavičiui (1950.X.17) per du didelius puslapius jį išplūdo, vadindamas to teksto paskelbimą insinuacija, pasakojęs "pasakėčias" mokino diplomatijos, prikaišiojo partiškumą, priminė Lietuvoje 1925 m. padarytus Vatikanui nesmagumus ir t.t... Dėl šitų Lozoraičio kun. Krupavičiui priekaištų Sidzikauskas su Brazaičiu 1950 m. gruodžio mėn. 27 d. laiške Krupavičiui iškritikavo Lozoraičio priekaištus ir pateisino Krupavičių dėl audiencijos žygių.

Sidzikauskas-Brazaitis pirmiausia rašė: "Turime pareikšti, kad šitas M. Krupavičiaus padėties (audiencijos išrūpinimas, J. A.) aprašymas atitinka tiesą" (ibid. laiškas). Toliau jie rašė: "Dėmesio vertas ypatingas p. Lozoraičio jautrumas Pasiuntinybės atžvilgiu. To jautrumo fone yra juo labiau nuostabus "ypatingesnės rūšies" jautrumas Vliko pirmininko (Krupavičiaus, J.A.) atžvilgiu. Ši ypatingesnės rūšies jautrumą apibūdina laiško (Lozoraičio, J.A.) išsireiškimai: "Tamstos priekaištas yra insinuacija . . . Tamsta pasakoji pasakiečias . . . Tamsta stengiesi įspirti žmonėms . . . kurie nenusileis ligi Tamstos parinkto lygmens . . . Tamsta puoli žmones, kurie yra beginkliai ne tik apsiginti, bet ir visuomenės klaidinimus atitaisyti . . . 1926 pradžios datos netinka Tamstos partinei aritmetikai . . . Tamsta rūpiniesi savo partijos reikalais kaip išmanai. Bet jais besirūpindamas ir norėdamas smogti kitos partijos vyriausybei, Tamsta sudavei smūgį Lietuvos interesams". (Šitą perteikia laiške Sidzikauskas - Brazaitis iš Lozoraičio laiško 1950.X.17) ir baigia

tokia pastaba: "*Mūsų veikiančių diplomatijos žmonių raštuose nebuvo tekę matyti tokių išsireiškimų. Tokiais garsėjo tremtyje lig šiol tik p. Gabrio raštai*" *(mano pabr. J.A.).* (Gabrys-Paršaitis buvo susipykęs su Smetona, gyveno Šveicarijoje, ten ir mirė).

Išeina, kad diplomatijos šefo kalba yra ne tik nediplomatiška, bet nevartotina ir ne diplomatų piliečių kasdieniniuose santykiuose. Todėl man nėra reikalo visai įrodinėti, kad ne Krupavičiaus raštai, Maldeikio pateikti, įžeidė Lozoraitį, bet Lozoraitis savo raštais įžeidė Krupavičių! . . . Kitą ne mažesnį Lozoraičio jautrumą skaitoma Lozoraičio laiške Krupavičiui, rašytą 1953 m. VIII. 30 d., kuriame Lozoraitis rašo, kad Eltos Informacijoje (kovo 10 d.) kun. Tamošiūno laiške yra toks sakinys: "Buvo nutarta kreiptis į p. Lozoraitį, mūsų diplomatų šefą, kaip jis tuo laiku save titulavosi". (ibid.) Šį posakį Lozoraitis vadina "šlamštu" ir kaip toks "tinka bolševikų spaudoje vartoti" . . . "o kas tą šlamštą skelbė, nuo jo neatsiribodamas, arba paskelbęs jo neatitaiso, tampa atsakomingas greta autoriaus" (ibid.)

Kai Lozoraitis dėl šio posakio rašo Krupavičiui, tai išeina, kad jis Krupavičius "juos (Elta) apie tai pamokytų" . . . "o jeigu jie sąmoningai ignoruoja, reikia juos sudrausti"? (ibid.). Tačiau, palyginę Lozoraičio šiame pačiame rašte pavartotą išsireiškimą "šlamštą" su Tamošiūno laiške posakiu — šefu, kaip jis tuo laiku save vadino — tai šis pastarasis, palyginus su Lozoraičio "šlamštu", visai nublunka.

1954 m. kovo mėn. 25 d. Lozoraitis rašo Krupavičiui dėl Lietuvos atstovų skyrimo į užsienio kraštus, nesutardamas su Krupavičium, kaip jis siūlė, kad tuos atstovus skirtų Vlikas. Laišką jis baigia tokiu posakiu: "Aš tikiuosi, kad kartą paskaitęs savo formulę, Tamsta pamatysi jos keistenybes. Šiaip jau tenka pastebėti, jog aš (Lozoraitis, J.A.) nesu nei Abdul Hamidas, nei kaliošių fabrikantas ir todėl neturiu jokių savo atstovų, kurie veiktų "Lozoraičio vardu". (ibid. laiškas).

Prisiminus šiuos (labai suglaustai) Lozoraičio vartotus neleistinus Krupavičiaus užgauliojimus, tenka priminti kritikui Girniui, kad pirm kaltinti Maldeikį, kad jis "pažėrė" Lozoraičiui "užgaulių asmenį niekinančių sakinių", turėjo pasiskaityti, ir ištisai, Lozoraičio laiškus Krupavičiui ir bent kiek teisingiau aprašyti tą vietą Maldeikio knygos vertinime, bet nepriimti Lozoraitį pagal jo titulą už teisingai sprendžiamą asmenį..

Dabar savo kritikoje Girnius pasisakė ir prieš savo vyres-

nįjį kolegą — frontininką Brazaitį, kuris drauge su V. Sidzikausku pasmerkė Lozoraičio neteisingus bei neleistinus prieš Krupavičių išsireiškimus.

Maldeikio knygos "Mykolas Krupavičius" kritikas, frontininkas Girnius, diktatūrinio režimo (pereinamojo laikotarpio ir organiškosios santvarkos)šalininkas, neskaitė reikalinga pagrindiniau susipažinti su diktatūrinio režimo likučių veikla egzilyje, bet kaltino Maldeikį už Lozoraičio "įžeidimą" einant skelbiamu valdžios tęstinumo titulu, nesusipažinęs su jojo veikla bei susirašinėjimo stiliumi.

Kai diktatūros režimas pirmiausia reikalauja autoriteto pripažinimo bei garbinimo, nežiūrint jų darbų, tai kritikas Girnius, kaltindamas Maldeikį, pasielgė visai pagal diktatūrinio režimo mentalitetą. Sukurtoje Lietuvoje per 13 diktatūros režimo metų, nesant kritikos, laisvesnės spaudos, ta mentalitetą perėmė egzilyje (Girnius ir jo draugai frontininkai), pripažindami pirmenybę titulams, nesistengdami susipažinti su dalyko esme. Tik stipresnė opozicija spaudoje tokiai veiklai bei tokiems formaliems raštų vertinimams būtų labai pageidautina ir galėtų įvestį į teisingesnį veiklos kelią.

Negana tik nusimanyti, kad esi lietuvis, reikia, kad būtum doriškai švarus, taurus, religiškai susipratęs, suprantąs didelę valstybės vertę, jos uždavinius, jos funkcijas, jos kompetencijos ribas".

Prof. Pranas Kuraitis
(Nacionalizmas krikščioniškosios doktrinos šviesoje)

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI

Iki 1982 m. spalio mėn. 20 d. prisiuntė:

100 dol.: dr. Bronius Povilaitis ir laiškutį, kuriame rašoma: "Man bežengiant per 75 metų amžiaus slenkstį, mano žmona ir aš paskyrėme TĖVYNĖS SARGO leidimui paremti U.S. $100.00. Linkime Jums ir toliau stovėti krikščioniškosios demokratijos sargyboje ir neatlaidžiai siekti laisvės mūsų pavergtai tėvynei".

Dėkojame už auką ir linkėjimus, sveikiname ir linkime dar daugelį darbingų ir sėkmingų metų.

Už 1982 m. prenumeratos mokestį: Prel. J. Balkūnas 33 dol., A. Garka ir M. Kižis po 15 dol.

Už nr. 1(51): dr. J. Starkus 20 dol., H. Idzelis 19 dol., kun. V. Palubinskas 15 dol., dr. K. Bobelis ir L. Jaras po 10 dol., J. Mikeliūnas 7 dol., dr. J. Danilevičienė ir A. Gedrimas po 5 dol.

Už nr. 2(52): kun. S. Morkūnas 29 dol., A. Pautienis 26 dol., M. Peteraitienė, P. Povilaitis ir kun. dr. V. Skilandžiūnas po 25 dol., dr. A. Rugienė 24 dol., H. Idzelis 22 dol., kun. A. Račkauskas ir P. Razgaitis po 20 dol., dr. J. Kuodis 15 dol., kun. A. Grigaitis 14 dol., ir dr. Č. Masaitis 13 dol.; po 10 dol.: dr. S. A. Bačkis, kun. P. Baltrumas, J. Bobelis, B. Brizgys, vysk. dr. A. Deksnys, kun. L. Dieninis, A. Kasulaitis, kun. R. Krasauskas, dr. L. Kriaučeliūnas, dr. A. Laucis, K. Pabedinskas, dr. S. Skripkus, P. Spėtyla, J. Stravinskas, dr. K. Šidlauskas, dr. L. J. Šimutis, Vl. Šoliūnas, A. Tauginas, A. Valavičius, kun. S. Yla ir J. Žaliaduonis; po 9 dol.: P. Mikšys, kun. J. Pragulbickas, A. Tamulionis ir P. Tamulionis; po 8 dol.: P. Abromaitis ir A. Vaičiulaitis; po 7 dol.: kun. A. Petraitis, J. Šiaučiūnas ir kun. J. Tautkus; po 6 dol.: P. Balčiūnas, M. Brakas, dr. A. Čepulis, A. Gaška, L. Jaras, J. Jasys, A. Juška, dr. K. Katilius, dr. J. Kriaučiūnas, A. Orentas, dr. K. Rimkus, V. Simanavičius, E. Vainauskienė, kun. J. Velutis ir J. Vembrė; po 5 dol.: P. Aleškaitis, L. Barauskas, S. Beigienė, dr. V. Bublys, dr. A. Budreckis, E. Butkienė, V. Butkys, dr. J. Danilevičienė, J. Daugėla, dr. J. Dičpinigaitis, A. Dovydaitis, S. Dzikas, dr. J. Jakštas, kun. P. Jakulevičius, A. Januška, dr. A. Juozevičienė, D. Jurkus, dr. B. Kasakaitienė, dr. B. Kaslas, V. Kazlauskas, dr. J. Kižys, A. Kuolas, J. Litvinas, B. Lukas, kun. J. Maknys, K. Mickevičius, dr. B. Mikonis, P. Minkūnas, J. Motiejūnas, M. Nagys, E. Paliulionienė, B. Paliulis, J. Pažemėnas, P. Polteraitis, K. Povilaitis, V. Prižgintas, J. Puleikis, J. Sakas, I. Skirgaudas, K. Sragauskas, A. Styra, J. Strazdas, C. Surdokas, dr. E. Tallat-Kelpša, D. Tričienė, kun. dr. I. Urbonas, B. Užemis ir B. Žukauskas; kiti po mažiau.

Visiems nuoširdžiausias ačiū!

TĖVYNĖS SARGO LEIDĖJAI

TURINYS

J. Virpša, Dabartis be ateities? 1
J. Varnas, Lietuvių Bendruomenės visuotinumo klausimas 19
P. Stravinskas, Taikingai aiškinkimės laisvinimo klausimais 26
Dr. K. Šidlauskas, Europos parlamentas kelia Pabaltijo laisvės bylą 29
M. Anciškis, Tautinė ir religinė rezistencija 33
A. Viliušis, Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga 41
J. Kairys, Svetimšaliai pagal Lietuvos 1447 ir 1588 metų teisę ... 45
K. Tautkus, Lenkiją valdo Maskvos auklėtiniai: idėjiniai komunistai 49

SUKAKTYS
Prel. Ladui Tulabai 70 metų 61
Kun. St. Ylos kunigystės 50 metų sukaktis 62
Prof. Br. Povilaičio 75 metų amžiaus sukaktis 64

MIRUSIŲJŲ PAMINĖJIMAI
P. K., Netekome teisininko Andriaus Keturakio 65
A. J. Kasulaitis, Išėjusiems prisiminti 67

IŠ LIET. KRIKŠČ. DEM. S-GOS VEIKLOS
Liet. Krikšč. Dem. S-gos tarybos suvažiavimas 79
Suvažiavimo priimtos rezoliucijos 79

ĮVYKIAI IR PROBLEMOS
Lietuviškų parapijų metai 81
M. J. Adomaitis, Dėl ateitininkų 81
Kongreso ir senatorių laiškas L. Brežnevui 82
Komunizmo krizė ir jo ateitis 83
Ruskiai žaloja lietuvių kalbą 83
Išeivijos vaidmuo lietuvių tautos kovoje 84

KRITIŠKAI VERTINANT
M. Gečionis, Netolimos praeities teisininko atsiminimuose 85
J. Augustaitis, Maldeikio bei Alaušiaus prel. M. Krupavičiaus kritika 89

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Dr. Petras Kaladė, MAISTAS IR LIGOS, maisto biochemija. Išleido Lietuvių Agronomų Sąjunga, spausdino Lietuvių Enciklopedijos leidykla, 654 puslapiai. Kaina 20 dol.

Knyga gaunama "Darbininko" administracijoje, Agronomų Sąjungoje Čikagoje, pas J. Žilionį Clevelande ir pas autorių dr. P. Kaladę.

Anatolijus Kairys, LOTOFAGŲ ŠALY, eilėraščiai; 51 EIL8—RA7TIS, 91 puslapis. Išleido Lietuvių Literatūros Bičiuliai (P.O. Box 29060, Chicago, Ill. 60629). Tiražas 300, kaina 8.00 dol. Spaudė M. Morkūno spaustuvė.

Augustinas Voldemaras, RAŠTAI, 90 metų sukakčiai paminėti. 672 psl. Redagavo M. Šimkus. Išleido Lietuvos Atgimimo Sąjūdis, 1983 m. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Čikagoje. 1500 egz. Kaina nepažymėta.

Alp(LKA) 1745
1982, Nr.3

Kaina $4.00

9074393